

Telve

2022 / 8

Dil, Düşünce ve Edebiyat Dergisi

"Dünya sahnesinde işler sarpa sarınca,
orkestra devreye girer."

SÖYLEŞİ

Ercüment Aytaç ve
Paolo Quilichini
ile Söyleşi

DOSYA

EDEBİYAT
VE MÜZİK

DENEME

Şarkılardaki
Şiirler

Telve Dergisi'nden herkese merhaba

Telve Dergisi'nin sekizinci sayısını siz okurlara sunmaktan büyük mutluluk duyuyoruz. Yurt dışındaki Türk yazarların kaleminden çıkan dergimiz; artan okur kitlesiyle beraber çeşitli fuar, tanıtım ve akademilerde varlık göstermeye, alanında önderlik yapmaya ve yeni dergilere de ilham olmaya başladı. *Telve* dergisi, yurt dışında yaşayan Türk yazarlara ve gençlere kültür rehberliği yapmakta, referans noktası olmaktadır.

Bilindiği üzere her sayıda belli bir konu çerçevesinde dosya oluşturuyor, farklı edebî türdeki yazılara yer veriyoruz. Yeni sayımızda, iki sanat dalının; müziğin ve edebiyatın, çok eskilere dayanan ünsiyetine tanık olacağınız dosya konumuzla karşınızdayız. Hâfız'la Goethe'nin, mehter takımıyla Mozart'ın, Yahya Kemal ile Münir Nurettin Selçuk'un ve daha nicelerinin ünsiyetine...

Bu sayıda; müziğin yalnızca edebiyatla değil başka disiplinlerle kurduğu ünsiyeti de bulacaksınız. Müziğin alternatif tedavi ve telkin yöntemlerindeki yerini başka deyişle müziğin ruha Lokman Hekimliği'ni irdeleyen incelemelere yer verdik.

Bu sayımızda; iki değerli konduğumuzla kendilerinin sanatsal yaratım süreçlerini, sanata dair düşünce ve

yaklaşımlarını söyleştik. Dosya yazıları ve söyleşilerin yanında öykü, deneme, şiir, çeviri, hatıra ve "Uluslararası Genç Yazarlar Akademisi"ne katılan edebiyatseverlerin masabaşı konuşmalarıyla tam tamina kırk bir yazarın söyleyecekleri var bu sayıda.

Telve'de müzik var. Âşık Veysel'in sazı, Neşet Ertaş'ın mızrabı, Süleyman Çelebi'nin melizmatik tınısı, Yunus'un makamı var. *Telve*'de edebiyat var. Herman Hesse'nin kült eseri, Yahya Kemal'in cânım dizeleri, Nazım Hikmet'in, Sabahattin Ali'nin, Ümit Yaşar Oğuzcan'ın sıırım gibi incileri var. *Telve*'de şifa var. Müziğin o mucizevi dokunuşuyla bizi iyileştiren yanı var, mest eder tarafı var.

Telve'de aşk-ı lâhûfî var. *Bülbül*'ün *Gül*'e karşılıksız, koşulsuz aşkı, külliye adanmışlığı var.

Size epey söyleyeceklerimiz var. Eminiz ki sizin de söyleyecekleriniz vardır. *Telve* dergisinde görmek istediklerinizi, fikirlerinizi, eleştirilerinizi ve önerilerinizi bize yazmanızı rica ediyoruz.

Sizleri; Instagram sayfamızı takip etmeye çağırıyor, dergitelve@gmail.com adresine yazılarınızı göndermenizi bekliyor ve birlikte kalem oynatmaya davet ediyoruz.

Keyifli okumalarınız olsun!

Duygu Er Quilichini

Telve

İmtiyaz Sahibi: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı adına Abdullah Eren, **Yayın Yönetmeni ve Yazı İşleri:** Ali Işık, **Yayın Danışmanı:** İsmail Yıldız, **Genel Editör:** Firdevs Çağlar **Yayın Koordinatörü:** Elif Neslihan Güney, **İçerik Editörleri:** Büşra Akyüz Tunç, Duygu Er Quilichini, Ecem Tuba Hızarcı, Ertuğrul Sabuncu, Fatma Türk, Rumeysa Öztürk, Yavuz Coşkun, Zümra Ufuk **Tasarım:** Yasin Çetin, **İletişim:** Oğuzlar Mah. Mevlana Bulvarı No: 145 P.K: 06520 Balgat Ankara Tel: 090 312 218 40 00
Mail: telve@yfb.gov.tr, dergitelve@gmail.com

Kapak Sözü: "Dünya sahnesinde işler sarpa sarınca, orkestra devreye girer." Karl Kraus

Yayın Türü: 3 Aylık Süreli Yayın, **Basım Tarihi:** Aralık 2022, **Baskı:** Ankara Ofset Basım Matbaacılık Ltd. Şti. Zübeyde Hanım Mah. Sebze Bahçeleri Cad. No: 93/43-44 İskitler Tel: 0312 384 50 63 Faks: 0312 384 50 66 Altındağ / ANKARA www.ankaraofset.com.tr Sertifika No: 17937: 93/43-44

Abdullah EREN

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı

Akıl, duyuş ve imgenin sunduğu imkânlarla icra edilen sanat, düşünebilme ve hayal kurabilme melekesiyle dünyadaki diğer canlılardan ayrılan insanoğluna mahsus bir eylemdir. Bu yönüyle sanat, akla ve sezgiye dayanan estetik bir muhayyile ve insana has bir tasavvurun ürünü olmakla yalnızca insana bahşedilmiştir.

Sanatın en güçlü, en diri ve en coşkun şekilde aktığı iki damar ise müzik ve edebiyattır. Her ikisi de sese dayalı, fonetik bir yapı arz eden bu iki tür, seslerin muayyen bir uyum içinde birbirini takip ettiği, belirli kurallar etrafında bir araya gelip anlamlı bir bütün oluşturduğu armonik bir eseri işaret eder. Müzikte makam ve usullerle vücuda gelen bu armoni; edebî eserde iç ahengi teşkil eden vezin ve ritimlerle temayüz eder.

Bir uyumdan, bir ahenkten, mânâ taşıyan bir armoniden bahsediyor isek, önünde sonunda bir birlikten, farklı unsurların bir araya gelerek oluşturdukları anlamlı bir vahdetten söz ediyoruz demektir. Dolayısıyla insanın anlam arayışı; içinde yaşadığı dünya ve ötesini, fizik ve metafiziği “bir”likte bulma çabası, müzik ve edebiyatta da karşımıza çıkar.

Bu birlik ve uyum, müzik ve edebiyatın birbirini bes-

lemesiyle de tezahür eder. Her iki form da birbirinden etkilendiği *diyalojik* bir sürecin tam merkezine yerleşir.

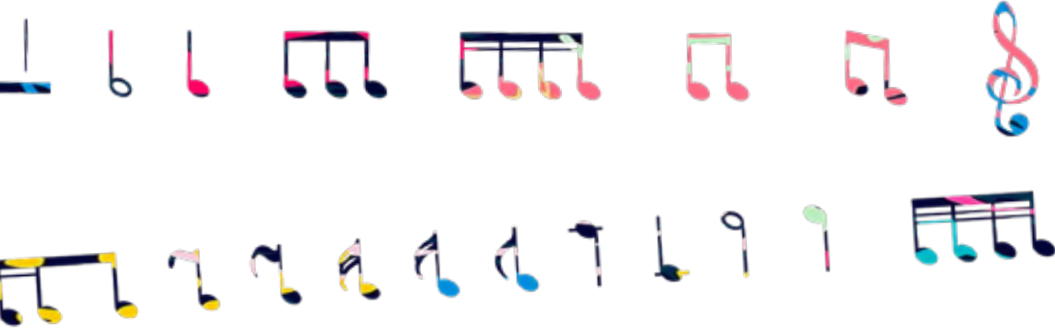
İlahilerimiz, türkülerimiz, nefeslerimiz, gazellerimiz, deyişlerimiz sesle bestenin, güfteyle notanın estetik bir görünümünden, kimlik ve kültürümüzün sanatsal bir terkibinden başka nedir? *Aşk-ı Memnu* ve *Dudaktan Kalbe* gibi edebiyat klasiklerimizin farklı formlarda müzikal sahne eserlerine uyarlanması başka neyle açıklanabilir?

Tolstoy’un *Kreutzer Sonatı* Beethoven’ın aynı isimli eserinden; Tchaikovsky’nin *Yevgeni Onegin* operasını Puşkin’den ilhamla meydana getirmesi; Alman besteci Aribert Reimann’ın *Kral Lear* operasını Shakespeare’in oyunundan etkilenecek bestelemesi bize başka ne anlatır? Bu örnekler, hiç şüphesiz çoğaltılabilir.

Diasporadaki edebiyat ve düşünce yolculuğunu Türkçemizin doludizgin atlarıyla sürdüren *Telve* ekibi; dergimizin bu sayısında müzik ve edebiyat ilişkisini irdeleyiyor. Son derece nitelikli şiir, öykü, deneme, inceleme ve dosya yazılarının yer aldığı bu güzel sayı vesilesiyle *Telve*’nin bütün yazarlarına teşekkür ediyor, okurlarımızı saygı ve sevgiyle selamlıyorum.

ÖYKÜLER

- 6 / Ecem Tuba Hızarcı **Notaların Haritası**
9 / Kübra Dutak **Kendinin Ötesinde**
10 / Fatma Türk **Dilruba Düşleri**
13 / Zeynep Yaman **Tek Sıra**
14 / Elif Neslihan Güney **Cafer Bey'in Sesi**
16 / Zeynep Zuhul Kılınç **Onun Yüzü**
18 / Tolga Atabaş **Yalnızlığımda Yalnız Değilim**
21 / Furkan Uzun **Bir Ses**
24 / Esra Hanım Akdeniz **Kısa Hazlar Bataklığı**
26 / Nüket Durur **Mutluluk İşlemi**
30 / Merve Fatma Ören **Yerin Duydukları**

DOSYA | EDEBİYAT VE MÜZİK

- 34 / Rumeysa Öztürk **Şiir ve Musikide Gül ile Bülbül**
40 / Ecem Tuba Hızarcı **Cioran'ın Kelimeler Senfonisi**
43 / Fatma Türk **Müzikle İyileşen Bozkırkurdu**
46 / Büşra Öztürk **Saraydan Kız Kaçırma**
50 / Münire Eslem Bozkurt & Burak Barut **Makamımız Aşk Olsun**
54 / Rumeysa Öztürk **Ercüment Aytaç'la Söyleşi**
58 / Pınar Karataş **Yahya Kemal Beyatlı ve Musiki**
62 / Esra Hanım Akdeniz **Batı Klasik Müziğinde Doğu Etkisi**
65 / Demet Nebilir & Büşra Kızıl **Dilden Tele**
68 / Zümra Ufuk **Paolo Quilichini'yle Söyleşi**

ŞİİRLER

Ertuğrul Sabuncu **Kentin İçinden** / 72

, Demet Nebilir **Yarım Ay** / 73

Münire Eslem Bozkurt **Kimseniz Siz** / 74

Yasemin Kelkit **Nefis Emek Tarifleri** / 76

Aslıhan İnce **Ser** / 78

Merve Fatma Ören **Sığınak** / 79

Aykut Kaya **Mutlak Umut** / 80

Havva Yaman **Metanet İzleri** / 81

Nezahat Ceylan **Sanma** / 82

Else Lasker-Schüler **Uzaktan** / 83

DENEMELER

84 / Sena Şeker **Sanatın İyileştirici Gücü**

88 / Zümra Ufuk **Şarkılardaki Şiirler**

90 / Mehmet Akif Çelik **Eşsiz Bir Eser; Mevlid-i Şerif'ten Yansımalar**

92 / Tuana Yüksel **Kelimeler Sussun, Notalar Konuşsun!**

95 / Büşra Akyüz Tunç **Körlük Çıkmazı**

98 / Yasin Durat **Sevginin Gücü**

KİTAP

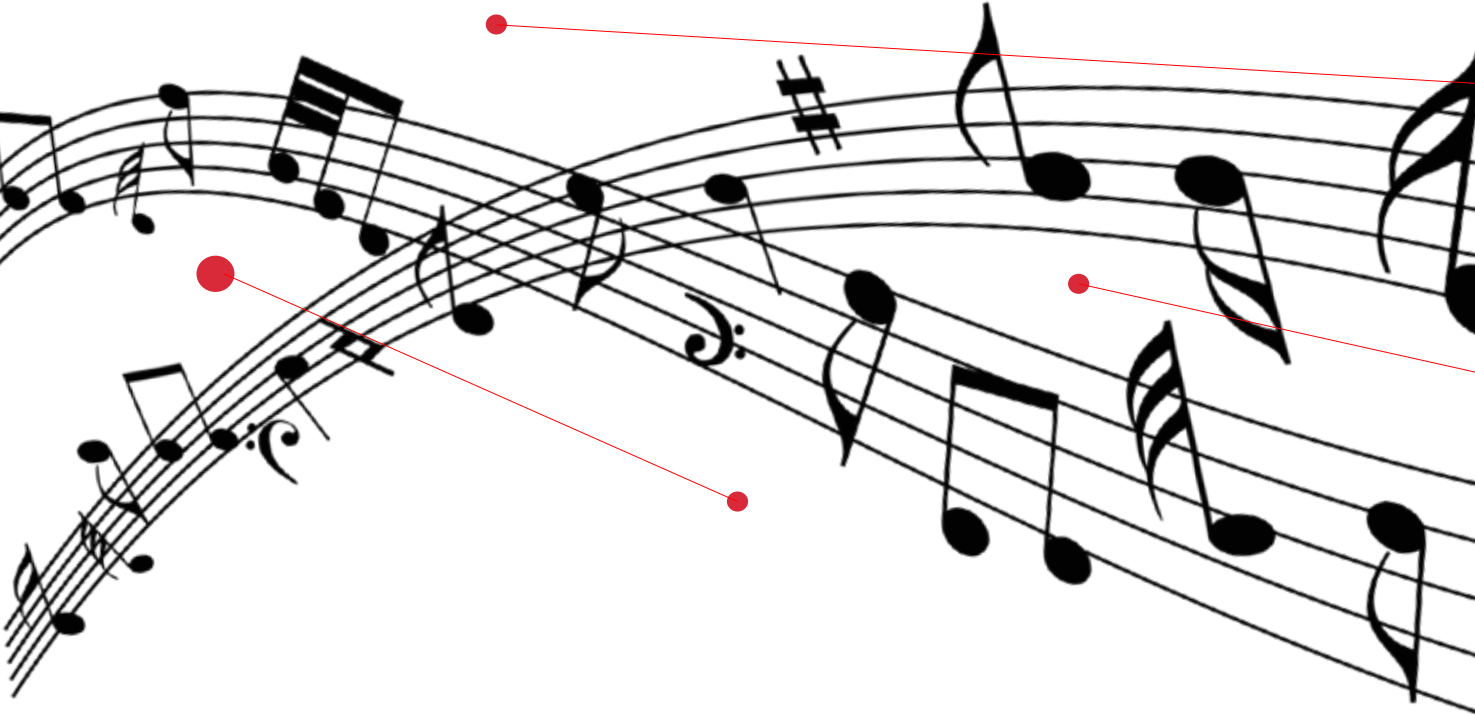
Elif Neslihan Güney **Yabancılar Dairesi** / 102

Hasibe Büşra Yüksel **Sofya - Bir Zaman Yolculuğu** / 104

Zeynep Yaman **Bul Beni Doktor** / 106

TELVE MASABAŞI SOHBETLERİ

108 / Büşra Akyüz Tunç **Uluslararası Genç Yazarlar Akademisi Değerlendirmesi**

Notaların Haritası

ECEM TUBA HIZARCI

ç *la* uyandı örtünün altında.

Bir *sol* kıvrandı tuşun üstünde.

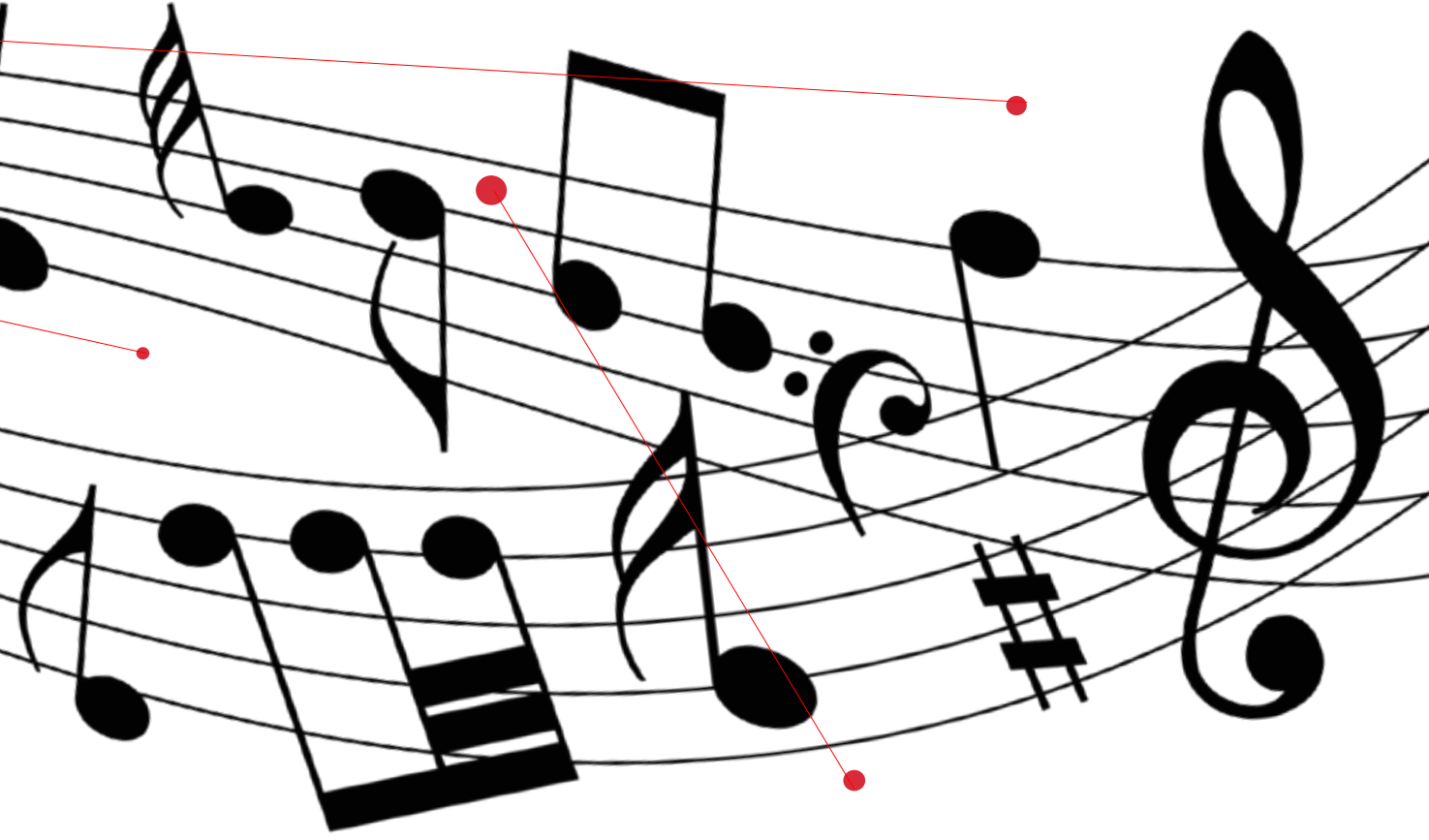
Dördüncü *fa*'da lobide uçtu bordo örtü.

Kimse görmemişti saklanan seksen dokuzuncu tuşu, biri bassa, zamanın deldiği bir el ahşap kasadan şarkı söyleyerek çıkardı.

Lobinin koltuklarında sinirle oturan gençler, alama-dıkları izne anlam veremiyorlardı. Bu kadar değerli kuyruklu piyano, eski bir otelin ortasında nasıl sessizliğe mahkûm edilebilirdi? Bir kez dahi çalmalarını istemiyorlardı. Sorusu bile gözlerinde korku uyan-dırılmıştı. Altı üstü bir piyano, çalınsa ne olurdu ki? Bunu da bir kenara koysak, *dokunmak* ne kadar kötü olabilirdi? Gençler müziğin zamanı aşabildiğini o an düşünmedi, bir kutuda uzaklardan gelen yaşlı sesleri nasıl saklayabileceklerini ve o ezginin duyguları nasıl oktav oktav çıkardığını hissetmediler. Otel müdürü-nün sırrını kimse çözememişti. O sesi duymayan an-lamazdı, kalbin nasıl sıkıştığını hissetmeyen katiyen anlamazdı. Lobiyi terk edip herkes piyanoyu geride

bırakırdı ancak müdür, uzaklarda bile tuşların titreşi-mini içinde hissederek, zihninde hatıraların balosu dans ederdi. Lobide sadece karanlık kadifeyle örtülü eski bir hayat kalırdı.

Herkes uyumaya çıktığında, resepsiyondaki beyefen-diler hamam böceklerinden uzak bir yerde oturmaya gittiğinde, sessizlikten bir müzik doğdu. Ezgiyi herkes duymuyordu, ilginçtir ki gecenin belirli bir karanlığını görenler işitiyordu. Müdür Bey geceleri otelden uzak dururdu, gündüzleri de lobiden geçtiğinde etrafta bir hüznü bırakırdı. Müdür Bey, Müdür Bey... Neler neler saklıyordu. O gece, piyanonun örtüsünün kalkması o kadar çok istenildi ki, gençler zihinleriyle açtı sesi. Piyanoda üç *la*, bir *sol*, dört *fa* sızdı odaya. Fortissimo üst katlara çıktı. Sesler koku gibi yayıldı her odaya ve melodi bazı kapılara tıkladı. Üç *la*, bir *sol*, dört *fa*, tık tıkladı. Gözleri ilk açılan Sybil oldu, gizemli müziği duyuyordu ve piyano olduğunu anladığında oda ar-kadaşını uyandırmadan hızla odadan çıktı. Balkondan lobiye doğru baktı, alt katta odasından çıkan Nihan da aynı manzarayla karşılaştı. İki genç kızın bakışı örtü-

süz, siyah bir ayna gibi parlayan piyanoya odaklandı. Heyecandan, odalardan kaçan dört genç birbirini görmedi ancak hepsi aynı yere, piyanonun dibine indi. Hayretle tuşların ezilmeden çıkardığı sesi dinlediler.

“Ses başka bir yerden geliyor olabilir mi?”

“O zaman neden tam buradan geliyor, Raaz?”

Dört genç için susmak yeterli bir cevap oldu: Ses piyanodan geliyordu. Melodiye o kadar çok odaklanmışlardı ki sağ koridordan yaklaşan ayak seslerini duymadılar. Kadını ilk gören Bhao oldu, onu otele görmemişti. Yeni gelmiş de olabilirdi ama etrafında ağır ve korkunç bir dumanla geliyor gibiydi. “Arkadaşlar, bu kadını gören oldu mu?” Bakışlar onunkini takip etti ve melodi *pianissimo* oldu.

“İyi akşamlar, siz de mi sese geldiniz?”, dedi Nihan. Kadın aldırmandan, onları görmüyormuşçasına piyanonun kapağını açtı ve içine zarifçe girdi. Sessizce, önlerindeki absürt olayı izleyen gençler ne diyeceklerini bilmiyorlardı. Sesin de sesi kıstığı anlar olurdu elbet. Kadın arkasından kapağı tekrar kapattığında, yaşananların gerçekten olup olmadığı muammaydı.

Raaz kapağı yavaşça tekrar açtı ve kadının sanki hiç girmemiş gibi olduğunu görünce gördüklerini sorguladı. Dört kişi görmese kendini deli ilan ederdi ancak hepsi aynı sahneyi yaşamıştı.

Sabaha kadar olanlara anlam vermeye çalıştılar, sonuca varamayınca oyun oynadılar. Hepsi piyanoyu görece şekilde oturuyordu, her an içinden çıkan eli görmeye hazırdılar. Gördüklerine o kadar odaklanmışlardı ki gözlerine kan oturdu. Onlar gülerken odanın loş ışıklarında anılar, yaşlı bir adamın zihninde uyandı.

Gözlerini kapattığında neler görüyorsun bilmiyorum ama çalma şeklinden çok uzak diyarlara gittiğini anlayabiliyorum.

Bu müziği çok seviyorum. Saklayabilsem, sonsuza kadar içimde saklarım. Sadece benim hissedeceğim bir melodi dünyası, beni titreten notalar, ne güzel olurdu!

Kızın duygularıyla dileği piyanonun üstüne kondu, tozun altından yıllar sonra bir babanın silkmesiyle kalktı ve gerçekleşti ancak yılların ağırlığı onu yok

etmek için yağmur kokusu eşliğinde geliyordu. Elbet bir gün örtü kalkacaktı.

Ertesi gece gençler uyumaya çıkmadı, melodiyi tüm gece beklediler. Kulaklarında hiçbir duygu çınlamayınca, piyanonun onları göremeyeceği bir yerde beklediler. Otel çalışanları piyano hakkında soru sorulmayınca hoş bir sessizlik hissettiler, müdürün çılgın öfkesiyle karşılaşmayacaklarından emindiler ancak otelin lobisine yakın bir yerde, onlardan saklanan sohbetler piyanonun uyanmasını bekliyordu.

Birkaç nota gecenin sessizliğinden yankılandı ve yine gençleri piyanoya doğru sürükledi. Kadın merdivenlere doğru yönelirken onlarla karşı karşıya geldi. Koyu saçları yüzünü saklıyordu, aniden durdu ve koşarak piyanoya döndü, tekrar içine girdi. Arkasında tozlar bırakmıştı, eskimenin tozu. “Kafayı yiyeceğim”, dedi Bhao. “Bu da neydi şimdi? Bence artık bu işin peşini bırakalım, bana ne kadının kim olduğundan!”

“Kadın piyanodan çıktı Bhao! Müdürün sakladığı bu mu?”

“Toza sorsana.”

Sybil’in arkadaşları ona şaşkın ifadelerle bakakaldı. Neden böyle bir şeyi bu ciddiyetle söylesin? Sybil ne demek istediğinin farkındaydı. Üst üste biriken melodileri sessizliğe hapseden, senelerin bıraktığı yükü toz hissederdi. Dokunulmamış bir piyano nasıl zamanın kirine rağmen tertemiz kalırdı? Biri müziğine sahip çıkmıştı. Biri dokunuyordu, temizliyordu, çalışıyordu, *koruyordu*. Neyden? Neden? İçinde bir şey vardı, olmalıydı, kadın içinde saklanıyordu. Neden? Nasıl? Notaların içine saklanan bir kadın, dokunulmayan bir piyano, kendinden ağır bir örtü ve bir adam, izin vermeyen bir adam... Sybil neden bu piyanonun sessizce beklediğini anlıyordu, müdürün sırrını çözmüştü. O da karanlığın derinliklerinden bir sese tutunmuş, onu kaybetmekten korkuyordu.

“Çekin ellerinizi ondan!” Müdür büyük adımlarla gençlerin yanına ilerledi, her adımda otelin balkonları titrer gibiydi. “Dokunmayın dedim. Kaç kez söyledim.” Bakışları ileride duran örtüyü bulunca ellerini havaya kaldırdı, sanki isteği onu çekecek güce sahipti. Örtünün havalanıp gelmesini gençler bekledi, artık bu bile mantıklı geliyordu ama olmadı, elbette ki olmadı. “Uyandı mı? Geldi mi? Ya dönmediyse? Eğer tekrar içine girmezse...” Müdür anlamsızca mırıldanırken, gençler korkusunun sebebini piyanoda yaşayan kadı-

na bağladı, yaşlı adamın kafasında dönen düşünceler bu kadar basit bir sonuca bağlı değildi. “Nerede? İçine tekrar girdi mi?”

“Kadın en son içine girmişti”, dedi Raaz.

“Örtü? Örtü neden üzerinde değil o zaman?” Adamın gözleri doldu ve bu defa kendisi örtüyü almaya gitti. Koyu bordo kumaşın kenarlarındaki püsküllerin düğümünü teker teker çözdü ve bir süre sonra örtüyle yüzünü sakladı. Ağladığını anlayan Sybil’in kalbi sıkıştı. “Hemen örtelim, çok özür dileriz. Neredeyse hiç dokunmadık, sadece gelen sesi takip ettik.”

“Biliyorum,” dedi müdür, “İnsanı nasıl büyülediğini, nasıl tekrar tekrar kendini dinlettiğini, biliyorum.” Adamın hıçkırıkları sessizliği parçalıyordu. “Kim bilir nerelere girmiştir. Yolunu bulamıyor, çok yaşlandı, çok uzaklardan geliyor, ya biri onu alıp götürdüyse?” Örtü yere süzüldü ve adamın kızarmış gözleri piyanoya sabitlendi. Gençler ne olduğunu anlamadan adam sandalyesinde yer almış, piyano çalmaya başlamıştı. Şiddetle parmakları tuşları dövüyor, ses insanı zıplatacak kadar titriyordu. “Üç *la*, bir *sol*, dördüncü *fa*, üç *la* bir *sol*, dördüncü *fa*, seksen dokuz— seksen dokuzuncu tuş yok! Gitmiş, gitmiş, çok uzaklara gitmiş! Ah! Özür dilerim, saklayamadım, saklayamadım kızım. Sesin seksen dokuza döndü.”

ECEM TUBA HIZARCI

Fransa – Nancy

Kendinin Ötesinde

K Ü B R A D U T A K

Karşısına geçip evlerini sarıp sarmalayan garipliği anlatmaya çalıştı. Sözleri onun yüzüne yansımıyordu bile. Sonra anladı, sesi kendisinden öteye gitmiyordu. Bulundukları odanın duvarlarına çarpıyor, dönüyor dolaşıyor yine kendisini buluyordu. Sesinin ya gidecek takati yoktu ya da onu duyabilecek bir çift kulak.

Adam donuk bakışlarını, ağzını oynatan kadına çevirdi. Bir şey işittiği yoktu. “Duymuyorum seni!” diye bağırdı. Kadın gözlerini şaşkın şaşkın açtı. “Ne demek duymuyorum?” diye karşılık verdi ve onun yalan söylediğini düşünerek konuşmaya devam etti. Adamın giderek merhametsizleştiğini anlatmaya çalıştı. Gözle görülür şeylerle belki bunu ispat edemezdi ama sezgileri güçlüydü. Adam, son zamanlarda kadının sezgilerini hiçe saymaya başlamıştı. Kadın hislerini ispat etmek için geçmiş olaylardan bahsetmeye çalıştı. Fakat o, geri sarışlardan hiç hoşlanmazdı. Onun için asıl olan bugündü. Ama kadının düşüncesine göre, geçmişten gelen izleri iyileştirmeden nasıl sağlam adım atılırdı? Adımlar birbirine dolanır, sonra kelimeler, sonra herkes ve onlar. Dolanmış vaziyette bir yere varılmazdı. “Bunu kabul etmiyorum desen de için kabul ediyor.” dedi kadın. Sonra adamın daha önce hiç bu kadar hırçın olmadığını düşündü. Onu celbeden sakin, yavaş ve sessiz ortamlardı.

Ne zaman tatsız bir olay olsa veya kendini kaybolmuş hissetse, kitaplığından gri kapaklı defterini alıp dışarı çıkardı. Çıkmadan önce aynanın karşısına geçip gömleğinin yakasını düzeltir, elleriyle saçını hafifçe arkaya tarardı. Kendini nihayet dışarı attığında, tebesüm ederek gökyüzüne bakardı. Büyük bir tutkuyla o en sevdiği göl kenarına giderdi. Oraya ulaştığında artık kendini güvende hissedirdi. Kendine ait etrafa savrulmuş parçalar, bir bir yolunu bulup ona geri dönerdi. Parçalar tek tek ona ulaştığında, biraz daha tamamlanırdı sanki. Dakikalarca, hatta saatlerce oradan ayrılmazdı adam. Ya gölün etrafında birkaç tur atıp türkü mırıldanırdı ya da en güzel manzaraya bakan o banka kurulup birazdan renkten renge girecek olan

gökyüzünü seyre daldı. Her bir zerresini rahatlatan bu ortam, ona şiirler ve hikâyeler yazdırırdı. Yazdıkça keder ve gam azalır, yerini huzur alırdı. Defterine yazdığı kelimeler, fitratına ve karakterine uyum sağlarcasına yavaş yavaş, usul usul ve hiç ses çıkarmadan dizilirdi yan yana. Gün batımı, gökyüzündeki renklerin göle yansıması, adamdaki asil duruş ve kaleminden dökülenler, ahenk içerisinde bir bütün oluştururdu. Dinlenmiş ve arınmış bir şekilde eve döndüğünde, ondaki bu hâl, ev halkına yansırı.

Kadın, onun yazdıklarının ilk okuyucusu, ilk tanığıydı. Böyle böyle aylar ve yıllar geçmişti. “Sonra birdenbire mi, yavaş yavaş mı bilmiyorum” dedi kadın. “Bir tuhafılık geldi çattı” diye ekledi. Artık adamın eve dönüşlerinde bir sükûnet hâli yoktu. Bunların yerini, kadının anlam veremediği bir hırçınlık almıştı. Aslında sessiz kalarak bile anlaşabilen onlar, artık birbirlerinin seslerine tahammül edemez ve gözlerine bakamaz hâle gelmişlerdi. Kadın ne zaman bunları konuşmayı denese, duyulmuyor, sesi kendisinden öteye gitmiyordu. İçine biriken sesi, sırtına yük olmuştu. Bu hâlden kurtulmayı umarak adamın kitaplığına yöneldi. Gözü gri kapaklı defteri arıyordu. Bulamadı. Göl kenarına gitmek için kendini dışarı attı. Etrafı dolandı, dolandı. Rastlayamadı ona. Manzaraya bakan banka yöneldi. Yine rastlayamadı. “Şimdi bunun üzerine bir hayli zaman mı geçmeli?” dedi kadın.

K Ü B R A D U T A K

Almanya – Herne

Dilruba Düşleri

FATMA TÜRK

“S”eni piyanist olarak düşünmek zor Dilruba,” deyiverdi parmaklarını süzerek. Tek bir cümleyle bana yerimi gösterdi. Arkasından binlerce sessiz cümle sıraladı gözleriyle, hepsini işittim. “Dünya ne kadar büyük olursa olsun, senin dünyanın, sarayın bu odası. Kaderin sultanımızın iki dudağı arasında, boş hayaller peşine düşmeyesin,” dedi dudaklarını bile aralamadan! Elindeki fermanı alelacele okumaya girişti sonra da: “Ünlü kompozitör Cécile Chaminade sultanımızın şerefine büyük bir konser verecek. Yarın vaktinde avluda olun, destur sultanımızdır,” diyerek kapıya yöneldi. “Durasın hele! Ne olur müsaade ver de ön sıralarda oturayım,” diyerek gömleğine yapıştım. Gözleriyle kesip attı beni. İki kelam daha etsem aleyhime hüküm verebilirdi. Sustum... Susmak zorundaydım.

Bazılarının nasibine susarak sövmek düşer. İçine ata ata yaşar gider bizim gibileri, nazlanıp yakınacak kimsen olmayınca susar kalırsın işte böyle. Ama şimdi içim nasıl da kıpır kıpır. Batılı bir kadının konserine gitmek, kaç kez başıma gelebilir ki böyle bir şey! Haremin, kapılarını dünyaya açması demek bu! Herkesi tatlı bir telaş sardı. Musikiyle alakadar olanlardan öyle nidalar koptu ki, kalfalar asayışi sağlamakta epey zorlandı. Hepimiz biliyorduk ki, bütün musikişinaslar bir araya gelsek dahi kati suretle bir Sesil etmezdik. Tambur, mandolin ve ut dışında ne görmüştük ki! Piyanonun siyah beyaz tuşlarını düşümüzde bile göremezdik. Muallimlerimiz o gece sabahı zor etti. Zira Sesil, yürüyen dev bir orkestraydı! Şanı bizim topraklara kadar yayılmış, büyümlü sanatını işitmeyen kalmamıştı. Hünerli parmakları kim bilir nasıl narin, nasıl sihirliydi. Ona bütün sarayların kapılarını açan sahip olduğu o bir çift eldi.

*

Tarihe not düşmek lazım bugünü: 17 Nisan 1901. Kraliçe Victoria’nın önünde bile böyle hissetmemiştim. Dur kalbim dur! Göğsümden fırlayıp çıkacaksın! Ellerim şimdiden nasıl da terledi, sultanın önünde ne yapacağım kim bilir! Ya bu şahane mimariye ne demeli! Gözlerimi alamıyorum, efsunlu bir tablonun ortasında gibiyim. Her yer nasıl da ıslıl ıslıl, tek kelimeyle muhteşem! Avizeler, şamdanlar, devasa aynalar, benzersiz tablolar... Duvar kâğıtlarındaki motifler, cennetten kopup gelmiş gibi. Ah Tanrım! Bu görkemli sahnede en güzel, en şık elbisemi giymeliyim. İşte! İşte orada duruyor, kırmızı halının üzerine konmuş beyaz bir keleşek gibi öylece beni bekliyor. Kuyruklu, nazlı piyanom, beyaz sevdam, bütün albenisiyle beni çağırıyor. Tanrım, taburenin ayakları bile altından! Sanırım hazırım! Başlayabilirim. Sultanı bekletmek olmaz. Yerini almış mıdır acaba! Işıklar gözümü kamaştırıyor. Ah kalbim, yavaşla artık. Sadrazam bana doğru geliyor. Yaklaştı. Tanrı aşkına her şey yolunda gitsin!

“Madam, hünkârımız hemen sağdaki altın saçaklı perdenin arkasında yerini aldı. Hüzünlü bir şey çalmanın sakın! Eğer sultanımız sizi bir parçanın ortasında durdurursa, endişelenmeyin, çaldığınız şeyi sevmediği içindir. Hemen diğer parçaya geçin.” Anlaşılan ilk eseri değiştirmeliyim, ah aptal kafam, melodram dolu bir giriş mi tasarlıyordum! *La Morena*’yla başlamak sanırım daha doğru olacak. Derin bir nefes ve sahne benim... Hadi Cécile yapabilirsin.

*

O dev fötr şapkanın altına gizlenen yüzünü uzaktan seçemiyorum. Muhteşem bir abiye! Rengi ne kadar da canlı, bu satenler sadece Paris’te bulunur. “Of! Kafesin içinden seyretmek ne büyük bir ıstırap!” “Saraydan çıkabildiğine dua et.” diye susturdu hemen beni. Kalfa bozuntusu işte! Aman bir an bile boş bırakma-

yın bizi, neden yanıma oturdu ki bu şimdi, şu kısacık ânı bile çok görüyorlar bize! Neyse Dilruba, her şeyi bir saatliğine unutup tadını çıkar. Allah'ım, kalfaların gözleri neden hiç parlamaz acaba! Gülmeye bile mecali yok, şuna bak, musiki ona işlemiyor sanki! “Önüne dön, önüne, tiyatro orada oynuyor, suratımda değil!” dedi birden. Ardından devam etti: “Dua et, sultanımız emretti de, getirdik sizi buraya. Bana kalsa, değil parmaklıkların ardında oturmak, harem odasından burnunuzu dahi çıkaramazdınız.”

Haklıydı, sultanımız musikiyi sevmese gelebilir miydik buraya hiç! Yıldız Sarayı dedikleri yer demek bu-

rasıymış. Onu bunu boş ver Dilruba, sen şu manevi havayı solumaya bak! Burada iki saat oturan birinde keder namına bir şey kalır mı sence! Yeni açmış gül fidanlarının taze kokusu geliyor burnuma, muhtemelen gül suyuyla doldurulmuş bütün buhurdanlar! Sesil... Ah güzel Sesil! Sen ne ikbalî parlak bir kadınsın. Yüzün de bahtın gibi bembeyaz. Omuzları, çaldığı musikiyi yakalamak ister gibi ahenkle ileri geri gidiyor. Başını hiç kaldırmadı, notalara bile bakmıyor, belki de gözleri kapalı. Kuyruklu piyanonun sesi sanki fazla müennes, sultanımızı müptela etmiş şimdiden, belli. Ah nasıl bir masalın içindeyim, ne ihtişamlı, ne kutlu bir gün...

*

Sadrazamdan işaret gelmediğine göre, her şey yolunda görünüyor. Sultan neden o kadar uzakta oturuyor ki! Buradan sadece alnını ve fesini seçebiliyorum. Son bestemi de beğenirler mi acaba... Süslü parmaklıkların arkasında oturan şu hanımlar, eğlendikleri için mi öyle bakıyorlar! Ama yok, ateş püskürüyor bazıları... Ah hanımlar, benim için de kolay olmadı onca kurdun arasından sıyrılıp buralara gelmek... Sadrazam ellerini karnının üstünde bağlamış, başını sağa sola sallayarak yönetiyor herkesi. Kaşları adamın ikinci dili gibi, dudaklarını neredeyse kullanmıyor. Locadan sadrazama şık bir kutu getirildi. Bana doğru mu geliyor o! Tanrım, umarım her şey yolundadır! “Madam; sultanımızı, oğullarını ve haremini büyülediniz. Size verebileceği en yüksek nişan olan üçüncü sınıftan şefkat nişanını vermek istiyor. Birinci sınıf hükümdarlara, ikincisi büyükelçilere, üçüncüsüye dâhilere ayrılmıştır.” Ulu Tanrım, sen aklımı koru! Sadrazam kutuyu açıp madalyayı gösteriyor. Mineli, değerli taşlarla süslenmiş, kırmızı, beyaz kordonlu nişanı bana takdim ediyor. İşte şimdi heyecandan düşüp bayılabilirim...

Teşekkürlerimi sunmak için locaya gitmeliyim, ah yüce Tanrım; kalbime hükmedemiyorum, nasıl da küt küt atıyor. Dizlerim bağımsızlığını ilân etmiş sanki tir tir titriyor. Sadrazamdan bana eşlik etmesini rica ediyorum. İşte sonunda o büyük hükümdarın huzurundayım. Elinde sarı ipek bir kese var. Ayağa kalktı ve kalabalığa seslendi: “Bilinsin ki; ben bu Fransız dâhiyi şerefleştirmek istiyorum. Kendisi şu andan itibaren bizim korumamız altındadır.” Yanaklarımı yoklayan ılık damlalar; durun akmayın daha fazla, makyajımı bozacaksınız. Artıkça artan şanım, kutlu olsun günum. Ey güzel piyano, bana nasıl bir saadet bahşettin.

*

*Ne doğduğum evi seçtim, ne de bu sarayı,
Parmaklarımın arasına sıkıştırılmış bir mızrapla
öleceğim.
Ah siyah beyaz tuşlar üzerinde ağırlaşsaydı ellerim,
Kim bilir ne senfoniler çalar, ne şarkılar söyledim.
Sesil! Şeref nişanı senin olsun,
Zira sen hür bir kuşsun.
İkimiz de aynı cinsteniz ama,
Altından bir kafes sarar beni, uçamam asla!
Bir Dilruba düşüşün sen, bilemezsin...*

FATMA TÜRK

Almanya – Mannheim

Tek Sıra

ZEYNEP YAMAN

alka daralıyor. Bir tesbihin kopma anı gibi. Ağır ama sert bir çekimle yerlere çakılıyor tüm tesbih taneleri. Kontrolsüzce etrafa saçılıyorlar. İçlerinden birine denk geliyor.

Kırılma noktası.

Çat diye bir ses geliyor. Halka daralıyor. Kulaklarında babasının sesi:

“Bugün varız, yarın yokuz!”

Ve birkaç saniye arayla dedesinin sesi,

“Bugün varız, yarın yokuz!”

Kafasını sallıyor. Kendi içinde başkasının sesini duymak da neymiş! Ama doğru, diyor. Dün varlardı, bugün yoklar. Ve bir tesbih tanesi daha ortadan ikiye ayrılıyor. Cetvelle ölçüp ayrılrsa bu kadar orantılı olmazdı. Ve yine, yeni bir ses,

“Ölüm hak!”

Dengesini kaybedecekken dimdik durmayı başarıyor. Etrafında olan biteni algılamaya, duyduğu sesleri seçmeye çalışıyor. Herkes yay gibi. Gergin. Ve herkes bir tesbih tanesi. Kopma anıyla kırılma noktasının arasındaki bağlantıyı bilmeden dikiliyorlar. Bilmeseler de, halka daralıyor.

Sıra kimde? İleride duran yeşil eşarplı kadında mı yoksa az önce büyük bir hışımla kadının yanından geçen hasta bakıcısında mı? Yoksa...? Sahi, ölüm insanları sırayla mı alıyor?

Koca bir dağın yükünü omuzlamış gibi hissediyor. Senseliyor. Bir yerlere tutunmalı. Kolunu uzatıyor. Soğuk. Soğuk bir cam parçası. Hastanenin koridorlarından daha soğuk. Güçlü bir şekilde dokunsan kırılacak gibi. Güven vermiyor. Omzundaki ağırlıklar, seçemediği görüntüler, yakınında olsa da uzaktan gelen sesler. Yere bırakıyor kendini kontrolsüzce. Ve yaslanıyor, az önce soğuk dediği ve güvenmediği o cama.

Yanında oturduğu kapı açılıyor ve acil müdahale bölümünden beyaz ve mavi üniformalı insanlar çıkıyor. Kısa bir süreliğine kapanan kapı sessizce yeniden açılıyor. Ne büyük yıkımlara şahit olmuştur bu koridor, bu kapı,

kim bilir? Duvarlarla dertleşmek, onların sakladıklarını ve şahit olduklarını dinlemek istiyor. Etrafına bakmıyor. Bir sedyenin tekerleri ses çıkararak ona ve etrafındakilere yaklaşıyor. Beyaz bir örtü sarkıyor sedyeden aşağı. Ve beyaza yüz tutmuş bir el. Sanki bir tesbih tanesi çakılıyor yüreğinden şu hastane koridorlarına. Bir yıkımın daha izini bırakıyor sonsuzluğa. Oturduğu yerden heyecanla ve büyük bir korkuyla kalkıyor. Sedyeye doğru koşarken yine etrafı bulanıklaşıyor. Bu sefer yalnızca kendi sesi yankılanıyor, daha az önce dertleşmek istediği hastane duvarlarında. Onları yeni bir yıkıma, yeni bir ayrılığa şahit tutuyor. Keşke insan hazırlanabilse ayrılıklara. Her yeri keşkeler kuşatıyor. Kendini, sedyeden sarkan eli tutmaya çalışırken buluyor. Soğuk, çok soğuk.

“Doktor? Doktor! diye çılgık atmaya çalışırken iri cüsseli bir hasta bakıcı onu tuttuğu gibi kenara çekiyor.”

“Lütfen, sakın olun!” diye uyarıyor ve onu kenarda bir sandalyeye oturtup sakinleştirmeye çalışıyorlar. Sakin olmak ne mümkün? Gittikçe artan nabızı, zihninde canlanan görüntüler ve yanaklarından kontrolsüzce süzülen gözyaşlarıyla bir başına kalıyor o sandalyede. Dün vardı, diyor sessizce. Dün vardı. Ama artık yok. Son birkaç günü nasıl da yoğun geçirdikleri geliyor aklına. Ne kadar da hazırlıksız yakalanmışlardı bu ayrılığa. Dün varlardı, bugün yoklar.

Sedye uzaklaşıyor. Son gücüyle kalkıp birkaç adım attıktan sonra dizlerinin üzerine çöküyor.

Beyaz bir örtü. Buğulu görüntüler, biraz feryat, çokça acı. Hazırlıksız ayrılıklar yoruyor insanı.

ZEYNEP YAMAN

Almanya - Minden

Cafer Bey'in Sesi

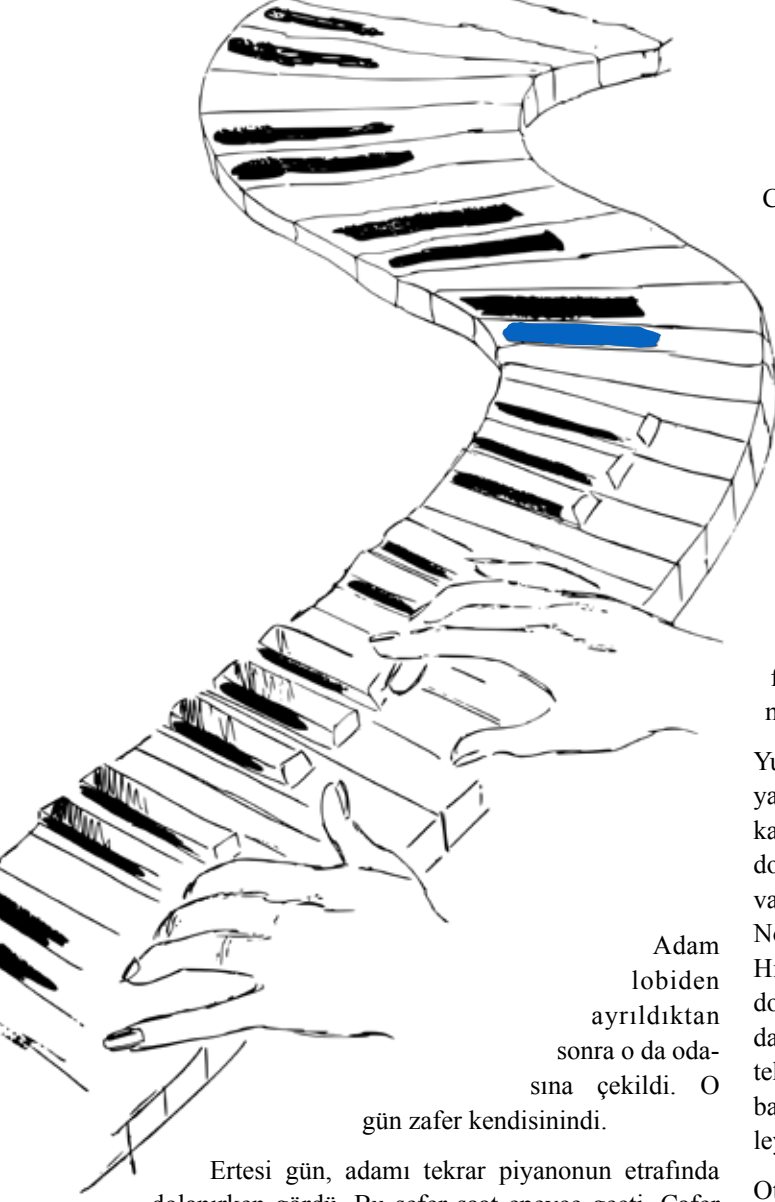
ELİF NESLİHAN GÜNEY

Cafer Bey, otelin yuvarlak ve büyük lobisindeki kuyruklu siyah piyanoya “Dokunmak yasaktır” yazısını yerleştirdiğinde içten içe kendisiyle gurur duyuyordu. Yazının bulunduğu cam levhanın özene bezene tozunu alıp piyanonun üstüne sakince bırakıyordu. Birkaç adım uzaklaşıp son bakışını atarak lobideki görevini bitiriyor, otelin alt katında bulunan odasına çekiliyordu.

Gururunun kaynağı; işini düzgün yapması mıydı yoksa “yasaktır” kelimesini elinde bulundurması mı açıkçası bunu kendi de bilmiyordu. Aslında pek de düşünmemişti. “Yasak” Cafer Bey’e göre güzel bir kelimeydi. Tüm kontrol elindeymiş hissi veren bir kelimeyi tutmak onu güçlü hissettiriyor olmalıydı veya başkalarına sınır çizmek, piyanoyu çalmalarına izin vermemek, ya da yaklaşıp dokunmaya yeltenenleri iğneleyici sözleriyle ve sert bakışlarıyla uzaklaştırmak ona haz veriyor olabilirdi. Cafer Bey kendi varlığı hakkında pek düşünmemiş olsa da soranlara varlığının kuyruklu siyah piyanoya “Dokunmak yasaktır!” yazısını yerleştirmekten ibaret olduğunu söyleyebilirdi. Bir görevden ziyade bir yaşam biçimine dönüşmüştü artık onun için. Arada sırada rüyasında müzik notalarıyla çevrilmiş “yasak” kelimesini görüyor, bazen de cam levhanın kaybolduğunu veya yere düşüp kırıldığına şahit oluyordu. Bu tarz rüyalarından sonra ter içinde kalkıp hızlı adımlarla lobiye gidiyor ve cam levhanın tam da bıraktığı gibi piyanonun üstünde olduğunu görünce içine su serpiliyordu.

Cafer Bey, her sabah saat altıda kalkarak lacivert takımını giyip lobiye gidiyor ve cam levhayı sildikten sonra piyanoya dokunabilen tek kişi olarak piyanonun tozunu alıyordu. Bazen yanlışlıkla tuşlara basıyor; ya tehdit edercesine tok bir nota ya da çılgılık atar gibi tiz bir ses tüm lobide yankılanıyordu. O anda yüzü pancar gibi kıpkırmızı oluyor ve içinden patronunun o sırada otelde olmaması için dua ediyordu. Böyle zamanlarda birkaç saniye hareket etmeden gözleri kapalı bir şekilde dudaklarını birbirine bastırarak bekliyordu. Şakaklarında birkaç ter damlası hariç hiçbir şey hareket etmiyordu. Patronun sesi duyulmadığında tuttuğu nefesi bırakıp gözlerini açıyor ve işine devam ediyordu.

Senelerdir bu şekilde kendine verilen ulvi görevi yerine getiriyordu. Ta ki bir gün otele bir beyefendi gelene kadar. Cafer Bey onu ilk birkaç gün fark etmemiş olsa da hayatının tamamen değişmesini bu adama borçluydu. Onu, dördüncü günün öyle vaktinde piyanonun etrafında dolaşırken fark etti. Cafer Bey’e göre tehlikeli hamleler yapıyordu. Piyanonun etrafında dolaşanlar eninde sonunda dokunmak hatta daha da kötüsü onu çalmak isteyeceklerdir. Bu tecrübeyle sabitti. Cafer Bey görev bilinciyle hızlı adımlarla beyefendinin yanından geçip ters bir bakış attıktan sonra cam levhanın tozunu alıyormuşçasına “Dokunmak yasaktır!” yazısını adamın gözüne sokar gibi tuttu. Adam tebessüm ederek piyanodan uzaklaşıp lobideki koltuklardan birine oturdu. Cafer Bey, altın madalya kazanmış bir sporcu gibi dik duruşuyla piyanonun etrafında dolandı.

Adam
lobiden
ayrıldıktan
sonra o da oda-
sına çekildi. O
gün zafer kendisini.

Ertesi gün, adamı tekrar piyanonun etrafında dolanırken gördü. Bu sefer saat epeyce geçti. Cafer Bey artık niyetinin kötü olduğuna karar kıldı. O yüzden adama bir gözdağı vermesi gerektiğini düşündü. Sessizce yanına yaklaşıp omuzuna dokundu. Odasında birçok kez provasını yaptığı sert ve kararlı bir ses tonuyla “Beyefendi, piyanoya dokunmak yasak,” dedi. “Yasak” kelimesi yuvarlak lobide yankılanıp duvarlardan sekerek tekrar Cafer Bey’in kulağını okşadı. Bu kelime dudaklarında baldan tatlı bir lezzet bırakmıştı.

Karşısındaki adam sanki rahat bir uykudan kabaca uyandırılmış gibi, gözünü bir Cafer Bey’e bir piyanoya çevirdi. Lobide sessizlik hâkim olduğunda “Dokunmadım,” dedi.

Cafer Bey bu sefer daha sesli bir şekilde “Ama dokunmak üzerisiniz, benim görevim sizi uyarmak,” dedi.

Adam güldü. “Peki, neden?”

Cafer Bey duraksadı. Neden mi? Açıkçası bunu düşünmemişti.

“Bilmiyorum,” diyebilirdi sadece.

Adam kahkaha attı. Lobideki yankısı duvarlara yapışmış olan “yasak” kelimesini kazıdı.

Adam gözünü piyanodan ayırmayarak odasına çekildi. Cafer Bey loş ışıklı lobide “neden” kelimesiyle bir süre baş başa kaldı. Biraz sonra omuzları yer çekimine yenik düşmüş bir şekilde odasına gitti. Yatağında bir sağa bir sola kıvrılarak “neden”le mücadele etti. Sonunda tam uykuya dalacaktı ki bir ses duydu. Ses yavaş yavaş hızlanmaya başladı. Olamaz. Lobiden geliyordu. Gözleri fal taşı gibi açıldı. Yorganı üstünden atar atmaz pijamasıyla, yalın ayak lobiye koştu.

Yuvarlak lobinin tam da ortasında duran kuyruklu siyah piyanonun başında o adam oturuyordu. Gözleri kapalıydı. Adam dokunulması yasak olan piyanoya dokunuyor ve en kötüsü de onu çalıyordu. Önce yavaş yavaş sonra sertçe ve hoyratça tuşlara basıyordu. Notalar birbirini kovalıyor oradan oraya uçuşuyordu. Hızlarına yetişilmiyordu. Cafer Bey durduğu yerde donup kaldı. Elinden gelse notaları yakalayıp ortadan ikiye ayırıp duvara fırlatacağı veya adamı bir tekmeyle sandalyeden düşürecek. Elinden gelse bir baltayla piyanoyu susturacaktı. Ama onu oraya çivileyen bir şey vardı. Elinden hiçbir şey gelmiyordu.

Oteldeki odaların kapıları teker teker açıldı. Misafirler, müziğin nereden geldiğini merak ederek lobiye doğru baktılar. Adam sakinleşip yavaşladı ve piyano, içindeki son toz taneciklerini de kustu ve sessizleşti. Hem adam hem de piyano derin bir nefes aldı. Adam arkasına bakmadan lobiden dışarıya çıktı. Piyano, sesine kavuşmuştu. Cafer Bey ise sesinden olmuştu.

ELİF NESLİHAN GÜNEY

Almanya – Münih

Onun Yüzü

Z E Y N E P Z U H A L K I L İ N Ç

Piyano tuşlarında parmaklarını gezdirdi. Tonların verdiği huzurun gölgesinde ruhunu dinlendirdi. Hüznün kavurucu sıcaklığından ve ıstırapların ateşinden bir melodiye sığındı. Evde yalnızdı. Dünyada yalnızdı.

Parmakları gezintiden dönmek istemiyor, sürekli bir şeylerin derinliğine inmek, özünü kavramak istiyordu. Melodilerin felsefesinde anlam bütünlüğünü saran bir ayrılık, sevinç şarkılarında anıları bir tebessümle anımsamak ve üzerlerini ince beyaz bir tülle örtmek gerekiyordu. Kim bilir hangi zamanlara dek güzel ve huzurlu hatıraları, anı belleğinde tutabilecekti? Hangi zamana kadar onu unutmayacaktı?

Sevdiğinin suretini kaybetmek çok acıdır, kalbi çok acıtır. Kaderin terbiyesinden geçen herkes kadar ayrılıklardan aldığı nasibini, gönlüne düşen ateş parçalarını ve kırık aynaları, bir suret belirir belki diyerek sineye çekmesini bilirdi onun gibi mahkûmlar.

Uzaktan aramakla yetinmenin ve bu arayışla vicdanın kavru lan çöllerinde bir damla su bulmanın teselli siyle yaşamı yor muydu yıllardır?

İçinden dökülen aşk ve hasret damlaları parmaklarını tuşlarla buluşturuyor ve kendi kendine dağlardan dökülen bir nehir gibi çağ ıldı yordu. Oda nın sessizliğine çarpan notalar, kalbinde bazen matem bazen de bir bayram senfonisi olarak yankılanı yordu. Belki de bu çalan şarkılarda buluyordu onu.

Onu en çok meşgul eden şey; o yüzü yitirip hiçbir şey olmamış gibi davranmanın verdiği huzursuzluktu şüphesiz. Çünkü yıllara hapsedilen bir bakıştı onun kisi. Uzaklaşılması gereken, geride bırakılması gereken ve bir daha asla affedilmemesi gereken bir yüzdü. Ama her şeye rağmen en çok hatırladığı ve hatırlamak istediğı şey yine onun suretiydi.

Aklından sökmek ve gözlerinden silmekse cevabı bilinmeyen bir soruydu ve bu cevap hemen bulunmuyordu. Her geçen gün bu soru karşısında yeniden afallıyordu. Çünkü insanın bilmediğı bir soru karşısındaki en ahmak tavrı, o muammaya cevap verme çabasıydı. Hâlbuki susma hakkını sonuna kadar kullanmaya hakkı vardı.

Susmak. Susup unutmak. Lafını bile etmemek gerekiyordu bir zamanlar, işte o zamanların mahkûmuydu hâlâ. Reva mı değil mi, düşünecek vakit değildi artık.

“İş işten geçti, bırakmak en iyisi” diyorlardı.

İnsan bir yüzü unutmak için senelerini verirdi, sevmek için uğraşırdı, nefret için de uğraşırdı. Nefret ederek unutmak en kolayıydı ama severken unutmanın imkânı var mıydı? İçinde hâlâ bir dostluk, bir kardeşlik, bir sevgiliye duyulan aşk, bir annenin şefkati ve bir babanın merhameti varsa bırakmak kolay mıydı?

O, kaybedilecek gibi değildi. Şefkat ve sevgiyi tattığı bu yüz ne kadar zalimleşirse zalimleşsin onu asla yitirmek istemediğini anlıyordu artık. Çünkü ona kızamıyordu.

Senfoni tamamlanmıştı. Son notalar, son vuruşlarıydı parmaklarının.

Bir yankı kalmıştı geriye,
ve bir de,
onun yüzü.

ZEYNEP ZUHAL KILINÇ

Belçika - Genk

Yalnızlığında Yalnız Değilim

TOLGA ATABAŞ

Gayriihtiyari bir “Of!” çıktı ağızımdan. Bağrım sığdıramadığım dertler, üzerimde bir ton tuğla yığıntısı varmış gibi bastırıyordu ciğerlerimi. Damarlarımda oksijen dolaşacağına sıkıntılar dolaşıyordu. Kendimi nefes alamıyor gibi hissettiğimde evden çıkmıştım ve nereye gittiğimi bilmeksizin koşmaya başlamıştım. Yollar nereye götürürse oraya gidiyordum. Yolun bittiği yerde rüzgârı takip ediyordum. Derman arıyor olabilirdim. Hayır, derman aramak pek ağır gelir benim durumuma. Sadece kurtulmak ve hayatta kalmak istiyordum. Sonra birden durdum. Ormanın girişinde bulmuştum kendimi.

Aniden gelen koşma dürtüsünden sonra iyice nefessiz kalmıştım. Ve oracıkta çürümeye yüz tutmuş bir kütük gözüme ilişmişti. Düşünmeden kendimi kütüğün üzerine bırakıvermiştim. İki büküm olup dirseklerimi dizlerime dayayarak kendimi bayılmaktan alıkoymuştum. Soluğumdan ağır ağır yükselen buharı gözlemlemekteydim. Etraftaki görkemli ağaçlar sanki gözlerini dikmişler de tepemden bana bakıyorlardı. Otururken bir yandan ağaçları, diğer yandan da mahalleyi görüyordum. Bu kütük pek de sağlam değildi.

Bir yanını yosun sarmış, ağacın kabuğu görünmez olmuştu, diğer yanını da böcekler kemirmiş olmalı ki küçük küçük delikler vardı. Fakat kütükteki soğukluk ve durgunluk tüm canlıların onu terk ettiğini işaret ediyordu. Kendimi yere düşmemek için tutarken soğuk ve sert toprak ters ters bana bakıyordu. Tabii, kışın yalın kalan toprak, çimenin solmuş eserlerini taşıyordu sadece.

Göğsümün iniş ve kalkışının, kalbimin küt küt atışının hayatımda hiç bu kadar farkında olmamıştım. Göğsüm genişliyor fakat soğuktan kaslarım gerilmeye başlamış, çekiliyordu. Kaburgalarımı nasıl da hissediyordum. Gelen havaya yer vermek için kaburgalarım birbirinden ayrılmaya çalışıyor gibiydi.

Tam bu sıralarda içimden sızan o “Of!” ağaçlardaki kuşları sarsmıştı ve uzaklaştıklarını sezmiştim. Kuşlar bile yanımda olmaya tahammül edemiyorlardı. Sessizliği bölen tek şey benim soluklarımdı.

Kütüğün üzerinde otururken içimden güçlükle çıkan her nefeste bir sıkıntımın buharlaştığını zihnimde canlandırıyordum. Tatlı acı! Nefes alışverişimin güçlüğüne karşılık sıkıntılarım uçup gidiyordu sanki.

Âdeta nefes vererek dertleşiyor gibiydim. Ara sıra yüzümü buruşturarak soğuktan yanan boğazımı temizliyordum. Burnum soğuktan kızarmıştı üstelik hırıldıyordu. Saatlerdir buradaydım; karanlığımın üzerine bir de akşam karanlığı çökmüştü.

Nihayet biraz adrenalininim dindi ve kafamı yerden kaldırdım. Ormana doğru baktım. O esnada ağaca yaslanmış bana doğru bakan uzun boylu, siyah takım elbiseli bir adam gördüm. Gözlerim ona takılıp kaldı, bir an gerildim. Karşımda küçüklüğümden beri çok tanıdık gelen ve her daim yüzü aynı kalan bir adam vardı.

Ne zaman tanıştığımızı, ilk nerede gördüğümü çıkaramıyordum. Sanki gözlerimi açtığım andan itibaren hayatımda rol oynayan biriydi. Annemin yanı başımda olmadığı her an bu adam vardı karşımda.

Küçüklüğümde bu adama o meraklı gözlerimle bakarken yüzünü nerdeyse tüm detaylarıyla hafızama kazıyıştım. Sakalı muntazaman, ne kısa ne de uzun olurdu. Yüzünde bir gölge gibi dururdu. Özellikle siyah fötrünün verdiği karanlıkla beraber yüzü hep bir gölge içindeydi. Gün ışığını pek nadir görürdü sanı-

rım. Fötrünü takmadığı tek bir günü hatırlamıyorum. Bundan dolayı, saçları da nasıldır; kıvrıkcık mı, düz mü, bilmiyorum. Sadece fötrün altında kaybolacak kadar kısaydı.

Gözlerine gelince, onlar epey soluktu. Bir zamanlar gözleri mavi olabilirdi belki. Fakat şimdi gri rengini tutmuş. Göz kapakları ne tam açıktı ne de tam kapalı. Nasıl başarıyorsa, hep gözlerini görebileceği kadarından fazla açmazdı. Onu tanımayan yorgun zannederdi ama onun mizacı böyleydi. Sakin ve sessiz, çok aşırıya gitmeyen bir yüz ifadesi vardı. Yüzü de gözlerinden pek farklı değildi. Güneşten yoksun, soluk yüzü gözlerindeki o تنها esintinin devamıydı.

Bebekliğimden beri, beşliğimin başından bana bakan o gözler, hayatım boyunca beni takip etti. Ben onu her zaman göremesem de o beni gördü. Okula gittiğimde, arkadaşlarımla takıldığımda veya ailemle vakit geçirdiğimde bu adamı hiç görmezdim. Kalabalıktan kaçardı, çok çekingen bir mizacı vardı. Onunla o kadar vakit geçirmeme rağmen ağzından bir laf bile çıktığını duymadım. İnsanlarla muhatap olmayı pek

sevmeyen, hatta insanlarla muhatap olmaktan tiksinen birine benziyordu.

Bir keresinde yolda yürürken karşılaştım onunla. Sanki insanlar onun içinden geçip gidiyordu. Kendisi omuzları hafif düşük, kafası yerde, dümdüz devam ediyordu meçhul istikamette. Pek de hızlı yürürdü aslında. Kaçıyormuşçasına. Oysa peşinde onu kovalayan bir şey gözüküyordu. Belki kendi kendine yarattığı bir korkudan kaçıyor. Belki de bu yüzden konuşmuyordu.

Onun resmi nasıl beynime kazılıysa, küçüklüğünden beri benim yanımda olması muhakkak. Ancak benden başka kimse onu tanımaz. Başkaları yanımdayken, bu adam benden uzaklaşır. Bu nedenle onu büyük merasimlerimde ve mezuniyetlerimde hiç göremedim. Gözlerim hep veliler arasında önce annemi ve babamı sonra onu arardı.

Ben onu toplum içindeyken bulamazdım ama en zor anlarımda yanımdaydı. Ne zaman bir zorlukla karşılaşırsam veya içime bir ağırlık çökse, bu adamı bulurdum. Konu fark etmeksizin ona koşardım teselli için. O benim sığınağımdır dış dünyadan. Onun sayesinde iç dünyamı öğrendim, kendimi tanıdım, tanımaya da devam ediyorum.

Bunlar aklımdan geçerken, soğuktaki gerilmem devam ediyordu.

Oturduğum yerden ona bakıyordum. Baş başa kalmışsınız karanlıkta, ormanın girişinde, soğuk kış gecesinde. Onu kabul edeceğimi hissedince bana doğru yürümeye başlamıştı. Ben de bekliyordum onu. Yaklaştıkça yavaşladı, tam yanıma geldiğinde çömeldi bana baktı. Sonra çok ağır bir şekilde beni kendine doğru çekti, sarıldı. Öyle bir sarılma ki, dışarıyla bağlantılarımı kesmiş gibi hissettim. Onun sarılması bütün benliğimi kuşatıyordu. Siyah takım elbisesi gecenin karanlığına bir karanlık daha katıyordu. Bir elini omzuma dayayıp bir elini de yüzüme getirip beni okşuyordu. Yüz ifadesi biraz yumuşamıştı fakat hiçbir şey demiyordu. Sadece bana bakıyordu, ben de ona. Kulağa acayip gelebilir lakin bana çok doğal geliyordu. Beraber vakit geçirmemiz, dışarıyla alakamızı kesmemiz, karanlıkta beraber kaybolmamız harikuladelik taşımayan olaylardı; olağan ve doğal.

O gözlerden akan تنها sessizlikle beraber içimdeki sıkıntılar da akıp gitmişti. Normal nefes alıp veriyordum. Ciğerlerim oksijenle doluyordu artık.

“Dırrrrrrt!!!” Sessizliğimizi bölen feci bir telefon sesi çınladı. Tam gözlerimi ve elimi cebime doğru götürürken bir rüzgâr esintisini hissettim. Soğuk geldi tenime. Telefonumu cebimden çıkarıp ekrana baktım. Karanlığı delen parlak ekran gözlerimi almıştı. Gözlerim yavaşça alışınca annemin aradığını gördüm ve eve dönmem gerektiğini anladım. Telefonu tekrar cebime koyarken veda etmeye hazırlandığım adamın gittiğini görmüştüm.

Çok düşünmeden mahalleye doğru yürümeye başladım. Mahallenin sokaklarında adım attıkça pencere-lerden sızan ışıkların aydınlattığı tek tük insanları görüyordum. İşten geç gelenler evlerine giriyordu. Pencere aralarından gözükten aileler yemek masasına oturmuş sohbet ediyorlardı. Annesine masayı kurmakta yardım eden çocuğu gördüm. Başka pencereden de ders masasından kalkamayan bir genç. Koltukta uyu-yakalmış bir ihtiyar adam. Herkesin başka bir durumu vardı. Eve yaklaştıkça “Acaba o adam nereye gitti?” diye sormaktan kendimi alıkoyamıyordum. Beraber onca anlarımız olmasına rağmen onun nereye kaybolduğunu, nasıl öyle ansızın gittiğini anlayamamıştım. Sonra ismi yankılandı kulağımda. Bana geride bıraktığı tek gerçek, ismiydi: “Yalnızlık.”

TOLGA ATABAŞ

ABD -Philadelphia

Bir Ses

FURKAN UZUN

iş seyahati dolayısıyla yola çıkan Bay Adrik Gregor, gece çökünce bir pansiyonda sabahlamaya karar verdi. Yorgunluktan ayakta durmakta güçlük çekiyor, göz kapaklarına karşı amansız bir mücadele veriyordu. Ayaklarını bavuluyla birlikte sürükleye sürükleye resepsiyona ulaştı. *Bir kişilik oda lütfen* derken vücuduyla olan mücadeleyi sürdürdü. Sıcacık bir duştan sonra kendini yatağın üstüne atıp öylece uyuyakalmaktan başka bir amacı yoktu. “Pansiyonun sol koridorundaki tüm odalar boş bayım, hangisini tercih edersiniz?” diye soran çalışana omuzlarını silkerek cevap verdi. Bu *fark etmez* manasına geliyordu.

Öylesine bitap düşmüştü ki resepsiyonistin garip söylemini ve kulak tıkaçlarını sorgulayacak hâli dahi yoktu. Koridorun sol tarafındaki odaların neden boş olduğunu kendi odasına girer girmez anladı. Kulağına hafiften bir piyano sesi ilişti. Müzisyen, Chopin’in 20. Noktürnü’nü icra ediyordu. Her notanın hakkını sonuna kadar vererek çalan piyanisti dinlemekten zevk duydu başlarda. Müzik sayesinde kasları gevşedi, ruhu rahatladı. Duş alıp kendini yatağa atana kadar bu hâl devam etti. Sesin gittikçe arttığını ve kulağa

fazlasıyla cazip gelen bir noktaya ulaştığını fark edince bir merak uyandı içinde.

Sahi bu hoş ses nereden geliyordu?

Dışarı bakınca uçsuz bucaksız bozkırın ortasında duran bir kulübeye gözü çarptı. Sonra piyanistin loş ışıktaki gölgesine şahitlik etti. Piyanosuyla bütünleşen sanatkarı gözleri kapalı dinledi. Bu müzik sıra dışı bir etki bırakmıştı onda. Zifiri karanlığın ortasında sanatıyla bir ay gibi parılıyordu piyanist. Adrik, tamamen kendinden geçmek üzereyken pansiyonun telefonu çaldı. Arayan resepsiyonistti.

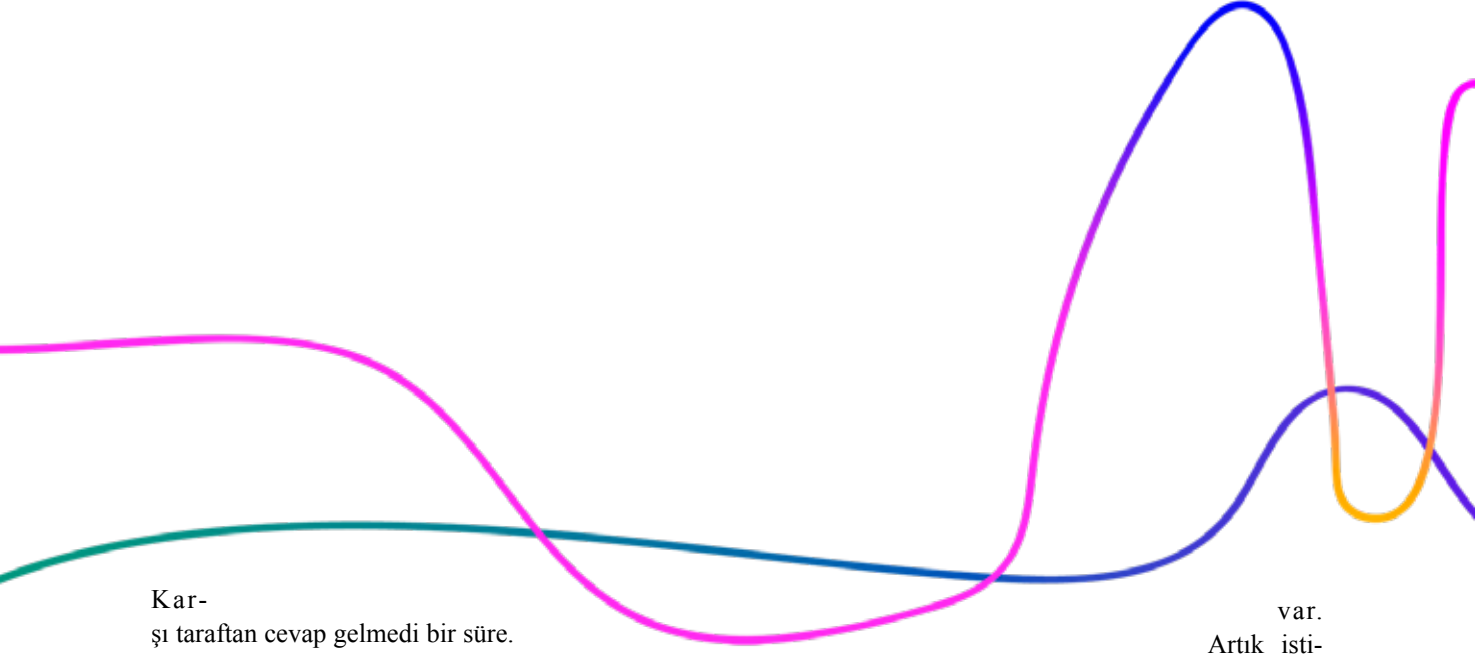
“Odanıza yerleşebildiniz mi efendim diye sordu.”

Kendini toparlamaya çalışan Bay Gregor kekeleyerek cevap verdi.

“Evv... Evv... Evet. Sağ olun.”

“Bir isteğiniz var mı?”

“Şey... Evet, bir sorum olacaktı aslında. Bu ses... Neyin nesi? Bende farklı bir etki bıraktı. Hâkimiyetimi kaybedecekmiş gibi hissettim bir an.”

Kar-
şı taraftan cevap gelmedi bir süre.
Pansiyoncu her ne kadar gizlemeye ça-
lışsa da Adrik, onun “eyvah” deyişine şahitlik
etti. Devamında gelen birkaç saniyelik suskunluktan
sonra çalışan cevap verdi.

“Evet, efendim, gizemli piyanistten bahsediyorsunuz.”

“Gizemli piyanist mi? Onu bu kadar gizemli yapan
nedir?”

“Sol taraftaki odaların boş olma sebebi bu adam Bay
Gregor. Piyanonun sesi sadece sol yandaki odaların
misafirlerine tesir ediyor. Müziği duyan herkes bir
süre sonra etkisine yenik düşüp soluğu kulübede alı-
yor.”

“Peki ya sonra?”

“Sonrası muamma. Piyanistin evine girip de çıkabilen
hiç kimse olmadı bugüne dek.”

Adrik ürkmüştü. Tüylerinin diken diken olduğunu
hissetti. Çünkü konuşma boyunca çalmaya devam
eden müzik onu iyice tesiri altına almıştı.

“Madem öyle, sizi neden esir almıyor bu ses?”

Adam “Biz önlemimizi aldık bayım” deyince Ad-
rik’in aklına çalışanların kulak tıkaçları geldi. Demek
tedbirlerini bu şekilde alıyorlardı.

Yutkundu.

“Allah kahretsin, dedi Adrik. Bu hayatımda duyduğum
en aptal şey. Saçma bir enstrümana esir düşecek kadar
aciz değilim. Böyle gereksiz şehir efsanelerine ayıra-
cak vaktim de yok. Hem yarın önemli bir iş görüşmem

var.
Artık isti-
rahat etmem gere-
kiyor. Kapatın lütfen! Ben kendi-
me mukayyet olurum, dedi ve telefonu adamın yüzü-
ne kapattı.”

Her cümleyle birlikte, sesinin tonu yükselmiş, kız-
gınlığı arttıkça artmıştı. Aslında sitemi kendiney-
di. İradesine hâkim olamadığı için kendine kızıyor
avucuyla alnının ortasına sert darbeler indiriyordu.
*Sen piyanodan nefret edersin Adrik. Chopin pis bir
Polonyalıdır ve eserleri ancak ilkel varlıkları tatmin
eder. Toparlan! Yarınki toplantıya konsantre ol!* Aynı
anda devam eden müzik ruhunu sarmayı sürdürdü.
Elleriyle kulaklarını tıkadı. Bir an evvel uyuyup şafak
söker sökmez yola revan olmalıydı. Fakat bir virüs
gibi hücrelerine kadar işleyen muazzam sese karşı
koyamıyordu.

Kendini yatağa attı. Sağ sola döndü. Elleriyle kulak-
larını daha da sıkı tıkayıp gürültü çıkarmayı denedi.
Bu lanet olası benzersiz sesi bastırıp etkisinden kur-
tulmalıydı. Deliler gibi zıplamaya başladı önce. Sonra
haykırdı. Faydasını göremeyince ağladı ve kahkaha
atarak kendini yere bıraktı. Boş bir çuval gibi öylece
kalakaldı bir süre.

Gürültüye şahit olan resepsiyonist kafa sallayıp “artık
çok geç Bay Gregor” demekle yetindi.

Adrik pes etmişti. O hâlini dışardan gören biri, ruh
sağlığından şüphe ederdi. Hâlbuki Bay Gregor say-
gıdeğer bir iş adamıydı. Yola çıkarken işlerin bu hâle
gelebileceğini nasıl tahmin edebilirdi ki?

Pılınlı pırtısını toparlayıp bir an evvel topuklamalıydı bu pansiyondan. Derin bir korku sarmıştı içini. Çabucak hareket edip kulübenin çevresinden fersah fersah uzaklaşması gerekiyordu. Ama korktuğu şey başına geldi. Müziğin sesi daha da artmaya başladığı için Adrik bu eşsiz tınıya yenik düştü. Gizemli ses onu içine çekmeye başlamıştı. Elleri titremeye, alnından terler dökülmeye başladı. Ayakları prangalanmış gibi hissediyordu. Öyle ki iradesini tamamen müziğe teslim etmiş gibiydi. Tanımlayamadığı güç onu sesin kaynağına, yani kulübe çekmeye başlamıştı. Direnmeye çalışmıştı hâlbuki. Karşı koyup etkisinden sıyrılmayı denemişti müzisyenin. Ama muvaffak olamadı. Düşünmeden, sorgulamadan, irdelemeden yürüyordu. Resepsiyonun önünden geçerken pansiyonun çalışanlarıyla göz göze geldi. Vedalaşır gibi bakıyorlardı Adrik'e.

Fakat bu acıyan bakışlar Bay Gregor'u ırgalamıyordu artık. Sadece yürüyor ve sanatkârın kulübesine doğru ilerliyordu. Ne pijamalı gülünç hâli umurundaydı ne de yalın ayak olması. Boynuna ip geçirilmiş bir köle gibi yolu aştı, gizemli eve yaklaşıp önünde durdu. Notalar hücrelerine kadar işlemişti. Ünlü iş adamı Bay Gregor gitmiş, yerine gizemli sesin esiri Adrik gelmişti. Kapıyı çaldı. Müziğin arasından bir erkek sesi sıyrıldı. *Kapı açık, içeri gir* diyordu. Odaya giren Adrik'in nutku tutuldu. Yürürken vücudunun kasılıp hantallaştığını fark etti. Adımları ağırlaşmış, sesi soluğu kesilmişti. Kasıklarına kadar ilişen bir acı duyuyordu. Feryat etmekten ve haykırmaktan kendini alıkoyamasa da yürümeye devam ediyordu. Heybetli

enstrümana doğru adım adım ilerlerken, her notayla birlikte bedeninin yavaş yavaş buharlaştığını fark etti. Önce parmak uçları yok oldu, sonra kolları, sonra bacakları...

Son olarak kasılmaları gevşedi, haykırıışları dindi. Piyanoya vardığında vücudundan eser kalmamış, ruhuysa Noktürn'ün ahengine karışmıştı.

FURKAN UZUN

Almanya - Aalen

Kısa Hazlar Bataklığı

ESRA HANIM AKDENİZ

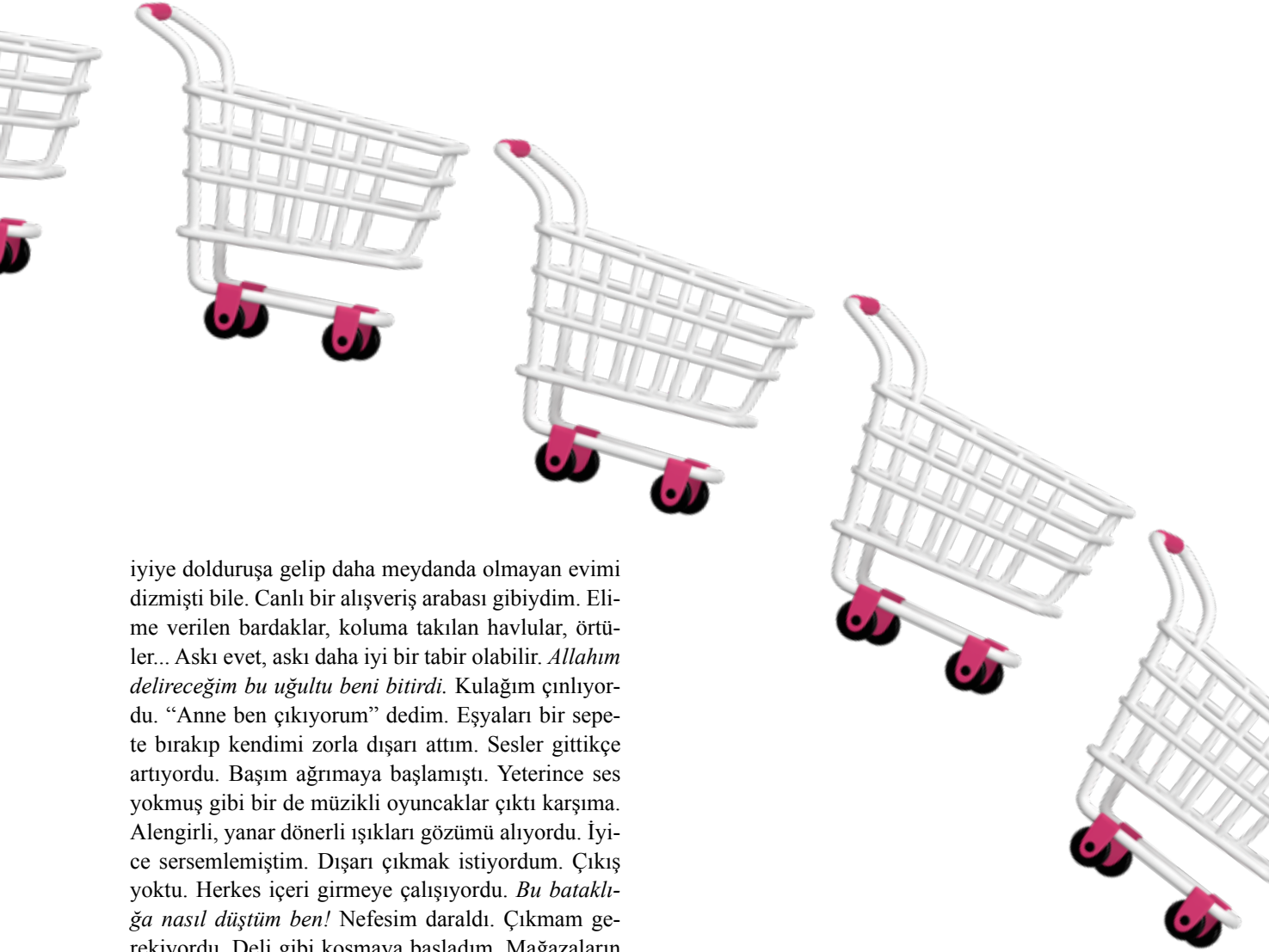
Annemin koşar adımları beni peşinden sürüklüyordu. Kenetlendiğim kolu tasmam olmuştu. Soluk soluğa kalmıştık. Arada kesik kesik “Hadi, çabuk” diye direktifler veriyordu. *Başka zaman olsa dizlerim ağrıyor der. Sanki ölüm kalım meselesi, yine komşuların gazına geldi.* Kapının önüne vardık. Büyük bir kalabalık toplanmıştı. *Bu insanlar gerçekten çıldırmış. İşi gücü yok mu bunların?* Kalabalığın içinde kendini göstermek isteyen ikna heyeti elini kolunu sallıyordu. İnsan yığınına yarararak yanlarına vardık. Başarmıştık, kısa hazlar merkezi açılmadan ilk yüze girmiştik. Kapının önüne set olan güvenlik görevlileri beyhude çabalarla kalabalığı hizaya sokmaya çalışıyordu. Birbirinin önüne geçmeye çalışanlar, itişip kakışanlar, ağzındaki sakızı şişirip patlatırken kalabalığa saydıranlar... *Allahım, benim burada ne işim var!*

Güvenlik şefi, yakasına eğilerek telsize bir şeyler mırıldandı. *Saat on, inşallah ezilmeyiz.* Anneme iyice sokuldum. Dönen kapı hariç tüm kapılar ardına kadar açıldı. Girişte duran çantalardan ikişer üçer kollara takılıyordu. Çil yavrusu gibi herkes bir yere koşuyordu. Satıcılar, mağazaların girişinde av görmüş sırtlan gibi ellerini ovuşturuyordu. Afallamıştım. Şaşkınlıkla

koşuşan, bağrışan insanları izliyordum. *Ne indirimmiş arkadaş, insanların düştüğü duruma bak!* Marka mağazalar daha hızlı doldu. Ayakkabı kutularından kuleler yapıldı. Yirmi dört takside bölerek birkaç aylık ihtiyaçlarını görmüşlerdi. *İhtiyaç mı?* İsmimi duymamla irkildim. Annem beni çağırıyordu. Kendimi toparlayıp yanına gittim. *Ah çanta da kalmamış.* Neyseki gözü açık komşu kadınlar koleksiyon yapmışlar. “Hadi hadi çabuk, kız buraya da bakın, ah bunlar çok güzelmiş, bak bunun kumaşı yakmaz, seneye kışa da giyersin.” *Seneye kışa mı? Güldürmeyin beni, siz o kadar dayanamazsınız.*

İhtiyacım olan iki çift çorap bir de kazak koydum çantama. Oraya buraya atılan giysi yığınlarını, nafile çabalarla düzenlemeye gayret eden çalışanlara şimdiden acımıştım. *Hep mi buradalar acaba? On iki saat bu bataklıkta? Yazık. Gün ışığından da mahrum kalıyorlar. Belki de o yüzden yüzleri bu kadar solgun. Ya şu uğultu, dayanılacak gibi değil.*

Annem ve tayfası kolları dolu bir biçimde eşe dosta gösteriş yapabilmek için alacakları dördüncü yemek takımlarıyla, sunum tepsileriyle, kıskandırma ve göze sokma harekâtlarını başlatmışlardı. Annem iyiden

iyiye dolduruşa gelip daha meydanda olmayan evimi dizmişti bile. Canlı bir alışveriş arabası gibiydim. Eli-me verilen bardaklar, koluma takılan havlular, örtüler... Askı evet, askı daha iyi bir tabir olabilir. *Allahım delireceğim bu uğultu beni bitirdi.* Kulağım çınılıyordu. “Anne ben çıkıyorum” dedim. Eşyaları bir sepete bırakıp kendimi zorla dışarı attım. Sesler gittikçe artıyordu. Başım ağrımaya başlamıştı. Yeterince ses yokmuş gibi bir de müzikli oyuncaklar çıktı karşıma. Alengirli, yanar dönerli ışıkları gözümü alıyordu. İyi-ce sersemlemiştim. Dışarı çıkmak istiyordum. Çıkış yoktu. Herkes içeri girmeye çalışıyordu. *Bu bataklık-ğa nasıl düştüm ben!* Nefesim daraldı. Çıkmam gerekiyordu. Deli gibi koşmaya başladım. Mağazaların önlerinde kuyruklar oluşmuştu. Muhteşem indirimleri kaçırmak istemeyen zeki insanlar, birbirlerine giriyordu. Bir kadın çığlığı duyuldu. Bağırışmalar. Çocuk ağlamaları... Koşuyordum. Çantalarına kısa sürecek hazlarını biriktirip kafelere yerleşen insanların tiz kahkahaları, çatal sesleri ve ağız şapırdatmaları kulağımda yankılanıyordu. Koca bir bataklık orkestrasının korkunç senfonisini dinliyordum. Yere çöktüm, tüm gücümle kulaklarımı kapadım. *Tamam sakın ol! bazen bataklıklar böyle garip sesler çıkartır...*

ESRA HANIM AKDENİZ

Almanya – Münih

Mutluluk İşlemi

N Ü K E T D U R U R

Ekranda bitmeyen fotoğraflara bakıyor: Simetrik hatlar, yanağın üstündeki elmalar, mayalanmış dudaklar. Hepsi olmuş, aşmışlar kendilerini o ise şeker yerine tuzla yapılmış bir yaş pasta.

Ekranı kaydırıyor, parmağı duramıyor. Nefesi hızlanıyor. Hepsi de mi güzel olur? Boşta olan elinin yumruğuyla dizine vuruyor. Telefonunu oturduğu koltuktaki boş alana fırlatıyor. Biraz duruyor, düşünecek gibi oluyor, karnına sızı düşüyor ve hemen televizyonu açıyor. Magazin programı başlamış. Evlenen var, ayrılan var. Evlendikten hemen sonra ayrılan var. Evlenmek istemeyen var, evlenecek kimse bulamayan var. Aslında pek bir şey yok. Bakmak serbest. Alışkanlık. Erkekler çok yakışıklı. Kadınlar ise âdeta birer tarıç.

Tam o anda ekranda gördüğü kadın hakkında: “Ben bu kadını bir yerde gördüm. Hımm...” diyor ve parmağıyla başını kaşıyor ama çıkaramıyor. Diğer kadınları da birisine benzetiyor. Kim bu insan?

Televizyonu kapatıyor. Bu sefer kumandayı fırlatıyor telefonun yanına ve çektiği *offf* odada yankılanıyor. Banyoya gidiyor ve aynada kendine bakıyor. Burnunu sağa sola çeviriyor. Hafif kaldırıyor ve bir domuz benziyor. Yüzüne iyicene bakıyor ama kimseye benzemiyor. Bu ona tuhaf geliyor.

Karnından guruldama sesi işitiliyor. Guruldama sesi bile farklı, kimseninkine benzemiyor. O da mutfığa gidip herkesin yediği paketli aromalı ezmelerden yi-

yor. Birisinin paketinde “eşsizlik aromalı” yazıyor. Diğerinde ise “ebediyet aromalı” – şimdi yenilenmiş formülüyle – yazıyor. Ezme paketlerini çöpteki tükenmiş diğer ezmelerin yanına atıyor.

Durripp – telefonuna bir mesaj geliyor. Telefonunu koltuktan alıyor ve mesaja bakıyor. Mesaj bir dosttan. Açıp hemen okuyor:

“Kendini hep mutsuz mu hissettin?” Kaşlarının arası kırışıyor. Dudakları düşüyor. Başıyla onaylıyor.

“İnsanlar seni anlamıyor mu?” Evet... Doğru.

“Ne yapsan görülmüyor musun?” Evet ya! Aynen.

“İçinde bir boşluk?” Tuhaf bir duygu hissediyorum içimde... Evet.

“Kalıcı çözüm mü arıyorsun yani?” Evet! Lütfen!

“O zaman 8 yaz ve EVR boşluk ENE gönder.”

Parmaklar tuşluyor. Göndere basıyor. Duruyor biraz. Saate bakıyor. Tekrar telefona baktığında mesaj birden kayboluyor. Kaşları kalkıyor ve alnı kırışıyor. Mesajı bulamıyor. Bir süre geçiyor. Sonra kapı çalıyor.

Ding dong.

Kapıyı açıyor. Kimse yok. Sağa sola bakıyor ama sokak boş. Üzerinde maske görselleri olan bir paket var yerde. Hep iki maske bir arada. Soldaki neşeliyken sağdaki mutsuz. Soldaki sağdakinin üzerine çıkmış ve onu eziyor. Eğilip paketi paspasın üstünden alı-

yor. Doğrulduktan sonra onu kulağına tutuyor ve sallıyor. İçinden kuş cıvıldamaları geliyor. Merakla paketi açıyor. Gördüğü beyaz bir kutu, sol tarafta da bir alet var, kuş sesleri ondan geliyor. Paket açılır açılmaz kuşlar monoton bir şekilde aynı ritimde kendilerini tekrarlıyor, sesleri tenekeden çıkar gibi. Kuş seslerini biraz dinledikten sonra beyaz kutuya odaklanıyor ve açıyor. Üstünde iki maske var. Bu sefer neşeli maske, mutsuzu tamamen yere bastırmış, yerle paralel durumda.

Kutuyla birlikte salondaki koltuğuna yerleşiyor. Bağdaş kuruyor. Her köşesinde bir cıvata var. Üzeri sekiz oymalı. Dikkatlice kucağında kine bakıyor. Düşünüyor. Biraz bekledikten sonra çeviriyor ve alt tarafında oyuğun içine yerleştirilmiş küçük bir tornavida fark ediyor. Onu

oradan çıkarıyor. Tornavidanın ağzında da bir 8 var. Bulduğu tornavidanın cıvataya uyumunu fark ediyor ve ikisini birleştirmeye çalışıyor. Üst kısımdaki dört cıvatanın her birini açıyor. Kapağı kaldırıyor. Kutu kalp şeklinde, altın rengi konfetilerle dolu. İçerisinde sallanan şeyin ne olduğunu merak ediyor ve elini sokuyor. Kutudan cep boyda kartondan bir defter çıkıyor. İlk sayfasına bakıyor. Bir fotoğraf var. Fotoğraftaki insan tanıdık geliyor ve popüler...

Fotoğrafın altında yazan doğum tarihi ve doğum yeri kendisinininkiyle aynı. Geçerlilik süresinin çok kısa olduğu yazıyor. Göz rengi de değişken. ID-numarası olarak telomerlerinde¹ kalan bas sayısı. Defterin başlığında yazan: *Herkeslik Ülkesi Pasaportu*. Pasaportu kenara koyuyor ve kutunun hâlen takırdadığını fark ediyor. İçine tekrar bakıyor. Poşete koyulmuş yumuşak bir şey çıkıyor içinden. Silikonumsu bir dokusu var. Ambalajından çıkardıktan sonra onu iki eliyle açık bir halde havada tutuyor. Bu bir maske. Göz ve ağız kısmı kesilmiş arka tarafında bir folyo, onun altında da yapışkan var. Kutuya tekrar bakıyor ve kullanma kılavuzu buluyor: “Evet, elinizde ayrıcalıklı bir ürün bulunuyor. Doğru seçim. Mutluluğunuz birkaç işlem ötenizde. Elinizde olan kalıcı çözüm. Hemen anlatıldığı gibi ürünü kullanmaya başlayın.”

Uygulamalı Açıklama:

“Eski yüzünüzü doğal kır çiçek kokulu losyonla yıkayın.” Yıkıyor.

“Ardından organik pamuktan yapılmış havluyla yüzünüzü kurulayın.” Hiçbir damla bırakmıyor yüzünde.

Yeni yüzünüzün arkasındaki folyoyu dikkatlice çıkarın.”

“Not: Yapışkanın doğaüstü bir yapışma kuvveti var. Dikkatli olun.” Temkinli bir şekilde çözüyor.

“Maskeyi yüz hatlarınıza göre eski yüzünüze titizlikle yapıştırın.” Aynanın önüne geçiyor ve yapıştırıyor.

“Bitiş Notu: Üzerine her zaman yeni işlem yapılabilir. İndirim kodu ilaveli.”

Yüzüne bakıyor. Biraz çekiştiriyor. Az uzaktan tekrar bakıyor yüzüne. İnanamıyor. Popüler bir insana benzediğini düşünüyor ama onun kim olduğu zihninde gizemini koruyor.

Islık çalmaya başlıyor. Kendini cıvıldaayan kuşlar gibi hissediyor. Aynanın karşısına geçiyor sürekli ve yü-

züne bakıp duruyor. Doğaüstü bir güzelliği olduğuna emin oluyor. Ama kime benzedi acaba?

Telefonunu alıyor ve sosyal medyaya giriyor, kişi arıyor: “En popülerler.” Teker teker hepsine bakıyor. Fotoğraflara tıklıyor. Telefonu aynaya doğru çeviriyor. Gözleri, telefonundan yeni yüzüne, yeni yüzünden telefonuna atlayıp duruyor. En popülerlerle yüzünü karşılaştırdıkça gitgide göğsündeki *Like* daha çok büyüyor ve daha kırmızı oluyor. Ağız kenarları kulaklarından ayrılmak istemiyor.

Buzdolabından bir ezme daha alıyor, neşesi iştahını açıyor çünkü. Ezmesiyle televizyonun karşısına geçiyor tekrar. Öğlen kuşağı magazin programını merak ediyor. Açtığı gibi kalakalıyor. Hepsi ne kadarda, kime? Dur! Ona benziyor! Göğsünü öne, omuzlarını arkaya atıyor. Artık o da vardı. Mutluluk yanındaydı.

Biraz kestirmeye karar veriyor...

Gece olmuş, televizyonda sansasyonel bir haber yerinden sıçratıyor onu. Doğrulduğu gibi hemen televizyona dikkat kesiliyor. Yüz hatlarını sivri yapan yeni bir estetik metot çıkmış. Bununla ünlüler çenelerini bir çerçeve kenarı gibi sivriltebiliyor, yanakları dokunanın eline aynı diken gibi batabiliyor. Alın tek boy-nuzlu bir ata benziyor, burun da yalan mı söylüyor diye düşündürüyor.

Göğsü tekrar içine çöktü, omuzları öne çıktı, başı zeminle harmanlandı. Birden indirim kodu geldi aklına, mutluluğu bir tuş ötesindeydi. Az kaldı, mutlu olacaktı...

dipnot

¹ Telomerler, kromozomların uçlarında genetik bilgi içermeyen koruyucu başlıklardır. Her hücre bölünmesinde genetik bilginin kaybolmasını engellerler. Yaşlanma sürecinde önemlidir.

NÜKET DURUR

Almanya – Stuttgart

Yerin Duydukları

MERVE FATMA ÖREN

isim, adres yok. Soluk renkli büyükçe bir zarf. Aklıma gelen her olasılığa karşı zarfı açmadan önce pencereyi açtım ve son yılların getirdiği bir alışkanlıkla her zaman yanımda bulundurduğum maskemi ve eldivenlerimi taktım. Bunca işimin arasında merakıma yenik düşmüştüm. Akşama yetiştirilecek haberler, halledilmesi gereken klasörler beni bekliyordu. Yavaşça açtım zarfı. Fakat içinden çıkan kâğıt parçası bütün hislerimi çalkalamış, masayı yumruklamama yetmişti. Yapılacak şaka mıydı bu? Anlaşılan, iş arkadaşlarım sabahki olaydan sonra benimle eğlenmek istiyordu. Üzerinde delikler bulunan haritayı ofisin bir köşesine fırlattım. Böylece zihnimden de atabileceğimi sanıyordum.

*

Aynı gün. Saat 7:30

“Otoyolun ortasında yürüyen bir adam trafiği mi durdurdu? Elinde delikli bir harita tutarak kendi kendine konuşuyor, öyle mi? Anladım. Konum at, hemen geliyorum. Şu şehrin çılgın insanları da olmasa ne yapardık?” Telefonu kapatıp hemen yola çıktım. Fakat her zaman olduğu gibi yine habere yetişememiştim. Olay

yerine vardığımda hayatın normal akışı bu olayı da süpürmüş ve sanki hiç yaşanmamışçasına her şeyi tekrar eski hâline çevirmişti bile. Böyle anlarda uçabilmeyi ne çok isterdim. Ajan- sa dönüp masa başına oturmaktan başka bir seçenek kalmamıştı elimde. Yolda giderken ihtiyacımı acilen hissettiğim tatili düşünmeye başladım.

Dalga sesleri, kumsalın sıcaklığı ve güneş ne de iyi gelirdi şimdi. Bu yıl İtalya veya İspanya'ya gidebiliriz. Ya da yeni yerler mi keşfetsek? Çocukların tatili yaklaşıyor. Bizimkiler de ne zamandır torunlarını sayıklıyor. Önce onlarla vakit geçirir sonra da tatile çıkarız. En iyisi planlamayı hanıma bırakmalı, o bu işlerde gayet iyi. Yıllık izinleri denk getirdik mi tamamdır.

*

Nihayet sakinleşip yayınlanacak haberleri tamamlamak üzereydim ki, telefonuma gelen bir bildirimle irkildim. “Otoyolda yürüyen adamın hikâyesi.” Senden önce yetişenler olmuş. Ne sanıyordun ki? Masadan “tak” diye ses çıkmasını sağlayan el ve o gülüş bana mı aitti? Kendimi tanımakta zorlanıyordum. Telefonu

yeniden
elime alıp oku-
maya başladım. Bir zamanlar aile-
si, çocukları, annesi, babası ve kardeşleri olan bir
adam... Adını daha önce duyduğum ama yankı bı-
rakmadan sessizce geçen bir ülke... Ve bugüne ka-
dar yaptığım yolculuklara hiç benzemeyen bir yolcu-
luk... Bu sefer ellerimin arasında hissettiğim tonlarca
ağırlığı taşıyamadığımdan telefon bir kez daha düştü.
Bakışlarım dakikalarca ofisin o köşesinde asılı kal-
dı. Zihnimden attığımı sandığım o haritada. Kendime
geldiğimde onu yerinden kaldırdım. Anlıyordum ki,
yalnızca bir haritadan ibaret değildi ellerimin arasına
aldığım. Yerin duyduğu ama benim kulak tıkadığım
bir sırdı.

O an daha önce fark edemediğim bir not buldum
üzerinde “Haritalar çiziyor ruhum. Acının, utancın,
hıncın ve hüznün haritalarını...” Kâğıttaki boşluk-
lar yaşlarla doldu. *Benim için yeryüzü öylesine ge-
niş ve pürüzsüz. Fakat bu meçhul mektubun sahibi*

*için de öyle mi? Bu gizemi nasıl çözeceğimi bilmi-
yordum. Farklı bir seyahate hazırlanmaya karar ver-
dim. Haritadaki o delikler gözyaşlarımı kabul eder mi
bilmiyorum.*

MERVE FATMA ÖREN

Almanya - Berlin

EDEBİYAT VE MÜZİK

ŞİİR VE MUSİKİDE GÜL İLE BÜLBÜL

RUMEYSA ÖZTÜRK

Doğu edebiyatında gül ile bülbül aşkın en önemli sembollerindendir. **Fars edebiyatında ilk *Bülbülname*'yi Feridüddin Attar'ın yazdığı bilinir.** Türk edebiyatında bundan esinlenerek bazı farklılıklarla gül-bülbül konulu mesneviler yazılmıştır. Bu mesnevilerin en meşhurunu, bir Gülşenî dervişi olan **Kara Fazlî** yazıp hamisi Şehzade Mustafa'ya sunmuştur. Halvetiyye kolu piri Şemseddin-i Sivasî'nin, *Gülşenabad* adlı mesnevisi de tarikat şeyhlerinin ve sufilerin çiçeklerle, bülbülün dervişle ve insan-ı kâmilin, kutbu'l-aktabın gülle anlatıldığı alegorik bir eserdir. Şeyh Galib'in de gül-bülbül aşkı konulu bir mesnevisi vardır.¹

Şiir sanatında gül-bülbül konusu güncelliğini kaybetmeden her daim işlenmiştir. Özellikle klasik Türk edebiyatında gül-bülbül mazmununa bütün divanlarda sıkça rastlanır. Bülbül ve gül arasındaki meşhur hikâye hep aynı-

dır ama bu konu söz sanatlarıyla yapılan zengin çağrışımlarla öyle güzel anlatılır ki dinleyen/okuyan hiç sıkılmaz. Bu temanın böylesine sık tekrarlanmasının nedenini yalnızca gül-bülbül sözcüklerinin uyumuna veya çeşitli kelime oyunları ile yüz yapraklı gül ile bin nağmeli bülbülü karşı karşıya getirmenin mümkün oluşuna bağlamak; yani bülbülün güle olan aşkını anlatan sayısız Fars ve Türk şiirini şairane oyunlardan ibaret saymak elbette doğru değildir. Annemarie Schimmel, "*Rose und Nachtigall*" (Gül ve Bülbül) isimli makalesinde bu bağlamda "Öyle inanıyorum ki burada köklü dinî duygular bil-lurlaşmış olmasa böyle bir imge şairlerin ve okurların gönlünde bu kadar yer etmezdi," diyor.²

Gerçekten de kuş ve bitki temaları temel dinî metinlerde kendi başlarına konuya özellik kazandıran öğeler olarak sıkça kullanılmıştır. Burada halk arasında dahi ruh için kullanılan "can

kuşu" ifadesini, Hz. Süleyman'ın kuşdilini bilmesini, Feridüddin Attar'ın *Mantıku't-Tayr*'ını, Hz. Mevlânâ'nın *Mesnevi*'sinde geçen çeşitli kuş imgelerini hatırlamak yerinde olacaktır.

Ruhu cisimlendiren varlıklardan biri daima özlem içinde inleyen, feryat eden **bülbül** olmuştur. Bülbülün seher vaktindeki feryadı insan ruhunda benzer bir acıyı uyandırır:

Ağlama ey bülbül-i divane Allah aşkına

Merhamet kıl hasta-i hicrane Allah aşkına

(Şeyh Galib)

Bu durum Yunus Emre'nin meşhur şiirinde de pek güzel ifade edilmiştir:

*Sen burada garip mi kaldın
Niçin ağlarsın ey bülbül
Yorulup iz mi yarıldın
Niçin ağlarsın ey bülbül
...*

*Hey ne yavuz inilersin
Benim derdim yenilersin
Dostu görmek mi dilersin
Niçin ağlarsın ey bülbül*

Yine Yunus'un deyimiyle bülbül dünyada "Seher vakti Hak Hak derken" cennette "Allah Allah" diyecektir:

*Şol cennetin ırmakları
Akar Allah deyu deyu
Çıkmış İslam bülbülleri
Öter Allah deyu deyu*

Bülbülün asıl yurdu cennetteki gül bahçesiydi. Artık dünyeviliğin, maddeselliğin sembolü olan kargalarla birlikte dünya kafesinde yaşamaktadır. Burada fânî bir sevgilinin zülfüne dolanmış bir mahkûmdur âdetâ. Ancak bülbülün asıl özlemi ebedî yurdundaki gül bahçesinedir. Hz. Mevlânâ'nın *Mesnevi*'sinde "hep ayrılıklardan şikâyet eden ney" ile bülbülün feryadının kaynağı aynı ayrılıktır. Bülbül, Elest Bezmi'nde aşk şarabını sâkisi olan

Cenab-ı Mevla'nın elinden içip aşk sarhoşu olmuştur.³ **Tıpkı âşık ruhlar gibi bülbülün de gayesi vuslata ermek, kavuşmaktır.**

Kur'an-ı Kerim'de buyurulduğu üzere dağ, taş, toprak, bitki, hayvan, kısacası yaratılan her şey Allah'ı tesbih eder.⁴ Dolayısıyla bitki sembolizminin de özellikle Fars ve Türk şiirinde önemli bir yeri vardır. Zambaklar, laleler, selviler, menekşeler... Her birinin ayrı bir anlamı olsa da en nihayetinde tüm çiçekler şair için güle hazırlıktır. **Gül, bitkiler âleminde güzelliğin vücuda gelmiş hâli, semavi kusursuzluğun, mükemmelliğin dünyadaki yansıması, En Güzel'in ifadesidir.**

Gül-bülbül mazmunu özellikle tasavvufi remizlerinde⁵ oldukça önemli bir yere sahiptir. *Gül* lafzı Farsçada bütün çiçeklerin ortak adıdır. Bütün çiçeklerin güzel kokusunu Hz. Peygamber'den (s.a.v.) aldığı inancıyla tasavvuf geleneğinde gül, O'nun simgesi

olarak benimsenmiştir. Bülbül de seyr ü sülûk⁶ gören dervişi sembolize eder. **Seher vaktine dek zikir ve ibadetle meşgul olan Hakk âşıkları, kendilerini gülün açılması ümidiyle sabaha kadar feryad eden bülbülle özdeşleştirirler.**⁷

Bazı şiirlerde mürşit de gül sembolüyle bağdaştırılır:

*Şeyhimin illeri
Uzaktır yolları
Açılmış gülleri
Dermeğe kim gelir*

(Yunus Emre)

Buradan yola çıkarak diyebiliriz ki genel olarak **sevilen (Allah, Peygamber, mürşit) "güle", âşık "bülbüle" benzetilir.**

Bazı şiirlerde gül, **ateştir**: Maşuk olan gül, Hz. Musa'ya Tûr-i Sinâ'da gördüğü ateşe doğru yaklaşmasını, orada ateş ağacından tecelli eden Allah'ı temsil eder (bkz. Kasas Suresi, 29-30).⁸ Gül ateşi, A. H. Tanpınar, Ahmet

Haşim, Yahya Kemal gibi şairlerin de kullandığı sevilen bir imgedir. Tasavvufi gelenekte bu imgenin yer aldığı en güzel şiir Şeyh Galib'in "ateş" redifli gazelidir⁹:

*Gül âteş gülbün âteş gülşen âteş
cûybâr âteş
Semender-tıynetân-ı aşka besdir
lâlezâr âteş...*

Bülbül, hoş nağmeleriyle öter, yakıcı feryat eder, aşk ateşiyle yanan bedeni yavaş yavaş kül olur ve sonunda seher vakti gülün aşkıyla can verir. O vakit gül, bülbülün kanına boyanır ve kızıl renkte açar. Aşğın aşk ateşiyle kül olan bedeni, sevgili olan güle can verir. Öyle ki, gülün koyu ve güzel renkte açması için toprağına kül serpildiği söylenir:

*Aşkın oduna ey gül yanarsa can-ı
şeyda
Her bir avuç küünden bir bülbül
olur peyda*
(Şeyhülislam Yahya)

*Gül yüzünden dur olalı bu gönül
bülbül gibi
Geceler ta subha dek hali degül
feryaddan*
(Muhibbi)

Musikide Gül İle Bülbül

Bülbülün feryadı söze ve saza düşünce klasik Türk musikisinde birbirinden güzel eserler vücuda gelmiştir. Gül-bülbül hikâyesini eşsiz mısralarla anlatan şairlerin eserlerini kimine bülbül sesli, kimine de "sazına bülbül kondurmuş" denen sanatkârlar icra ettiler. Bu hanende ve sazendale- rin bülbülle ünsiyetine dair ilginç ve gerçek hikâyeler vardır. Klasik Türk musikisinin son dönemdeki

büyük hanende ve bestekârların- dan Hafız Bekir Sıtkı Sezgin'in, Tanburi Cemil Bey'in, sesiyle bülbülleri kendine hayran bırakan dünya çapında meşhur mevlit- han ve hanende Hafız Sami'nin, şair, kemani ve bestekâr Şeyh Ken'an Rifâî'nin bülbülle ilgili hikâyelerini merak edenler Saz ve Söz Meclisi adlı kitabın 73-76 arası sayfalarını okuyabilirler.

Bülbül ile gülün aşkını anlatan sayısız eser arasından bir de- met:

Kürdilihicazkâr Şarkı:

*Bir gamlı hazânın seherinde
ısrâra ne hacet yine bülbül
Bil kalbimizin bahçelerinde can
verdi senin söylediğin gül
Savrulmada gül şimdi havada
gün doğmada bir başka ziyâda
Bil kalbimizin bahçelerinde can
verdi senin söylediğin gül*

Güfte: Ahmed Haşim
Beste: Suphi Ziya Özbekkan

Nihavend Şarkı:

*Menekşelendi sular, sular
menekşelendi
Esmer yüzlü akşamı dinledim yine
sensiz
Leylak pırıltılarla bahçeler
gölgelendi
İnledi yine bülbül, olmazmış gül
dikensiz*

Güfte: Vecdi Bingöl
Beste: Sadettin Kaynak

Hicaz İlahi:

*Ey garib bülbül diyârın kâdedir
Bir haber ver gülizârın kâdedir
Sen bu ilde kimseye yâr olmadın
Var senin elbette yârın kâdedir*

Güfte: Niyâzî-i Mısırî
Beste: Ali Şirugani Dede

Saba İlahi:

*İsm-i Sübhan virdin mi var
Bahçelerde yurdun mu var
Bencileyin derdin mi var
Garip garip ötme bülbül*

Güfte: Yunus Emre / Beste: ?

Nutk-i Şerif

*Gül alırlar gül satarlar
Gülden terazi tutarlar
Gülü gül ile tartarlar
Çarşı pazarı güldür gül*

Ümmi Sinan

Nutk-i Şerif

*Ben sanırdım 'âlem içre bana hiç
yâr kalmadı
Ben beni terk eyledim bildim ki
ağyâr kalmadı
Cümle eşyâda görürdüm hâr var
gülzâr yok
Hep gülîstân oldu 'âlem şimdi hiç
hâr kalmadı*

Niyâzî-i Mısırî

Şiir ve musikinin müşterek kah- ramanı olan bülbül, şiir ve güf- telerde bazen şair, bazen şarkıcı, bazen gazelhan olarak karşımıza çıkar. Bazen de bülbülün biz- zat kendisi ilham kaynağı olur: "New Age" müziğinin önemli temsilcilerinden besteci, piyanist ve müzik yapımcısı Yanni'nin "Nightingale" adlı bestesinin bir bülbülden ilhamla ortaya çıkış hikâyesini kendisi şöyle anlatır:

"Sık sık doğayı dinlerim çünkü doğayı dinlemekle dengeyi öğ- renirim. Birkaç yıl önce Vene- dik'teyken bu kuşlardan birinin her gün batımında pencereme

geldiğini ve şarkılarını söylediğini hatırlıyorum. Çok güzeldi, çok etkilenmiştim. Bu kuşların muazzam bir kelime hazinesi, ritimleri ve melodileri var. İletişim kuramadığımızı, birbirimizin dilini konuşamadığımızı düşünerek üzülmuştum. Yıllar sonra Çin flütüyle tanıştığımda, bu enstrümanın özellikle yüksek registerlerde bülbüllerin ton karakteristiklerinin birçoğuna sahip olduğunu fark ettim. Ve böylece, Çin flütüyle bir şarkı yazmaya karar verdim...”

Bu hikâyeyi Yanni, Çin’in başkenti Pekin’de bulunan Yasak Şehir’deki konserinde anlatıyor ve eserini oradaki dinleyicilere ithaf ediyor. **Yunan bir müzisyenin, İtalya’daki bir bülbülden ilhamla bestelediği bu eser, Çin flütü çalan bir Venezuelalının icrasıyla başlıyor...**

Alman Şiirinden Örneklerle Doğu’dan Batı’ya Gül İle Bülbül

Feryat eden aşğın sembolü olan bülbüle, “gece öten kuş” manasına gelen *şebhan* veya “gece uyanık kuş” anlamında *murg-i şebhiz* de denir. İngilizcede bülbül için kullanılan *nightingale*, Almanca da *Nachtigall* şeklinde tezahür eder. Bu sözcükler de *şebhan* veya *murg-i şebhiz* kelimelerine benzer şekilde “gece boyu şarkı söyleyen varlık” anlamını verir. Bülbülün geceleyin şakımasının Batı literatürüne nasıl ve ne zaman geçtiği tam olarak bilinmese de özellikle oryantalizm rüzgârıyla gül-bülbül hikâyesinin Doğu’dan Batı’ya nakledildiğini söylemek yanlış sayılmaz.¹⁰

Doğu ile ilgilenmek Batı’da sanat, kültür ve edebiyatla uğraşanların 1800’lü yıllarda özellikle yöneldikleri bir alan olmuştur. Bu bağlamda Alman dünyasından birçok isim sayabiliriz: Wilhelm von Humboldt, Friedrich Schlegel, August Wilhelm Schlegel, August von Platen-Hallermünde, Christoph Martin Wieland, Novalis, sonraki yıllarda Arthur Schopenhauer, Friedrich Nietzsche, Hugo von Hofmannsthal, Stefan George, Rudolf Borchardt, Thomas Mann vs.

15. yüzyılda yazılan Kara Fazlî’nin *Gül ü Bülbül*’ü Batı’da en çok yankı uyandıran eserlerden biri olmuş, 19. yüzyılda tarihçi Joseph von Hammer bu mesnevinin tamamını Almancaya çevirmiş ve Türkçe aslıyla birlikte yayınlamıştır (*Gul u Bulbul das ist Rose und Nachtigall*, 1834). Dora D’Istria bu mesnevinin bazı bölümlerini Fransızca, J. W. Gibb de İngilizceye çevirmiştir. Kara Fazlî’nin bu eserine benzeyen *Roman de la Rose* ise Fransız edebiyatının Orta Çağ sonlarında çok sevilen alegorik eserlerinden biri olmuştur.¹¹

Hammer, on ciltlik *Büyük Osmanlı Tarihi* adlı eseriyle nam salmış olsa da Farsça, Arapça ve Türkçeden Almancaya yaptığı çok sayıda çevirilerle ve Osmanlı edebiyat tarihi konularındaki çalışmalarıyla da Şarkiyatçılık ve Germanistik alanları için önemli bir yere sahiptir. 19. yüzyılın ilerleyen yıllarında Almanya’nın filoloji odaklı şarkiyatçıları, Hammer’e “dilsel-filolojik olarak amatör-lük” öne sürmüşseler de özel-

likle **Hammer’in Hafız Divanı çevirisi**¹² (1812/1813) **Johann Wolfgang von Goethe ve Friedrich Rückert için büyük önem taşımaktadır.**

Hammer, *Hafız Divanı*’nı Almancaya çevirirken Fars şairi Alman okura çevirmektense Alman okuru Fars şaire çevirmeye çalışmıştır. Bu yüzden Almancaya aktarılmasına rağmen şiir Batılı/Alman okur için “yabancı” gelir. Burada “aktarım” sözcüğünü bilerek kullanıyoruz çünkü Hammer’in Şarklı şiiri Almancaya “çevirdiğini” değil, sadece “Almanca-laştırdığını”, yani Almancaya aktardığını düşünüyoruz. *Hafız Divanı*’nın Goethe ve Rückert gibi isimleri bu denli etkilemesinin sebebi de tam olarak Hammer’in “sadık” aktarımıdır. Hammer’in çevirisinde ne yazık ki klasik şiirlerde sıkça kullanılan meyhane, saki, aşk şarabı, kadeh, sevgilinin dudakları, yanakları vs. gibi ifadelerin genel itibarıyla tasavvufi boyutu anlaşılamamış, dünyevi zevk ve eğlence tasvirleri olarak görülmüş, bu şekilde tercüme edilmiştir. Burada Doğu edebiyatının imge dünyasının Batı’nınkinden oldukça farklı olduğunu göz önünde bulundurarak Batılı okur için bu sembollerin, en azından giriş seviyesinde bilgiye sahip olmadan anlaşılabilir olmadığını kabul etmek gerekir. Klasik şiirlerde çoğu zaman aşkı anlatan bir eserin hem ilahi hem beşeri olarak anlaşılabilirdiğini, her ikisi için özlem, hasret, ayrılık gibi konuların işlendiğini görürüz.

Hafız Divanı’nı ve Hammer’in Doğu edebiyatına dair diğer ça-

lışmalarını okumak, Goethe'nin şiir dünyasını derinden etkilemiştir. Bu etki, Goethe'nin özellikle son dönemindeki en önemli eserlerinden **Doğu-Batı Divanı**'nda (1819) yer alan şiirlerde görülmektedir. Bu eserde Goethe'nin Hafız'la iletişim kurma çabasını gözlemlemek mümkündür. O yıllara ait günlüklerinden anlaşıldığı üzere Goethe, Hafız'dan öyle etkilenmiştir ki, onun heybeti karşısında bir şey üretmeden duramayacağı hissine kapılmıştır.

Gül-bülbül sembolüğü *Hafız Divanı*'nın temel unsurlarından olmasına rağmen Goethe -ilginçtir ki- *Doğu-Batı Divanı*'nda bu temel mazmunu yalnız tek bir şiirinde açıkça kullanır:¹³

*İmkânı var mı?
Mümkün mü sevgilim seni
okşasam,
Sesinin ilahi yankısını duysam!
İmkânsız görünür gül her zaman,
Anlaşılmaz bülbül hiçbir an.*

Bülbülün, ulaşılmaz güle olan feryadı hem karşılıksız aşkın hem de insanın Yaratıcısına duyduğu özlemin sembolü olarak anlaşılabilir. Tasavvufta sonsuz ve ezeli güzelin Allah olduğu düşüncesi ile “güzelliğin en büyük ve en yüksek timsali, ilahi mükemmelliğin dünyadaki yansıması”¹⁴ olan güle duyulan derin hayranlık bağdaşmaktadır.

Gerçek bir dil tutkunu ve dehası olan, elliye yakın dil bilen, önemli çevirilere imza atmış **Friedrich Rückert** de yaşadığı dönemin tipik bir örneği olarak Doğu edebiyatıyla ilgilenmiş, bu edebiyatın malzemeleriyle eser-

ler kaleme almıştır. Rückert, Goethe'nin bu alanda yaptıklarını, “oryantalize eden” şiirin öncülüğü olarak nitelemiştir. İkisinin Doğu algısında her ne kadar benzerlikler olsa da ciddi farklılıklar da bulunmaktadır. Hammer ile şahsen tanışan, ondan Farsça ve Arapça öğrenen Rückert'in Doğu ile tam anlamıyla karşılaşması da yine Hammer'in Fars edebiyatı tarihi konulu çalışmasına dayanır. *Hafız Divanı*'nın yanı sıra Rückert'i etkileyen Hz. Mevlânâ'nın gazelleri olmuştur. Rückert bu etkiyle yazdığı ilk gazellerini 1821'de *Curiosa, persica* adı altında toplamış, aynı yıl *Freimund* mahlasıyla gazel yazmaya devam etmiş, 1822'de Hafız gazellerinin “serbest reproduksiyonları” olan şiirlerini *Östliche Rosen* “**Şark Gülleri**” başlığıyla kitaplaştırmıştır.

Goethe gazel formunu benimsememiş olsa da Rückert, Doğu imgeleri barındıran bu formu kendi şiirlerinde temel bir unsur olarak kullanmıştır. Hz. Mevlânâ'nın gazellerindeki fikir dünyasına dayanması ve anlatılmak istenen içeriğin gazel formuna yedirilmesi/eritilmesi, Rückert'in ilk gazellerinin belirleyici özelliğidir. Bu gazellerin Mevlânâ gazellerine bir öykünmeden mi ibaret olduğu yoksa özgün bir üretim mi olduğu ise tartışmalıdır. Rückert'in Doğu'dan esinlenen edebî üretiminin başlangıcında örnek aldığı Mevlânâ ve Hafız ile bir özdeşleşme ve gazel yapısının muhafaza edilmesi gözlemlebilirken Doğu şiiriyle daha da yoğun bir şekilde uğraşmasının ilerleyen safhalarında serbest bir

yeniden üretim eğilimi görülebilir. Buradan hareketle 1822'de çıkan *Östliche Rosen* “**Şark Gülleri**”, tamamen Doğu edebiyatından metaforlar barındıran 281 şiirden oluşan bir kitaptır. Bu “güllerin” içindeki en güzel şiirlerden biri, Rückert'in Doğu edebiyatının imge dünyasına ne kadar aşina olduğunu, bu dünya ile nasıl aynileştiğini gösterir mahiyettedir:

*Ne yazıyor yüzlerce yaprağında
Bir gülün?
Ne duyulur binlerce feryadında
Bülbülün?
Hepsinde o, ne varsa tek bir
yaprak
Üstünde,
Her şarkıda duyulan ilkindeki
İlk nağme:
Hüsn hep kendi içinde döner, çizer
Bir halka,
Aşk kimseyi bulamaz sevmeye
Ondan başka.
Onun için dönüyor yüz yaprağı
Bir gülün,
Ve onun etrafında bin feryadı
Bülbülün.¹⁵*

Batı'nın şarkı formunda yazılmış bu şiir konu itibarıyla tamamen Doğu'ya özgüdür. İlk dörtlükte sorulan soruların cevabı sonraki üç dörtlükte verilmektedir: **Bir gülün yüz yaprağında yazan şey, tek bir yaprağında yazanla aynıdır ve bülbülün binlerce kez kanat çırpışı, bin nağmeli feryadı, bin şarkısı da sadece tek bir şeyi, tekrar tekrar söylemektedir:**

Güzelliğin bir kaynağı, bir merkezi vardır, kendini tekrar eder ve çemberi tamamlayarak kendi

içinde döner. Aşk ve güzellik özünde birdir. Gül, güzelliğinin kaynağı olarak merkez çevresinde dolanan yapraklarıyla; binlerce kez kanat çırpın bülbül de gülün etrafında dönüp aynı merkezi arayarak bu gerçeği kendi yollarıyla ifade ederler. Hasret dolu aşk bu merkezden doğar ve bülbül güle kavuştuğunda aşkı kendi aslına döner. Rükert'in bu şiiri, İslam'ın temeli olan ilahi birlik ve teklik fikrini, güzellik anlayışını, tasavvufta "vahdet-i vücûd" olarak bilinen varlığın birliği ve varlıkta birlik düşüncesini yansıtır. "Gül bir kitaptır, ezelden beri sadece âşık bülbülün hatasız okuduğu kutsal bir kitap. Çünkü ilahi olarak vahyedilen, her sayfasında ilahi güzelliğe yeni bir bakış açısı getiren bu kitabın anlamı, ancak âşık ve hasretle dolu bir ruh tarafından anlaşılabilir [...]"¹⁶

Gülün sırrını bunca dil, şiir, hikâye ve müzik anlatmaya çalışsa da nihayetinde söze gelmeyecek, açığa çıkmayacak bir sırdır bu.

Kuşkusuz ilahi gül bahçesinin gerçek bülbülü, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'dir. Günümüzde çeşitli vesilelerle okunan *Vesiletü'n-necât*'in Merhaba Bahri'nde, Süleyman Çelebi, âdeta kâinatın tamamı adına O'nu (s.a.v.) "**Merhabâ ey bülbül-i bâğ-ı Cemâl**" diyerek selamlamıştır: Güzellik bahçesinin bülbülü, merhaba...

dipnotlar

1: bkz. Alvan, Türkan/Alvan, M. Hakan: Saz ve Söz Meclisi: Şiir ve Müzik

Medeniyetimiz. İstanbul: Şule Yayınları 2016, S. 66, 1. Dipnot.

2: Almanca için bkz. Schimmel, Annemarie: Rose und Nachtigall. Numen. 1958, Vol.5(1), S. 85-109, S. 86.

3: bkz. Saz ve Söz Meclisi, S. 70.

4: bkz. Kuran-ı Kerim: Hadid, 57/1, Haşr, 59/1, Saff, 61/1, İsra, 17/44

5: Remzi işaret ve ima ile birlikte fark gözeterek bir tasavvuf terimine dönüştüren ilk sûfi olan Ebû Nasr es-Serrâc (ö. 378/988) remzi "sözün zâhirinin altında yatan, ehlinden başkasının anlayamadığı gizli mâna" şeklinde tanımlar. bkz. TDV İslam Ansiklopedisi, remiz maddesi.

6: "Tâlibin bir mürşidin gözetiminde yaptığı mânevî yolculuk anlamında tasavvuf terimi." bkz. TDV İslam Ansiklopedisi, sülûk maddesi.

7: bkz. Saz ve Söz Meclisi, S. 69.

8: a.g.e., S. 70.

9: Almanca için bkz. Schimmel, Annemarie: Rose und Nachtigall. Numen. 1958, Vol.5(1), S. 85-109, S. 102.

10: bkz. Saz ve Söz Meclisi, S. 72.

11: bkz. aynı yer

12: Der Diwan. Aus dem Persischen zum ersten Mal ganz übersetzt von Joseph von Hammer.

13: Almanca:

Ists möglich, daß ich, Liebchen, dich kose,
Vernehme der göttlichen Stimme Schall!
Unmöglich scheint immer die Rose,
Unbegreiflich die Nachtigall.

14: Almanca: Schimmel, Annemarie: Rose und Nachtigall. Numen. 1958, Vol.5(1), S. 85-109, S. 91.

15: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/10709>, S. 22. Almanca:

Was steht denn auf den hundert Blättern
Der Rose all'?

Was sagt denn tausendfaches Schmettern
Der Nachtigall?

Auf allen Blättern steht, was stehet
Auf einem Blatt;

Aus jedem Lied weht, was gewehet
Im ersten hat:

Dass Schönheit in sich selbst beschrieben
Hat einen Kreis,

Und keinen andern auch das Lieben
Zu finden weiss.

Drum kreist um sich mit hundert Blättern
Die Rose all',

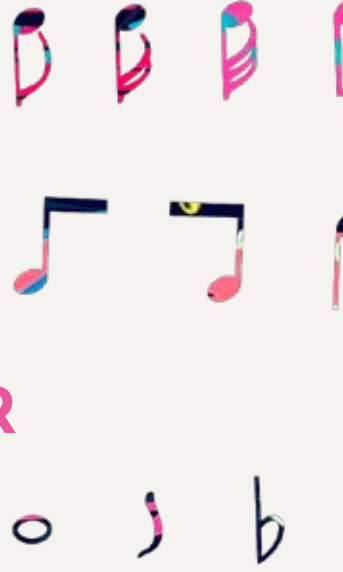
Und um sie tausendfaches Schmettern
Der Nachtigall.

16: Almanca için bkz. Schimmel, Annemarie: Rose und Nachtigall. Numen. 1958, Vol.5(1), S. 85-109, S. 101.

RUMEYSA ÖZTÜRK

Avusturya - Viyana

CIORAN'IN KELİMELER SENFONİSİ

ECEM TUBA HIZARCI

*an sıkıntısı ahenksiz bir
özdür.*

Melankoli ruhun bilinçsiz

müziğidir.

Gözyaşları cisimleşmiş müziktir.¹

“Ancak müzik dinlerken gerçekten bir ruhumuzun olduğunu hissederiz.”² Cioran’ın edebiyatındaki müzikten bahsetmeden önce onun kimliğinde, psikolojisinde müziğin yerinden bahsetmek önemlidir. Müzik sadece seslerden oluşan bir sanat değildir onun için insanın yaşamı için melodilerin yeri önemlidir: Cioran için müziksiz bir yaşam ölüme, hatta kayıtsızlığa çok yakındır. Onun nezdinde, müziksiz bir insan *hissedemeyendir*. Öyle bir bağ kurmuştur ki müzikle, müzik olmadan içinde bir “çukur” olduğunu söyler. Bir kişi için mühim olan müzik, aynı zamanda insanlar arasında bağ kurmak adına da önemlidir; iki farklı notanın yarattığı titreşim âni ortaya bir ilişki çıkarır. Cioran’ın hayatında müzik, her şeyden

önce ona insan olduğunu hatırlatır. Bu sebepten, eserlerindeki kaleminden akan o sessiz olması gereken kelimeleri okuduğumuzda ona has melodiler etrafımızda yankılanır.

Müziğin, hayal gücünü tetiklemesi de tüm eserlerinde görünür, “Ancak müzik yeni bir dünya verir.”³ Kendi duygularını en net hissettiği yer notalardır. *Le Livre des Leurres*, müzikle iletişimine en çok yer verdiği eseri olabilir: Mozart’ın ve Bach’ın müziklerini pürdikkat incelemiş ve duygularıyla topluma nasıl dokunduklarını anlatmış. Tüm varoluşunu müziğe adadığı söylenebilir; hayatta neyi tanıdıysa, hissetiyse, neye inandıysa, hepsini müziğe bağlamış.

Bu durumda yazısının müzikten uzak olması tuhaf olurdu; kelimeleriyle hayran kaldığı müzikle o kadar güzel anlatmış ki kurduğu bağın hayatındaki önemi daha iyi anlaşılıyor. Cioran, ken-

dini bir bakıma müziğe ve edebiyata bırakmıştır. Bulunduğu duygu dünyası onu müziğe yakın tutmuştur, çaresizliğin ve hüznün müziğin özü olduğunu birçok yazısında vurgulamıştır. Edebiyatında, müziğin insan için önemine sıklıkla yer vermiştir. Müziği bıraktığında edebiyatı ciddi şekilde etkileniyor, kendi psikolojisi de. **Varlığını notaların titreşimi sayesinde hissetmek**, ne kadar güçlü bir ifade, değil mi? “Neden mi hâlâ yıkılmadım? İçimde bulunan Mozartlı beni kurtardı.” İlaç alır gibi müzik dinlemiş bir yazardır Cioran, “Mozart ve Bach’ın müziklerini çaresizliğe ilaç olarak öneririm”⁴ der.

Edebiyatta hayatını bu kadar etkileyen eserleri anlatma biçimi ve gücü, müzikle edebiyatın arasındaki bağın aktarabileceği duyguların aynasıdır. Yeri geldiğinde kısa, yeri geldiğinde uzun cümlelerle sesi, kelimelerle anlatır. En çaresiz ve üzgün anlarında, müzik Cioran için olmadıklarından

olmak istediklerinin bulunduğu dünyaya girişin anahtarı olmuştur. Bu neredeyse tüm eserlerinde karşılaştığımız bir durumdur.

“Mozart? Talihsizliğimde duraksamalar.

[...] Neden Mozart? Çünkü bana, acının eseri olmasaydım, olabileceklerimi öğretti.”⁵

Cioran için Mozart mutluluğun yolunu bulmuş ve müziğiyle yol çizmiş bir sanatçıdır. Cioran ona hayranlık duyar, has mutluluğa sadece Mozart’la ulaşılabilceğine inanır. İnsanın ruhunu etkileyen armonilerinde kaybolmak ister. Ses kısıldığında gerçeklik zor gelir ve tüm çaresizliğinin ağırlığı üstüne çöker. *Le Livre des Leurres*’de, yazar Mozart’a özel bir yer ayırmıştır; orada Mozart’ın eserleriyle tanıştığı âni, mutluluğu bulduğu an olarak tanımlar.

Mozart’ı dinleyememek bile onun için büyük bir korkudur. Cioran, onun müziklerinden âdeta

besleniyor. Hayata devam etmek için, *hayatına anlam vermek için* Mozart’a tutunduğu düşünülebilir. En zor anlarında Mozart ve Bach, Cioran’ı bir süreliğine iyileştiren senfoniler olmuş. “Mozart’ın armonileri sonsuzluğun ışıklarında dans ediyor.”⁶ Cioran hiçbir şekilde müziğe uzman olarak yaklaşmamış, o ilk önce bir insan sonrasında ise bir yazar olarak müziği duymuş. O, tamamen duygusallığıyla dinlemiş ve yorumlamış; müziğin özünü aramıştır.

Hayatını çok etkileyen ikinci bir besteci ise Bach’tır. “Bach’ın müziğinin anahtarı, zamandan kaçma arzusudur.”⁷ Mozart’la çaresizliğinden mutluluğa geçiş yapan Cioran, Bach’la zamanın ağırlığından kaçmaya çalışıyor. Onu dinlerken hayat ve yaşam arasındaki kısa süreyi, ölümden sonra olabilecekleri düşünüyor ve bunlar, eserlerinde sayfalarca yer alıyor. Bach’la Cioran, sonsuzluğun sesini duyuyor. İki

besteciyi ayırt ettiği konu ise, “Bach bizlere meleklerin trajedisinden bahsetti, Mozart onların melankolisinden.”⁸ Cioran, bu denli müziğin derinliklerine ulaşarak, müziğin özünü duyarak, edebiyatta müziğe nasıl bir yer verilebileceğini en iyi gösteren yazarlardan biri olabilir.

Cioran, enstrümanların insanların duygularını ifade etmek için tasarlandığını düşünür. Bir kişi belirli bir enstrümanı çaldığında belirli bir duygu paletini aktarabilir, bazen de org gibi enstrümanları, insan kendisi yorumlar. Bu konuya Cioran, *Gözyaşları ve Azizler* adlı eserinde de yer vermiştir ve bu eseri okurken onun enstrümanları neredeyse canlı varlıklar olarak gördüğü düşüncesine kapılabiliriz. Müziği de edebiyata daha iyi katkıda bulunmak için bir enstrüman olarak kullanmış gibidir. Kendisini anlamak ve teselli etmek için müziği kullandığı gibi müziğin nasıl anlatılabileceğini de göster-

miştir. “Sessizliği dinliyorum ve sesini boğamıyorum: Her şeyin sonu vardır. Dünyanın düzenine bu sözler yön vermiştir, çünkü öncesinde sessizlik vardı...”⁹

Her şey sessizlikten başlar ama anlamı yükleyen, belirli duygulara can veren müziktir. Müziğin özü Cioran için hüznün ve cennet arayışıdır, onun için esas müzik budur. Her bestecinin eserlerinin aktardığı duygular hakkında düşünüp bunları yazar ve edebiyatına ses katar.

Bir yazar, tüm eserlerinde müziğe bu kadar çok yer verirse bu ne anlama gelir? Cioran için müziğin yerini sessizlik aldığında dünyadaki tüm anlamlar boşalıyor gibi, varlığındaki her şey müzikle yaşıyor gibi, sessizlik geldiğinde her şeyin büyüğü bozulur. Bazen müziği edebiyattan daha üstün gördüğünü düşünebiliriz, yazarlığı müzikle güçleşiyor gibi âdeta. “Kelimelerden sıkılırız. [...] Sessizlikten asla sıkılmayız.”¹⁰ Senfoni sessizliğe bürününce, içinde burukluk hissedilen bir yazardır Cioran. O boşluğun yerini hiçbir şey dolduramıyor, *Defter*’lerinde, müziğin insanda yarattığı etkiyi başka hiçbir sanatın yapamadığını iddia ediyor, bu duyguları da çok güzel bir şekilde kelimelere döküyor.

Eserlerini okuduktan sonra; müziğin hayatında bu denli önemi olmadığında Cioran’ın eserlerinin de daha farklı olaca-

ğını düşünüyorsunuz. Yazarlık kimliğinde müzik ön planda olan Cioran, kelimeleriyle dans ediyor. Her sayfada sese, müziğe dair bir iz var, duyguları müziklere benzetiyor; hayat, ölüm, varlık ve yokluğun melodileri canlanıyor. Zihninde cümlelerinin temposunu nasıl duyduğunu neredeyse biz de işitiyoruz. Müziksiz, Cioran kendini *sadece* çaresiz hissediyor. Müzikle her şey anlam kazanıyor, notalar onun hayatını canlandırıyor.

Cioran’ın eserlerini okuduktan, müziğin onun hayatındaki değerli konumunu anladıktan sonra, aynı eserleri Bach veya Mozart’ı dinleyerek okuduğumuzda, kelimelerin çok farklı duygular aktardığını hissedebiliriz. İki sanat birbirini besleyerek anlamlarla dolu bir senfoniyle bizleri baş başa bırakıyor.

dipnotlar

- 1 Gözyaşları ve Azizler, Jaguar, Emil Cioran, s.106
- 2 Cahiers 1957-1972, Gallimard, Emil Cioran
- 3 Le Livre des Leurres, Arcades Gallimard, Emil Cioran
- 4 Le Livre des Leurres, Arcades Gallimard, Emil Cioran
- 5 Le Livre des Leurres, Arcades Gallimard, Emil Cioran
- 6 Le Livre des Leurres, Arcades Gallimard, Emil Cioran
- 7 Le Livre des Leurres, Arcades Gallimard, Emil Cioran
- 8 Le Livre des Leurres, Arcades Gallimard, Emil Cioran
- 9 Gözyaşları ve Azizler, Jaguar, Emil Cioran, s.62
- 10 Cahiers 1957-1972, Gallimard, Emil Cioran

MÜZİKLE İYİLEŞEN BOZKIRKURDU

FATMA TÜRK

Müzik, Hermann Hesse'nin hayatında her zaman önemli bir rol oynamıştır. Büyük dedesi müzisyendi, yetişkinlik döneminde de yakın çevresi müzisyenlerden oluşuyordu. Çocukken kendi kendine keman çalmayı öğrenen Hesse, son derece iyi bir müzik kulağına sahipti. Ayrıca kaleme aldığı müzik eleştirileri, değerlendirmeleri büyük ilgi gördü. Şiirlerinin çoğu bestelendi. Birçok koldan müzik ve ritimle beslenmiş olmasından dolayı bazı eserlerinde müziğin etkisi açıkça görülmektedir.

1927'de yayımlanan *Bozkırkurdu*, Birinci Dünya Savaşı sonrasında, toplumla ve geçmişle bağların koptuğu dönemde yazılmış bir romandır. Eserde, müzik çok önemli bir yerde durur. Harry Haller adlı karakterin nefret ettiği, bir türlü uyumlanamadığı dünyada, bocalayışının hikâyesi karşılar bizi eserde. Haller, hem insan hem de kurt olduğuna

inanır, zihninin bu iki parçasını uzlaştırma ve tatmin etme girişimi üzerine içsel bir yolculuğa çıkar. Kurt tarafıyla vahşilikten, acımasızlıktan, yontulmamış, doğadan yana bir dünyayı temsil eder. Sürü hâlinde yaşamak yerine yalnız bir kurt gibi yaşamayı benimser. *Bozkırkurdu*, modern burjuva toplumunun olumsuz değer yargılarına karşı bir duruş, bir direniş olarak okurunu etkiler. Burjuvazi, Hesse'ye göre ikiyüzlü ve yapmacıktır.

Müziğin motif olarak tanımını ve insanın iç dünyasıyla bağlantısını mercek altına alırsak, acıya ve modern insanın yabancılaşma problemine bir çözüm olarak sunulduğunu görürüz. Hesse aracılığıyla müziğin, burjuva toplumunun aksine duyusal bir sanat olduğunu, büyülü ve fantastik iç dünyayla kurulan bağlantının yanı sıra varoluşsal acıyı hafifletmeye yaradığını anlarız.

Bozkırkurdu, kendini ne burjuva dünyasına ait görür ne de tam anlamıyla bu toplumdaki uzak durabilir. Burjuva, Hesse ve çağdaşları tarafından genellikle banal ve bireye düşman bir sistem olarak görülmüştür. Çoğunlukla sanatın ve sanatçının yer almadığı bir dünyayı temsil eder. Hesse'nin eserlerinde bu dünya, manevi ve şehvetli olana karşı durduğu ve sadece kurumuş bir zihne sahip olduğu için insanların yabancılaşmasından da sorumludur. Kısacası; burjuva dış dünyası banaldır ve estetik ideallerin, daha doğrusu müziğin karşısında durur.

Müzik, Harry Haller'in hayatında ise farklı kapılar aralar. Hotel Balances'ta müzik başladığında bir kızla dans etmeye başlar:

"Harikulade dans ediyor, beni de kendisiyle taşıyıp götürüyordu. Öğrendiğim dans kuralları bir süre aklımdan çıkıp gitti, kızla boşlukta süzülüp duruyordum;

onun gergin kalçalarını, hızla devinen esnek dizlerini hissediyor, ıslıl ıslıl gencecik yüzüne bakıyordum.”¹ Müziğin, Harry’i heyecanlandığını ve ona rehberlik ettiğini görürüz. Bu, öz denetimden vazgeçme durumu, burjuvaziye yakışmayan bir şeydir, çünkü burjuva her zaman öz disiplininin altını çizmek ve onu korumak zorundadır.

Romanda, masaya koyulan Goethe’nin resmi üzerine Harry Haller şunları söyler: “Bu ev güzel stilize edilmiş eski üstatları ve ulusal büyük kişileri barındırıyordu sinesinde, bozkırkurtlarına kapıları kapalıydı.”² Burjuva her zaman orta yolu arar, ama Bozkırkurdu hayatta genellikle aşırılıkları görür: O hem kurt hem de insandır. Goethe’nin eserleri, özellikle *Faust* aşırı uçlardan oluşur. Faust, sonsuzluğu arar, burjuva yaşamından memnun değildir; Goethe’nin masada öylesine duran gravürü, Goethe ve sanatını saptırma izlenimini oluşturur. Ancak diğer sanat formlarından farklı olarak müzik saptırılamaz. Sanatsal sürecin makineleşmesiyle resim ve heykel yozlaşırken, müzik diğer sanat türlerinden ayrılarak burjuva dünyasında özel bir yeri hak eder, ölümsüz bir ruha sahip olduğunu gösterir. Müziğin bu tuhaf niteliği; Pablo karakterinin ağzından, Harry Haller’in radyodan gelen ürkütücü seslere karşı getirdiği yorumla açıklığa kavuşur:

“Coşkudan ve alaydan uzak, bu gülünç aygıtın gerçekten alabil-diğine aptalca örtüsünün gerisinde önünüzden akıp giden bu tanrısal, bu uzak müziği dinleyin! Açın gözünüzü, bu müzikten bir şeyler öğrenebilirsiniz. Şuna dikkat edin ki, bu saçma ses borusu görünürde dünyanın en aptalca, en yararsız ve en hoyratça, üstelik içler acısı biçimde çirkinleştirerek yabancı bir mekânın, o müziğe ait olmayan bir mekânın içine fırlatıyor, ama yine de müziğin öz ruhunu yok edemeyerek kendi zavallı tekniğini ve ruhsuz etkinliğini gözler önüne seriyor!”³

Müzik, burjuva dünyası tarafından ne anlaşılabilir ne de yok edilebiliyor ve *Bozkırkurdu*’nda sunulan müzik dünyası, burjuva dış dünyasına değil büyü ve ölümsüz bir iç dünyaya ait. Banal dar kafalılık, estetik idealleri tanımaktan ve bundan zevk almaktan acizdir. Burjuva toplumunun tersine, müzik heyecan verici ve şehvetli bir şeydir ve tam da bu yüzden dış dünya ve müzik taban tabana zıt, birbiriyle bağdaşmaz olduğu için burjuva, diğer sanat biçimlerinde yaptığı gibi müziği de saptırmaya çalışmalıdır. Ancak müzik yok edilemez bir güç olduğunu zaman içerisinde kanıtlar.

Harry Haller müzik sayesinde rüyalar dünyasına da giriş yapma şansı bulur. Hermine ile ilk kez konuştuktan sonra “Kara Kartal’da” otururken, kulaklarını

dolduran dans müziğiyle derin uykulara dalmak ister:

“Ve derken uyudum o annemsi buyruğa uyarak; açgözlülükle, içimde bir şükran duygusuyla uyudum ve bir düş gördüm, hanidir gördüklerimden daha aydınlık, daha tatlı bir düş.”⁴ Bu örnek, rüya görme ve müziğin anılarla olan bağlantısını da gözler önüne serer. Burjuva dünyasıyla karşılaştığında hayal dünyası zamansız ve sınırsızdır; akla gelebilecek her şey olabilir, her şey mümkündür. Müziğin dış dünyayla bağlantılı olmasından ziyade, fantastiğin büyü iç dünyasına bir yolculuk olduğunu görürüz. Müzik, rüyaları gerçek gibi gösteren çoğunlukla cennetin görüntülerini bize sunan bir araç hâline gelir. Ayrıca müziğin vahşi ve sevimli yanlarına da şahitlik ederiz. Sihirli tiyatrodan Haller tüm sevgilileriyle yeniden buluşur, eski bir arkadaşıyla ava çıkar ve kendisine ait birçok resim görür:

“Bazıları ben yaşıyды, bazıları benden yaşlı, yine bazıları dünya kadar yaşlıydı; diğer bazıları ise pek gençti, delikanlıydı bazıları, yeni yetme, okul öğrencileri, küçük afacanlar, küçük çocuklardı.”⁵

Müzik sadece insanı kendi başına mutlu etmeye değil, aynı zamanda *Bozkırkurdu*’nda görüldüğü gibi insanları bir grup olarak birbirine bağlamaya da yarar. Müziğin yanı sıra dans da

Bozkırkurdu'nda önemli rol oynar. Harry Haller için dans etmek büyüleyici bir şeydir. Sihirli tiyatronun önünde Hermine ile dans ederken, ilk kez şunu fark eder:

“Elli yıl yabancı kaldığım bir yaşantıyı bu balo gecesinde yaşamak kısmet oldu bana; Şenlik yaşantısıydı bu, şenliğe katılan kalabalığın esrikliği, bireyin kalabalık içine gömülüp yok oluşu, kıvancın Unio mystica'sıydı...”⁶

Bozkırkurdu'nda rüyanın yanı sıra, sarhoşluk, sıradanlık ve benliklerden ayrılma gibi konular da gündeme gelir. Haller, içindeki bölünmüş kişiliklerle savaşıyor, çelişkili ve mutsuz bir adamdır. Onun için müzik, egosunun çözülmesi adına büyümlü bir fırsat sunar:

“Sonunda şu *Bozkırkurdu*'nun canına okudun. Az sonra şu saçma gerçekten de el çekebilecek duruma geleceksin.”⁷ Sihirli tiyatrodaki Hermine ile dans ettiğinde, kişiliğinin parçalarından vazgeçer ve kendisinin “müzik denizinde” yüzmesine izin verir: “Bu mutlu gecede kendim, *Bozkırkurdu* Harry bu gülümsemeyle ışıdamıştı; kendim bu masallara özgü, bu derin, çocuksu mutluluk içinde yüzmüş, topluluktan, müzik ve ritimden, şarap ve şehvetten oluşan bu tatlı düşü ve sarhoşluğu kendim yaşamıştım.”⁸

Yine Pablo'nun ağzından tiyatroyla ilgili şu sözleri duyarız: “Benim sihirli tiyatrodaki, dedi

Pablo. Baktın ki tango öğrenmek, general olmak ya da Büyük İskender'le sohbet etmek istedin, tiyatrom bir dahaki sefer yine emrine hazır. [...] Kendini fena halde unuttun, [...] sevimli hayal dünyamızı gerçeğin lekeleriyle kirlettin.”⁹ Sihirli tiyatro tam da budur, bir tiyatrodur ve Haller orada istediğini deneyimleyebilmesine rağmen, tiyatroyu gerçeklikle karıştırmamalıdır. Bu durumda, müzik sadece kısa vadeli bir çözüm sunuyor gibi görünmektedir.

“Gülmek” de kitapta özel bir role sahiptir. Pablo, Haller için şu ifadeyi kullanır: “Zavallı, zavallı insan. Gözlerine baksana! Gülemiyor.”¹⁰ Haller, her şeyi fazlasıyla ciddiye almaktadır; hayatı, insan ve hayvan taraflarını, Goethe gravürünü: “Akıllı biri olsa, ressama ve profesöre de gülüp geçerdi,”¹¹ cümlesinde de bu eleştiriyi görürüz. *Bozkırkurdu*'nda gülmek kesinlikle uzun vadeli bir çözümdür. İnsan hayatı ve içinde olanları fazla ciddiye almamalı ve trajedi yerini komediye bırakmalıdır.

Görüldüğü gibi müzik, *Bozkırkurdu*'nun omurgasıdır. Acıya, yabancılaşmaya karşı bir teklif sunduğu ve yardımcı olduğu için olumlu bir şey olarak görülür. Müzik, rüya ve fantezinin iç dünyasına açılan bir penceredir, dar kafalılık ve sıradanlığın karşısında durur. Sonuçta, insan isterse uzun vadeli bir çözüm bulabilir,

bunu da tam anlamıyla mizah ve komedi aracılığıyla yapar. Süründen uzak, yalnız başına yaşamının tatmin ve mutlu etmediğini, topluma ihtiyaç duyulduğunu gösteren bu eser, okuru güçlü bir şekilde silkeler. Dış dünyayı yani toplumu ortak bir paydada buluşturan, bütün olumsuzlukları bir anlığına bile olsa eritebilen müzikle iyileşebilme şansı, okur için son derece cazip ve doyurucu bir tekliftir. Harry ve onun gibiler için yaşadığımız dünyayla uzlaşmanın tek yolu mizah ve müzikten geçer. O hâlde müziğin sesini açabiliriz, bu bazen Mozart olabilir bazen de çılgın bir caz müziği. Şu veya bu şekilde müzik hayatımızda hep olmalıdır.

dipnotlar

- 1 *Bozkırkurdu*; YKY, 2003, S.111
- 2 *Bozkırkurdu*; YKY, 2003, S.104
- 3 *Bozkırkurdu*; YKY, 2003, S.194
- 4 *Bozkırkurdu*; YKY, 2003, S. 84
- 5 *Bozkırkurdu*; YKY, 2003, S.161
- 6 *Bozkırkurdu*; YKY, 2003, S.152
- 7 *Bozkırkurdu*; YKY, 2003, S.160
- 8 *Bozkırkurdu*; YKY, 2003, S.152
- 9 *Bozkırkurdu*; YKY, 2003, S.198
- 10 *Bozkırkurdu*; YKY, 2003, S.112
- 11 *Bozkırkurdu*; YKY, 2003, S.82

SARAYDAN KIZ KAÇIRMA

BÜŞRA ÖZTÜRK

Zamanın birinde korsanlar tarafından kaçırılıp satılan Konstanze, hizmetçisi Blonde ve uşağı Pedrillo, Selim Paşa (Bassa) tarafından satın alınır ve Akdeniz civarında yeri tam da belli olmayan bir yazlık saraya kapatılır. Yıllarca efendisi Belmonte'ye hizmetkârlık yapan Pedrillo, şimdilerde Selim Paşa'nın bahçelerine nazır olur ve İspanyol soylusu Belmonte'ye bu 'esaretten' bir mektup yazar. Çok uzun zamandır nişanlısı Konstanze'yi arayan Belmonte artık onun ve hizmetlilerinin nerede olduğunu öğrenir ve sevdiğine bir an önce kavuşmak için can atar. Öyle ki, nişanlısını kurtarmak için yollara düşer ve Osmanlı kıyılarına yelken açar. Hasbelkader Selim Paşa'nın sarayına gelir. Gelir gelmez ise Selim'in huysuz muhafızı Osmin tarafından önce görmezden gelir ardından kovalanır. Belmonte, Pedrillo ile tesadüfen karşılaşınca doğru yerde olduğunu anlar ve artık hem Konstanze'yi hem de Blonde'yi kaçırmak için plan yapmaya başlarlar. Pedrillo, efendisini gördüğü için çok sevinse de, Selim Paşa tarafından

görülmesini engellemek için onu bir an önce sarayın bahçesinde saklamak ister.

Tabi, Selim Paşa güzeller güzeli Konstanze'ye gönlünü çoktan kaptırmıştır ve yalnız kaldıklarında genç kıza hüznü tavrının nedenini sorar. Konstanze, ona yüreğinin derinliklerindeki duyguları açar ve geçmişte yaşadıklarını anlatır. Kalbi hâlâ Belmonte'de olduğu için Selim Paşa'nın duygularına karşılık veremeyeceğini söyler. Hayli üzgün olan Selim Paşa ve Konstanze birlikte yaptıkları deniz turundan saraya geri döner ve yeniçerilerden oluşan bir koro tarafından coşku ve saygıyla karşılanırlar.

Tabi, o esnada Pedrillo bir şekilde efendisini saraya sokabilmek için Belmonte'yi Selim'e pek mühim bir mimar olarak takdim eder. Osmin, bu konuya şüpheyle yaklaşır ve Belmonte'nin saraya girmesini engellemek ister fakat başarılı olamaz.

Bu arada Osmin de Blonde'nin güzelliğine vurulur ve ondan hoşlanır. Onunla konuşmak ister, ancak Blonde, Pedrillo'yu sevdiği

için Osmin'i bir şekilde bertaraf eder.

Bunlar olurken Konstanze hiçbir çıkış yolu görmediği için üzüntüden kahrolur ve hüznünü Blonde ile paylaşır; hem aşk acısı çekiyordur hem de mutsuzdur. Kendisi için artık durum daha da kötüleşmiştir, çünkü Selim, aşkına karşılık ister, ancak Konstanze, Belmonte'ye sadakatsiz olmaktansa ölümü göze aldığını söyleyerek direnir. Ne büyük aşk ama!

Öte yandan Pedrillo, sevgilisi Blonde'ye Belmonte'nin saraydan kaçmak için her şeyi hazırladığını bildirir. Ardından şüpheci Osmin'i tamamen zararsız hâle getirmek için onu sarhoş edeceğini söyler. Nitekim planında başarılı olan Pedrillo, Osmin'i artık sarayı savunamayacak duruma getirir. Bu işin sonunda sevgililer buluşur, ancak Belmonte'nin şüpheci, kıskanç yaklaşımı Konstanze'yi öfkelenendir. Ne yapacağını bilemeyen Belmonte özür diler, olay tatlıya bağlanır ve çift plan yapmaya devam eder.

Zaman geçmiş, kaçış saati gelip çatmıştır artık. Sarayın penceresine bir merdiven dayarlar ve iki kızı aşağı indirirler. Fakat Osman çoktan uyanmıştır; muhafızları çağırarak çiftleri yakalatır. Duyduğu gürültünün ne olduğunu anlamak üzere gelen Selim Paşa bu büyük ‘ihaneti’ öğrenir. Üstelik Belmonte’nin gerçek kimliğini açıklamasıyla, babasının Selim Paşa’nın can düşmanı olduğu gerçeği de ortaya dökülür. İlk başta Selim Paşa, çiftleri idam ettirmek ister; Belmonte ve Konstanze birbirlerine veda ettikten sonra Paşa merhamet ve cömertlik gösterir:

Selim kötülüğe kötülükle karşılık vermek istemez, yapılan yanlış fark eder ve onlara iyilik yapmak ister; inanılmaz bir hoşgörü örneği sergileyerek dört yabancıyı da bağışlar ve onları özgür bırakır. Yaklaşan infazı dört gözle bekleyen Osman ise durumu kavramakta epey zorluk çeker. Opera, Selim Paşa’nın iyilik ve nezaketi şerefine yapılan coşkulu bir ko-royla sona erer.

İşte “Saraydan Kız Kaçırma” (Die Entführung aus dem Serail) adlı bu hikâye aslında ünlü bestekâr Wolfgang Amadeus Mozart’tan başkasına ait değil. Üstelik Mozart’ın bu “şarkılı oyun” (Singspiel) şeklinde yazdığı Şark motifli operasında konuşma dili ve müzik dramı karışıktır. Eserdeki olaylar konuşma ile geliştirilirken, müzik gösteri şeklinde parçalardan oluşur. Hatta müzikal olarak Türk askerî müziğinden esinlenilerek pikolo flüt, üçgen, ziller ve bas davullu bir yenicileri orkestrası kullanılmıştır. Hiç şüphesiz “Saraydan Kız Kaçırma” Mozart’ın en başarılı operası olmuş ve Kutsal Roma Germen İmparatoru ve Avusturya Macaristan Kralı II. Joseph’ten övgü almıştır. Eser o dönemde izleyenlerin de beğenisini celbetmiş ve gişe rekorları kırmıştır. 16 Temmuz 1782’de Burgtheater’da prömiyeri yapılan bu operanın konusu ve kurgusu, II. Viyana Kuşatması’nın 100. yıl dönümü vesilesiyle her yerde dönemin Türk modasına tamamen uyum sağlamış. Osman komik, kötü ve şüpheli gözetmeni oynarken Selim Paşa (Bassa) beklenenin ak-

sine kötü adam değil, bilakis çok merhametli bir paşayı canlandırmış. Şaşırtıcı olan ise Avrupalıların ‘Barbar’ olarak adlandırdıkları Türklerin ‘Civilized’ medeni ve nazik gösterilmesi. Bu şarkılı oyunda Paşa’nın merhametli ve cömert olması kanaatimce o dönemde Türklerin namının halk arasında ne denli hoş olduğunun bir simgesi.

Mozart ve Avrupa’da Türk akımı – (Turquerie)

Mozart’ın “Rondo Alla Turca”sı “Türk Marşı” herkes tarafından bilinen bir eserdir ki hâlâ Türkiye Cumhuriyeti’nin tüm özel davetlerinde ve ülke tanıtımlarında kullanılır.

Wolfgang Amadeus Mozart’ın Türklerle ilişkisi o daha çok küçükken başlamıştır, bu yüzden onun için Türkler farklı bir öneme sahiptir.

1683’te II. Viyana Ku-

şatması ile beraber, Kutsal Roma Germen İmparatorluğu adını taşıyan Avusturya Macaristan İmparatorluğu'nun yanı sıra tüm Avrupalılar, Türklerle yakın ilişkide bulunmuştur. Son kuşatmadan da başarılı sonuç elde edemeyen Osmanlı İmparatorluğu, Avrupalıların gözünde artık yüreklerle korku salan bir düşman olmaktan çıkar ve onların merakını celbetmeye başlar. Nitekim bu dönemde Osmanlı kıyafetleri hem erkekler hem de kadınlar arasında moda olur ve Türk kahvesi, Viyanalıların vazgeçilmez hâline gelir.

Tabi Mozart da Türk kahvesinden etkilenir ve tiryakisi olur¹ ancak çok yetenekli bir bestekâr olması sebebiyle olacak ki, Türk askerî müziği olan mehter marşlarını da büyüleyici bulur. O döneme dek Avrupa'da mehter takımının vurmali ve üflemeli çalgıları yoktur ve Mozart, mehter marşındaki ritimden esinlenerek 11 numaralı *la majör* piyano sonatının (K. 311) 3. bölümünde "Rondo Alla Turca"yı besteler. Bu bağlamda, Mozart'ın Türk Marşı'nın önemli bir yeri vardır. *Alla Turca* İtalyanca "Türk üslubuna/Türk usulüne" göre demektir. Öyle ki, bu terim Batı kültüründe büyük yer edinir. Üstelik bu tesirden Mozart başta olmak üzere birçok besteci yararlanır artık Batı müziğinde mehter marşlarından alınan bazı unsurlar işlenir; çoğunlukla daha güçlü, vurgulu, kendine özgü ritimler ve kös, çevgen, nakkare ve zil gibi yüksek tınlı çalgılar kullanılır ve cümleler sıkça tekrarlanır.

Hülasa, tüm bu gelişmelere binaen Avrupa'da Türkler sadece musikiye değil günlük yaşantı ve mimariye de tesir eder ve 18. yüzyılda Avrupa'da artık bir "Türk akımı" başlar. Türkler öyle bir etki bırakır ki, 1719 yılında Avusturya sarayında Maria Josepha ile evlenen Saksonya Prensi Friedrich August bu akıma uyum sağlamak için, düğünlerinde aynı boyda güçlü 315 kişiyi görevlendirir ve onlara *moustache à la turque* yani Türk bıyığı bırakmalarını emreder. Düğün günlerinde bu gençlere yeniçeri kıyafeti giydirip mehter eşliğinde yürütür ve düğün yemeklerini hilal şeklinde ki masada yine Osmanlı kıyafeti giyen hizmetçilerine servis ettirir. Bu davete elbette Osmanlı elçisi de iştirak eder ve düğün sonunda gelin, Türk motifleriyle bezenmiş bir gemiye bindirilir.

Günlük hayata bu denli tesir eden Türkler, Avrupalılara günümüze kadar gelen kahve kültürünü de vermişlerdir. Avusturya İmparatorluğu, Osmanlı ile yaptığı harplerde esir düşen Türklerden *Türkenfrank* yani 'Türk içeceği' dedikleri "sıcak siyah suyu" duyar ve bunda sonra bu içecek tüm Avrupa geneline yayılır. Türk kahvesi özellikle Viyana, Paris ve Londra'da çok tutulur ve Türk motifleriyle dekore edilmiş kafelerde servis edilir. Böylelikle entelektüel kesimin uğrak yeri olurken Londra'da yükselen burjuvaziye hitap eder. Nitekim 18. yüzyılda tüm Avrupa şehirlerinde sosyal hayatın vazgeçilmez bir parçası olur.

Avrupa mimarisi ve dekorasyonu da elbette bu akımdan nasibini alır. Türklerin Viyana surlarına kadar dayanması artık Avusturya'da mimaride ve günlük eşyalarda etkisini gösterir ve Türk motifleri kullanılmaya başlanır. Öyle ki, Viyana Belvedere Sarayı'nın ucu püsküllü bir çadırı örtülmüş gibi görünen köşe kubbeleri mimar Johann Lucas von Hildebrandt'ın tasarımıdır. Viyana'nın en ünlü kiliselerinden biri olan Karlskirche'nin Johann Bernhard Fischer von Erlach tarafından yapılan kuleleri aslında minareye benzer. Ancak Şark'a duyulan ilginin en dikkat çekici örneği hiç şüphesiz Baden-Württemberg'de bulunan Schwetzingen Sarayı'nın bahçesindeki camidir. Cami 1785'te tamamlanır; kubbesi ve minaresiyle tam anlamıyla bir "Türk Akımı" yapıtıdır.

dipnotlar

1 Atalay Kızılay, Mozart ve Türk Marşı'nın Hikâyesi, Platform Dergisi, 20.12.2020

BÜŞRA ÖZTÜRK

Avusturya - Viyana

MAKAMIMIZ AŞK OLSUN

Matlubu olmayan; edebiyatı, musikiyi n'eyler?

MÜNİRE ESLEM BOZKURT

BURAK BARUT

Uyuyan kimse nasıl uyanır? Çalar saat kurulmuştur belki, anne tembih edilmiştir yahut duvarlar ziyadesiyle inceyken komşular umarsızca seslidir. Belki de penceresinden bir minarenin gölgesi düşecek kadar nasiplidir ve sabah ezanına açıyordur gözlerini. Yanıt her halükârda aynıdır: Uyuyan kimse ses ile uyanır. Seslenerek uyandırırız bir başkasını. Yarı ölüm dedikleri uykudan bizi çekip çıkarabilen şeydir ses... O kadar kuvvetli, o kadar derindir.

Peki ya kendi kendine uyanan kimse? Onu da uyandıran *içindekisi* sestetir. Sabah namazını kaçırmamasını, işe gitmesini, bir yere yetişmesini söyleyen, bizim rüya diye adlandırdığımız o ses, o âlem. “İçimizde bitmeyen ritimler ve melodiler taşıyoruz. Anne rahminden başlıyor bu tanışıklık. Tasavvufa göre daha da önceden... Ruhlar yaratıldığına Yaradan’ın *Elestü bi Rabbikum* “Ben sizin Rabbiniz değil

miyim?” sorusuna muhatap olduğumuzda hissettiğimiz o yüce sesin içimizdeki yankılarını her an duymaktayız.”

*“Elestü bi Rabbikum” hitâb olunduk
“Kâlû belâ” dedik Hakk’a kul olduk
Allah Allah diyerek huzûra durduk¹*

Müzik bizi o sonsuz geçmişe, o “elest” meclisine götürmekte.”² “Sesler toplandığında” oluşan nağme, seyir, makam beynin muammalarına ulaşır. Bu, günümüzde bilimsel bir gerçektir. Fakat beyni insandan ayrı yahut aklın tek mercii olarak görüp bununla yetinirsek modern bilimin düştüğü yanıfta boğuluruz.

Mutasavvıfların âlem tasavvurunda “İlim irtibat kurmak demektir.”³ Aynı yahut farklı gibi duran nesneler arasındaki alakayı bulabilmek, bütüncül bakabilmek, bölmekten ziyade to-

parlamaktır, *birleştirmektir*: İlim tevhit, insan kevn-i câmidir ⁴.

Yunus’un defalarca bestelenen, hakikat arayışında olana Hakk’ı bulmanın yolunu anlatan mısralarıyla söyleyecek olursak:

*Özenirsen kardaş tevhitde özen
Tevhiddir nefsinin kal’asın bozan
Hiç kendi kendine kaynar mı kazan*

Çevre yanın âteş eylemeyince⁵

Makamlarımızın tek ses ile karar eylemesi de tevhit anlayışında yankı bulur. “Çeşit çeşit sesler olsa da hepsi aynı gerçeği söyler. (...) Şu anda bildiğimiz 119 makam olabilir fakat hepsinin ortak yönü, farklı sesleri kullanarak tek bir varlığa işaret etmesidir.”⁶ Belki de Sezai Karakoç’un, *Hızır’la Kırk Saat* şiirinde işaret ettiği o yumuşaklık da tevhit: ---

*Seslerin durduğu yerde
Gizlice süren bir ayet sonu
yumuşaklığı*

Seslerin duraklaması, müziğin bittiği anlamına gelmez. Aksine, müzik tam orada başlar. Ses ese, es de sese tabidir. Nitekim müzik, nağme ve eslerin bileşiminden oluşur. Kevn-i câmi olan insan, ses ve esleri toplayarak birleştirir, adı müzik olur. Aynı şekilde, yaratılış itibarıyla insan hem beyin hem kalp hem beden hem ruhtur. Fizik ile metafiziğin buluştuğu yerdir. İnsanı kafatasından ibaret zanneden modern görüşten uzaklaştığımızda ise yürünmemiş sayısız yollarla karşılaşırız. Kalbe giden o sayısız yolların belki en büyük şârihi, Mevlâna Hazretleri, Mesnevi'ye *bişnev*, yani işit emri ile başlar:

İşit, bu ney neler anlatıyor; dinle ayrılıklardan nasıl şikâyet ediyor.

Burada işitmek, dinleme kabiliyetine nazaran fıtratımıza daha yakın duran bir duyumlama şeklidir. Yine Kur'an-ı Kerim'de müminler tasvir edilirken, "işittik ve itaat ettik" sözü ile işitmenin

yüksek faziletine işaret edilir. Bu hakikati başka bir cihetten kavrayan Alman şairi Friedrich Schiller bir eserinde, "Kalbimize en muteber ve en yakın duran yol, kulağın yoludur" der.

Kalbin yolundan ilham almış olmalı ki, makamları muhtelif bestelerle yurt edinen tekke musikisinin temel konusu aşktır. O aşk ki, mecazdan hakikate varmıştır. Zira "*Allah, âşiğâ hakikatini bilme arzusu verir.*" der Cüneyd Bağdadi. Âşık, aşk-ı mecazdan hareketle aşk-ı hakikiyi bulma yolculuğuna çıkar ve "*sonra ilim görüntü, görüntü tecelli, tecelli seyir, seyir de varlık (Allah ile beraber) haline dönüşür.*"

İbn-i Sina, *Risale fi Mahiyeti'l-Iskı'nın* birinci kısmında mevzu bahis hakiki aşkın her şeyin özüne girip yayıldığını açıklar: "*Demek ki varlıklar, ya içlerinde bulunan aşk sebebiyle vardırırlar ya da onların varlıklarıyla aşk birbirlerinin*

tamamıyla aynıdır."⁷ O aşk ki, her yerdedir, her şeyledir.

*Değme kişi gönül evin düzemez
Hakk'ın takdîrini kimse bozamaz
Tarîkat ummandır dalıp yüzemez
Aşkın deryâsını boylamayınca*⁸

Kulağın kalbe yakınlığı tasavvuf-ta tezkiye-i nefis ve tasfiye-i kulüb⁹ olarak yankı bulur. "Özellikle Mevlevi musikisi, insana kendi varlığını ve bütün varlıkları yaratan Mevlâsı'nı hatırlatan, zikret-tiren, düşündüren bir müziktir. (...) Böylece musiki bir olma ve oldurma, erme ve erdirmeye aracı haline gelir. **Buna kısaca edep denir...**"¹⁰ Mutasavvıfların bir kısmı musikiyi kişilik terbiyesi ve kalp temizliğinde önemli bir araç olarak kabul etmiştir. Zira lisan-ı kal kelimelerin dilidir, zihne hitap eder. Lisan-ı hâl, hâl dilidir, kelimesiz konuşmaktır, duygulara hitap eder. Lisan-ı elhan ise melodilerin dilidir ve doğrudan gönle hitap eder.¹¹ Bu dili herkes anlayabileceği gibi, aynı ses farklı

insanlara yahut aynı insana fakat farklı zamanlarda bambaşka şeyler söyleyebilir.

Hız. Mevlana'nın ilk beytindeki işit emrinden sonra ikinci mühim kavram hiç şüphesiz ney kelimesidir. **Bu bağlamda ney'in 'ne olduğu' sorusu, müzik ve edebiyat arasındaki münasebeti açıklamamızda yardımcı olacaktır.**

Neyden bahsederken, aklımıza ilk gelen nesne muhtemelen tasavvuf musikisinin en merkezi sazıdır. Kamıştan yapılan üfle-meli çalgı. Fakat aynı zamanda birçok şerhte ney, kalem ile teşbih edilmiştir. Örneğin; maddi yapısından dolayı ney, hat sanatında kamıştan yapılan kalemi çağırıştırır. Ancak üretimdeki benzerlikten öte, kalem de ney de bir maksadı maksuduna ulaştırmak isteyen önemli bir vasıta. Kalemle yazılan sözler tıpkı neyden çıkan sesler gibi işitilmeyi bekler. Bu anlamda hem kalem hem de ney, madde düzleminde lisan-ı kal aracı olabildiği gibi manayı içinde barındıran bir lisan-ı hâl vasıtası olabilir. Anlaşılacak sadece hece hece dizilmiş harf ve notaları deşifre etmek değil, işitilmek istenen söz ve seyri maksada ulaştıracak vasıta kılma eylemidir.

Bu minvalde, matlubu olmayanın ne edebiyatı ne musikiyi anlamasını bekleyebiliriz. *Mantıku't Tayr*'da¹², talep vadisini aşan kuşlar kendilerini aşk vadisinde bulur. Yoğun talebin bir yansıması olan aşk, sadece şiir ve müziği değil, aynı zamanda resim ve mimari gibi diğer tüm sanat dallarının besleyicisidir. Bu besleyici aşk, modern dönemde olduğu gibi nostaljik ve kendi kendine yeterli olmaktan ziyade aşkın bir talebe yönelmekte. Bu nedenle, İslam sanatında kalem ve ney, marifetullahı ulaşmanın özgün araçlarıdır. Metafizik vasıtası sanat alanları kategorik değildir ve o açıdan analiz edilemezler. Birbirinden kopuk yeşermeyen, bir ağacın gövdesine barınan dallar gibidirler. Her sanat dalı başka bir sanatta da meyve vermeye vesile olabilir.

Aynı ağacı seyreden Yahya Kemal, marifetullahın ilmek ilmek muhtelif sanat alanlarında işlendiğini şöyle dillendirir:

Şair, bütün öteki sanatlara da bir şekilde bağlıydı. Divânını yazıp bitirdikten sonra hattata veriyordu. Büyük çapta bir tekke mensûbu olan o hattat, o divândan ta'lik hattın son kıvraklığıyla bir sanat eseri daha yaratıyordu. (...) Sûfi şairin divânındaki sözleri bestekâr birer makamdan besteliyor, Ru-

meli ve Anadolu tekkelerini çuşu huruşa getiriyordu. Naatları naathan mevlidlerde okurken, bütün bir ümmet zevkinden 'Allah' ve 'yâ Muhammed' nidâsıyla kubbeleri inletiyordu.

Şiirle müziğin temsilinde sanatların buluştuğu ortak paydayı durmak bilmeyen varlık nehrine yerleştiren İhsan Fazlıoğlu'na kulak verecek olursak:

Şair örgüyü harflerle dillendirir, musikar rakamlarla tellendirir. Şair kelimelere döker nazmı, musikar nağmelere. Biri aruzdur biri edvar; ikisi beraberce ilm-i şerif. (...) Dil seyirdedir, ses seyirde. Dilde dolaşır şair, seste dolaşır musikâr. Hayatıyet seyirdedir çünkü.

Âlem hareket halindedir. Biz durabiliriz fakat seyir devam eder. Varlık nehri durmaz. Tıpkı sesin es ile durmadığı gibi. Kıraatın ayet sonunda bitmediği gibi. Cümlelerin ancak kelimeler arasındaki boşluklarla var olduğu gibi.

Böylece zaman ve mekân konuları olan her ne ise, ancak boşluk ve eslerle ifade edilebilir. Sanatkar ilhamdan beslenir, ilham ise boşluk gerektirir. Varlığın zaman ve mekândaki sürekli akıp giden düzeninden mülhem müzik mekânı, mekân da müziği etkiler. Kasvetli, güneş görmeyen

bir odada neşeli bir müzik çalın veya söyleyin mutlaka o mekân açılır, ferahlar. Tek bir ses her şeyi değiştirebilir. Henüz ezanla tanışmamış bir beldeye uğrayan o tekbir sesi mesela, her şeyi değiştirebilir.

Müziğin mekân üzerindeki bu etkisini, harfler, kelimeler ve cümleler üzerinde düşünmek de mümkündür. Size huzur veren herhangi bir ses eşliğinde yazılan bir metinle, kötü söz ve gürültünün hâkim olduğu bir ortamda kaleme alınan bir metin hiç aynı ruha sahip olur mu? Aynı kelimeler dahi kullanılmış olsa, hiç aynı şeyi söyler mi? Suyun hafızası gibi sesin de, kelimenin de hafızası vardır; yakınındaki sesleri, etrafında olan biteni, atmosferi, hali,... içine hapsedebilir. Siz o suyu içtiğinizde ise hafızasından nasiplenirsiniz. İyi veya kötü. Okunmuş sularımızın hikmeti buna dayanır. Etrafımızda bulunan sesin, metin üzerindeki etkisinden bahsettik. Peki ya içimizdeki ses?

İnsan zübde-i âlem, yani kâinatın özüdür. Kâinatta ne varsa, aynı oranda insanda da mevcuttur. Kâinattaki müzik; mekâna, insana, söze tesir eden tüm sesler bizzat bizim içimizde de mevcuttur. Kaleme aldığımız bir metni içimizdeki müzikle inşa ederiz.

Tenhada mırıldandığımız sesler içimizdeki şiirlerde yankı bulur. İşin özünde aldığımız her nefes, sarf ettiğimiz her cümle, bestelediğimiz her parça içimizdeki hal-lerle seyreden makamların tesiri altında hayat bulur. Her demde “**makamımız aşk olsun...**” dememizin sebebi budur.

Peki, uyuyan kimse nasıl uyanır?

İbn-i Sina'ya göre musikinin iki rüknü vardır:

Birincisi güftedir ki bu hikâyat olarak da isimlendirilir. İkinci-si bestedir ki bu nizam olarak isimlendirilir. Bir diğer deyişle, nizam musikinin şekli konumunu, hikâyat ise musiki ile insan tabiatı arasındaki taklidi durumu verir. Böylece musiki aslında sırf işitme duyumuza değil ondan da öte akıl ve müdrike gücümüze seslenir.

Sesin ve sessizliğin seyri olan **musikiden maksat aşk(-ın hakikat) ise, âşık musikî ile maksudunu idrake niyetlenir.** Ki bu durum musikiye de edebiyata da mahsus değildir. Hayatıyet, bu gayeden mülhem sürekli seyirde-dir. - **Ve maksat hâsıl olduğunda, uyanır.** Uyuyan kimse aşk ile uyanır. Öyle bir uyanıştır ki o, “ya ben öleyim mi” dedirtir.

*Behey Yûnus sana söyleme derler
Yâ ben öleyim mi söylemeyince¹³*

MÜNİRE ESLEM BOZKURT

Almanya – Sindelfingen

BURAK BARUT

Almanya – Hersbruck

ERCÜMENT AYTAÇ'LA MÜZİK VE EDEBİYAT ÜZERİNE

RUMEYSA ÖZTÜRK

1. Merhaba Ercüment Bey, söyleşi isteğimizi kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederiz. İlk yazarlık deneyimlerinizi sorarak söyleşiye başlamak isteriz. Sizi yazmaya; elinize kâğıt kalem almaya ya da klavyeye geçip sözcükleri sıralamaya ikna eden ne oldu?

Bana böyle bir fırsat verdiğiniz için ben teşekkür ederim. Beni yazmaya ne ikna etti sorusuna gelince: Yazarlığa başlamamda bir ikna olma süreci yaşadığımı söyleyemem, zaten kendimi bildim bileli astronot, polis veya itfaiyeci değil de, yazar olmak istediğimi hatırlıyorum. Ben çocukken TRT radyosunda *Uğurlugiller* piyesi vardı. Bu radyo tiyatrosu 1961'de başlayıp 1978'e kadar devam etmiş, bunları şimdi internetten okuyorum. Daha sonra 90'lı yıllarda televizyona uyarlanmış. Ben dört beş yaşlarımda divana oturup hiçbir bölümünü kaçırmadan büyük bir dikkatle radyodan bu piyesi dinlerdim ve bitince zihnimde senaryoyu devam ettirip sesli bir şekilde bütün karakterleri konuştururdum. Hatta taklidini en severek yaptığım karakter 'Bacı Kalfa' yani ailenin siyahi yardımcısı, o zamanki ismiyle "Arap Bacı" idi. İlk yazarlık deneyimlerim henüz yazı yazmasını bilmediğim yaşlarda böyle başladı. 20'li yaşlarımda Viyana'da bir amatör tiyatro grubunda oynadığım yıllarda kendimi zihnimde o tiyatro eserinde oynadığım pasajları geliştirirken yakaladım, aynı dört beş yaşlarımda yaptığım gibi. Ve bunları yazıya dökmeye başladım. İlk romanım *Ve: Blues*'un ilk pasajları böyle oluştu. Sonra bir baktım ki koca bir roman yazmışım. Bütün cesaretimi toplayarak eserimin bir kopyasını bir akşam Viyana'ya imza günü için gelmiş olan Orhan Pamuk'un eline tutuşturdum. Kendisi ertesi sabah erkenden beni

aradı ve "Romanınızı bütün gece okudum ve kıkır kıkır güldüm," dedi. Yazarlık hikâyem böyle başladı.

2. Siz aynı zamanda önemli bir müzisyensiniz. Müzikle irtibatınız nasıl başladı?

Sekiz yaşımda mandoline, on dört yaşımda gitara başladım. Gençken birçok amatör grup kurdum. Bana önemli bir müzisyen demeniz gönlümü ısıttı, çok sevindim. Ama açıkçası gerçek biraz farklı, müzikte yarı profesyonelliğin ötesine hiç geçmedim. Neden öyle oldu derseniz, Viyana'da profesyonel anlamda müziği ancak lokallerde yapabiliyordum. Allah'ın rızasını kazanamamaktan korktuğum için bir dönem sonra bu tür yerlerde ortamın bir parçası olmak beni çok rahatsız etti. Böylelikle profesyonel anlamda ilerlemenin doğru olmayacağına karar verdim. Bu anlattığım; bir otuz sene oluyor ama o gün bu gün çay eşliğinde eşe dosta hâlâ çalar söylerim.

3. Edebiyatla müziğin arasında nasıl bir bağ var sizce?

İlk romanım *Ve: Blues*'la yola koyuldum. Blues nedir? Amerika'ya köle olarak götürülen ve bir kısmının kökeni muhtemelen Müslüman olan Afrikalıların çektikleri ızdırabın pamuk tarlalarında hüznü bir müziğe dönüşmüş hâli. Bu roman her ne kadar Orhan Pamuk'u kıkır kıkır güldürse de hüznü bir metin. Bu hüznü en iyi Blues sembolize ediyor. Romanımda Afro-Amerikan bir trompetçinin hayatından kesitler bulunuyor. Bu pasajları yazarken sıkça caz dinlediğimi hatırlıyorum. Aslına bakarsanız her iyi metnin bir tonu ve melodisi vardır desem, biraz sofistike olmakla

beraber... Yani, bilen bilir, diyelim. Allah'ın yarattığı evrende müthiş bir ahenk var, öyle değil mi? İşte müzik bu ahengin ses titreşimlerine dönüşmüş hâli. Matematiğin insanın ruhuna işleyen türü.

4. Müziğin edebiyatı beslediği veya edebiyatın müziğinizi beslediği eserlerin diğer eserlerden bir farkı oluyor mu? Müzik-edebiyat harmanından ortaya çıkan bir eserin daha çok içinize sindiğini söyleyebilir misiniz?

Müzik zaten tüm evrenin dokusunda mevcut. Yani müziği edebiyattan soyutlamak imkânsız. Sanat türü olarak edebiyat, müziğin yanında daha mütevazı kalıyor, bile demek mümkün belki. Tabii, siz müziğin bilinç düzleminde belirgin olarak ön plana çıktığı edebî eserleri kastediyorsunuz. Tabii, güzel olur, gelsin.

5. İlk iki kitabınızı Türkçe yazdınız. Üçüncü kitabınızı Almanca yazdınız. İki dilde yazabilmek yazara ne gibi avantajlar sağlar sizce?

Avantaj açısından değerlendirme yapmakta biraz zorlanıyorum. Dil seçimi kendi başına oluşan bir süreç, kahramanlar sizi nereye götürürse oraya gidersiniz. Ben romanda bilinç akışı tekniğini kullanıyorum, yani konuyu karakterlerin kendi düşünce dünyasından anlatıyorum. Okuyucu kahramanların iç diyaloglarına şahit olarak konuyu takip eder. Üçüncü bir anlatıcı bulunmaz. Şimdi dil seçimi konusuna geliyoruz: Karakterlerim iç dünyalarında da kendi ana dillerinde konuşurlar ve düşünürler. Kafamda ilk beliren tiplerin konuşmalarına kulak veririm, onlar hangi ana dili kullanıyorlarsa eser o dilde devam eder. Bu şekilde yazının oluştuğu dil belirlenmiş olur. Yani eğer mutlaka avantajdan bahsedecek olursak yazar konuyu

daha otantik bir şekilde işleyebilir, bu bir avantaj. Üçüncü kitabımda kafamda oluşan ilk tipler Avusturyalı bir kadın olan Lisa ve onun çevresindeki-lerdi. Dolayısıyla roman Almanca gelişti, öyle devam etti. Eğer sorunuzda avantaj kelimesiyle daha geniş bir kitleye ulaşmayı kastettiyseniz, benim yazarken bu tür endişelerim hiç olmadı.

6. Diasporada yaşayan Türklerin edebiyat, sanat ve düşünceyle ilişkilerini uzun yıllara sâri gözlemlerinizden yola çıkarak anlatabilir misiniz?

Bu alanı iyi gözlemlediğim söylenemez ama aklıma ilk gelenleri paylaşayım. Öncelikle ‘diaspora’ kavramıyla bir türlü barışık olamadığımı fark ediyorum. Sosyologlar bizim yaşadığımız ortamın diaspora olduğuna dair bir fikir birliğine vardılar. Eskiden gurbet derdik, şimdi daha bilimsel bir kavrama dönüştü. Ama bana göre bu devirde ne gurbet var ne de diaspora. İnsanlar git gide internette yaşar hâle geldiler, orada kafanıza göre insanları buldusanız yerli veya gurbetçi olma gibi bir derdiniz yok. Gerçek hayat da pek farklı değil, modern ulaşım araçları mesafeleri oldukça kısalttı. Yani diaspora anlayışı gün geçtikçe demode kalıyor. Ama sorunuz bu değildi tabii.

Türkiye dışında yaşayan Türklerin edebiyat, sanat ve düşünceyle ilişkileri nasıldır, şeklindeki sorunuza dönelim. Açıkçası insanlarımızın uzun zaman böyle entelektüel bir hasır neşirlik için ne fırsatları oldu ne de olanakları. Hikâyeyi biliyorsunuz, ağır çalışma şartları, dil problemleri, her alanda, özellikle eğitimde ayrımcılığa maruz kalış ve bir ton sorun daha. Ama zaman geçtikçe ve nesiller oturdukça ne oldu? Gençlerden sanata ve düşünceye ilgi duyanlar arttı. Sanat yapan Türkçe isimler kamuoyunda duyulmaya başlanır gibi oldu. Ama yine de bu insanlarımızın pek çoğu kendilerine ayrılan ‘mağdur sanatı’ çekmecesinden kurtulamadılar. Gerekli olduğu için veya kendilerinden öyle beklendiği için ayrımcılıktan dolayı mağdur olma çemberini kıramadılar. Ailesiyle kahvaltılık sofrasında şimdiye kadar hiç şiir, edebiyat konuşmamış bir insanın bir gereklilik nedeniyle edebiyata, sanata yönelmesi ne kadar kaliteli olabilir? Bu kalitesizlik

bir müddet devam etti. Şimdi nasıl, bu kısıtlı durum artık aşıyor mu? Bence evet. Bu çemberi aşabilenler kendilerini diğer sanatçılarla aynı potada eritebiliyor. Zaten kültür sanat dünyası yerli ve yabancı sanatçı ayrımını da artık pek algılamıyor. Bunu bugün için özellikle Rap alanında görüyoruz. Rap deyip geçmeyin, metinlere edebî bir gözlükle bakacak olursanız çok başarılı olduklarını görüyorsunuz ama maalesef Rap türünde ortam problemleri var, illegallik propagandası ön planda. Bu da can sıkıcı bir durum, çok yazık. Düzelecek inşallah. Bakalım gelecek bize ne gösterecek. Şöyle temiz, dört dörtlük eserlerle dünyayı sallayan yazarlar yurt dışı Türklerinden çıkar mı? Olur olur. Yazın arkadaşlar, kaleminize kuvvet.

7. Bir röportajda Almanca yazdığınız *Dunya brennt* romanınızı Türkçeye uyarladığınızı belirtiyorsunuz. Almanca yazdığınız romanı tekrar Türkçe yazmak nasıl bir deneyim? Romanın Türkçeleştirme sürecini sizden duymak isteriz.

Bir ruh, iki dil. İnsanda nasılsa kitapta da öyle. Tek ruhu iki dilde vermek kolay değil. *Dunya brennt* benden başkası tarafından tercüme edilince sonuç felaket oldu. Bunun üzerine bu görevi ben üzerime aldım ama elimden çok ağır iş çıkıyor. Her şey kismet tabii, zamanı gelince olacaktır. Bu durumda romanı sanki tekrar yazıyormuşum gibi bir durum oluştu. Demek ki Almanca olarak bitmemiş, yayımlanmış olsa da. Romanı yaşayan bir eser olarak görsek ne olur? Devamlı gelişiyor ve siz yalnızca anlık kayıtlarını okuyabiliyorsunuz. Yazılıp kenara konulan eserler eski dünyanın eseri, desem çok mu uçuk olur? Evet, edebiyatta bu anlayış biraz ütöpik ama aslında internette yıllardan beri “recycling” kuralı geçerli, bunu edebî eserlere de uygulasak ne olur. Ben 30 sene önce yazdığım *Ve: Blues*’u hâlâ kafamda yazmaya devam ediyorum mesela. Bir fikir. Yani kısacası, *Dunya brennt* tekrar yazılıyor.

8. Hep tek bir dilden yola çıkıp sonra diğer dilde düşünmeye mi başlıyorsunuz?

Hep değil ama bu son romanda aynen dediğiniz gibi oldu. *Dunya brennt* kitabında Avusturyalıların yanı

sıra Türkler ve Suriyeliler de var. Bu kahramanlara Türkçe yazdığım zaman onlara daha sağlam yaklaşıyorum, düşünceleri daha kolay ve renkli akıyor. Metin değişmese bile Türkçeye çevirdiğim zaman o kişilerin ana dilleri de Türkçe olduğu için kendileri daha somut hâle geliyorlar.

9. Bir dilde yazarken diğer dilin anlam dünyasından/kodlarından da istifade ediyor musunuz?

Güzel soru. Galiba bu pek olmuyor. Ama içinde bulunduğum dilin ve kültürün tüm olanaklarını ve özel durumlarını kullanmaya özen gösteriyorum. Sanırım bundan dolayı benim metinlerimin çevirileri kolay olmuyor.

10. Karakterlerinizi kurgularken daha çok hangi coğrafyadan besleniyorsunuz?

Olay hangi coğrafyada geçiyorsa o coğrafyadan besleniyorum. Ama bir şekilde içimdeki Türk hep baskın çıkıyor ve bu da bana keyif veriyor. Başkalarının hikâyelerini yazmadığım, kendim olduğum zamanlar da bu böyle. Hangi ortamda olursam olayım, 41 sene Avusturya'dan sonra içimdeki Türk hâlâ her konuda baskın, dükkândaki kasiyerle konuşurken de, espri yaparken de, sorumluluk alırken de.

11. Hikâyenizin ritmini, tonunu ayarlarken müzik bilginiz size yardımcı oluyor mu?

Somut olarak müzik bilgisi demeyelim ama müziksel beklentilerim var tabii. Ritme özen gösteririm. Eğer ritmin düştüğünü hissedersen hemen olayın akışında bir sürpriz patlatırım okuru yerinden sıçratmak için. Okur, zihninde her şeyi kolaylıkla canlandırabilmeli, yazının tonunu içinde duyumsayabilmeli ve kristal gibi berrak biçimde hayal edebilmelidir. Yazının ritmi, okuru kendi hayal âlemine taşımalıdır. Eskiden yazdıklarım dil ağırlıklıydı, bir dil ustası olmaya özen gösterir, dille türlü türlü oyunlar yapardım. Ve: *Blues* böyle bir dönemin eseri. Yazarken bir hayli eğlendiğimi hatırlıyorum. Ama daha sonra anlatının ritmini ön plana aldım, dile belli belirsiz bir taşıyıcılık görevi vererek onu geri çektim ve ortaya *Dunya brennt* çıktı. Anlattıklarım bir hayli teorik, ansiklopedi okuyarak yüzme öğrenmeye çalışmak gibi bir şey. En iyisi ki-

tapları okuyup iki yazar Ercüment Aytaç'ı birbiriyle kıyaslamak.

12. Karakterleri kurgularken hangi dilde konuştuklarına nasıl karar veriyorsunuz? Veya böyle bir karar veriyor musunuz yoksa kendiliğinden mi geliyor?

Yok, ona ben karışmam. Herkes kendi dilini konuşur. Bize kulak vermek düşer.

13. Roman ve öykü yazmak sadece bir dil ve sanat işi midir? Neden yazıyorsunuz? Okurlarınıza romanlarınızda ve öykülerinizde neden hikâyeler anlatıyorsunuz? Bundan sonra neler anlatacaksınız?

Dil işi, sanat işi, tutku, gözlemcilik, toplumsal sorumluluk, empati işi ve büyük bir bölümü de çocuksu bir oyun kurma hazzı. Benim kurgularımı ve diyaloglarımı hâlâ o çocuk yazıyor, divanda oturan dört yaşındaki Ercü. Bundan sonra beraberce neler yazarız bilmiyorum. Aslında biz yazarlar sıfırdan bir şeyler yaratmayız. Çünkü yaratma, yani yoktan var etme fiili yalnızca Allah'a mahsustur. Biz ne yaparız? Evrende zaten var olan bir metni sabırla bulup çıkarır, okuyucuyla buluşmasına vesile oluruz. Ben, şimdiye kadar evrende olmayanı ilk kez yazdım, kendim yazdım, kahramanlarımı ben oluşturdum falan diyen kişi saf bir yanılğı hâlinindedir. İnşallah Rabbim bana bundan sonra güzel şeyler anlatmak nasip eder.

14. Vakit ayırdığınız ve düşüncelerinizi paylaştığınız için çok teşekkür ederiz. Dilerseniz yazarları ağırlıklı olarak diasporada yaşayan Telve dergisine varsa iletmek istediğiniz bir mesajla söyleyişi sonlandıralım.

Güzel sorularınız ve beni derginizde konuk ettiğiniz için çok teşekkür ediyorum.

Ercüment Aytaç: Avusturyalı Türk yazar. Viyana ve İstanbul'da yaşıyor. *Ve Blues*, *Sahtekâr Şırlı* kitaplarının yazarı olan Aytaç, *Dunya Brennt* adlı yeni romanında savaş travması geçiren insanlarla olan çalışmalarından edindiği tecrübeleri işliyor. Yazarın içinde bulunduğu dillerarasılık, farklı dünyaları incelikli bir anlatım tarzında ele almasına olanak sağlıyor.

YAHYA KEMAL BEYATLI VE MUSİKİ

PINAR KARATAŞ

Edebiyat ve müzik arasındaki ilişkinin tarih öncesi dönemlere dayandığı söylenebilir. Sözlü kültür döneminde ayrılmaz bir bütün olan edebiyat ve müzik, daha sonra ayrı ayrı öne çıkmaya ve ele alınmaya başlanmış; aralarındaki ilişki çeşitli boyutlarıyla pek çok çalışmaya konu olmuştur. Müzik bir imge, tema ya da konu olarak edebiyatı beslerken, edebiyat da -özellikle de şiir- gerek şarkı sözü olarak gerekse de edebî eserlerin bestekârlarda uyandırdığı duygular bağlamında müziği beslemektedir. Cumhuriyet Dönemi'nin en büyük şairlerinden biri olan Yahya Kemal Beyatlı, hem müziği, onun tabiriyle musikiyi, kimi zaman doğrudan bir unsur, kimi zaman ise bir imge olarak eserlerinde kullanmasıyla; hem de bestelenen pek çok şiirinin

bulunmasıyla bu duruma örnek teşkil etmesiyle dikkat çeker.

Yahya Kemal'in şiirlerinde, nesirlerinde, duygu ve düşüncelerinde sıkça öne çıkan müzik, ona göre bir milleti millet yapan unsurlar arasında gelir. Çünkü musiki milleti en iyi ifade eden sanattır ve tıpkı din ve dil gibi birleştirici bir özelliğe sahiptir (Özbalcı, 1996: 134). Duygunun dile getirilmesinde ahengi sağlayan müzik ve şiirdir. Bu nedenle birçok şair bu iç içe olan iki kavrama dikkat çekmiş, şiirle birlikte musikiye de değinmiştir. Ancak Yahya Kemal, şiirle musikinin tematik ilgisinden ziyade kurduğu şiir-müzik ilgisinin kendi dünya görüşünü beslemesi yönüyle diğerlerinden ayrılır. Ona göre, "Şiir, ritim yani nazım sanatı olduğu için güfteden

önce bestedir. Mısralarında nağme hissedilmeyen bir manzume sadece bir güftedir ki onu nesir sahasına atarız. Mısra mısra beste olan manzume ise asıl şiirdir." (Beyatlı, 1971:7). Görüldüğü gibi şair için şiiri şiir yapan musikidir. Musikiden yoksun eser, görüntü itibarıyla şiire benzese de şaire göre kuşkusuz düzyazıdır. Şairin bu konudaki net ifadeleri şiir ile musikiyi ayrılmaz bir bütün olarak gördüğünü açıkça ortaya koymaktadır.

Şairin musikiye önem verişinin sebeplerinden biri de musiki ile tarih, musiki ile vatan, musiki ile millet arasındaki ilgidir. Musiki, milletlerin ruhlarının ifadesidir. Bu nedenle bizim musikimizi anlamayan, bizim ruhumuzu anlayamaz:

Çok insan anlayamaz eski
musikimizden
Ve ondan anlamayan bir şey
anlamaz bizden

Eski Musiki

Yahya Kemal'in musiki ve şiirle tanışması ilk olarak doğup büyüdüğü Rumeli'de, Rumeli türkülerıyla başlar. Hatta şair, âşık olduğu Redife Hanım için ilk şiiri olan türkü güftesini, henüz on iki yaşındayken Üsküp türkülerinde gördüğü vezinle karalamaya başlar (Beyatlı, 2012: 94). Annesinin ölümünden sonra geldiği İstanbul'da Hacı Arif Bey'in başkanlık ettiği saz toplantılarına katılır. Daha sonra Fransa'ya gittiğinde Batı müziğini de tanıma fırsatı bulur (Değirmenci, 2020: 148).

Yahya Kemal'in musikimizi sevmesinde Batı'nın da önemli bir etkisi olmuştur. Parnas'ın sanatsal pratiğe verdiği önem ve Albert Sorel'in tarih derslerinden çıkardığı uygarlık bilinci, Yahya Kemal'in kendi kültürüne dönmesini ve kültürünü tekrar düşünmesini sağlamıştır. Bu bilinçaltı etkileriyle İstanbul'a dönen şair, Mesut Cemil'in, *Tanburi Cemil Bey'in Hayatı* adlı kitabındaki rivayete göre; "Çok genç yaşta Avrupa'dan yeni döndüğü sırada, Fransız kültürüne hayranmış. Memleketine ait her şeyi küçümsüyormuş. Fakat bir gün Kadıköy'de Cevizlik'teki bir dost evinde Tanburi Cemil'i tanıyıp, dinledikten sonra, karşısına altından bir kapı açılmış ve memleketine bu kapıdan girmiş." (Çınarlı, 1960:47). Görüldüğü gibi şairin Batı'da kazandığı birikimlerin ortaya çıkmasını tetikleyen Tanburi Cemil Bey olmuştur. Yahya Kemal, Tanburi Cemil'le tanışmasını Sermet Sami Uysal'ın

Cumhuriyet gazetesinde yayımladığı sohbetlerde şöyle anlatır:

"1912'de İstanbul'a döndükten sonra iyi bir talih eseri olarak, Tanburi Cemil'i tanıdım. Bu sanatkarın tanbur, kemençe, rûbab, ve lavta ile çaldığı peşrevleri, besteleri, semaileri ve şarkıları dinledim. İtrî'ye Hafız Post'a Seyit Nuh'a Zaharya'ya, Tanburi İshak'a, Sadullah Ağa'ya, İsmail Dede'ye, Şakir Ağa'ya hayran oldum. Şüphesiz bunda Tanburi Cemil Bey'in çalışının kuvvetli tesiri vardır. Eski büyük bestekârlarımızın en iyi eserlerini dinlemek arzusu günden güne kalbimde yer tuttu. Milli bir ruhun tam ifadesinde musiki ön safta gelir." (Uysal, 1959: 30)

Musikide olan tutkusunun başlangıcını bu şekilde ifade eden Yahya Kemal'de, Tanburi Cemil Bey'in ayrı bir yeri vardır. Öyle ki şair onun ölümü üzerine *Tanburi Cemil'in Ruhuna Gazel* adlı eserlerini kaleme almıştır.

Yahya Kemal için Klasik Türk Musikisinin ayrı bir yeri vardır. Daima onun korunup kollanmasını ister. Çünkü millî değerlerimiz arasındaki musikinin nesilden nesile aktarılması gerekir. "Biz İtrî'den İsmail Dede'ye kadar olan musikimizi kendi tabiatı içinde muhafaza etmeliyiz. Çünkü mimarimiz, şiirimiz, yazı sanatımız gibi fevkalade bir eserdir ve millidir. Onu şimdiden sonra da çocuklarımıza öğretmeliyiz, dinletmeliyiz." (Uysal, 1959:31)

Şairin Klasik Türk Musikisine bu ilgisinin açık ifadesini "İtrî" ve "Eski Musiki" adlı şiirlerinde görmek mümkündür. Klasik Türk Musikisine bu özel ilgisinin yanı

sıra şairin Batı ve Türk halk müziğine de kayıtsız olmadığı görülür. "Garp müziği sizin için hiçbir şey ifade etmez mi?" sorusuna şair Grieg, Falla ve Beethoven gibi sanatçıları dinlediğini, fakat kendi musikimizin ruhuna daha çok hitap ettiğini belirtmiştir. "Ünlü Vezinler" yazısında da "Halk seviyeli bir Harputludan memleketinin türkülerini istinsah ediyorum." Sözüyle de bu yöreye olan ilgisini ifade etmiştir (Abacı, 200:47). Ayrıca şairin "Mohaç Türküsü" ve "Deniz Türküsü" şiirlerine isim olarak "türkü" kavramını seçmesi, onun halk müziğiyle bağını göstermesinin yanı sıra bunun bilinçli bir tercih olduğunu ve bu şiirlerinde âdeta türkülerin halka mal olma ve insanları ortak bir paydada buluşturma gücünden yararlanmak istediğini düşündürmektedir.

Yahya Kemal'de şiirin musikisini oluşturan iki önemli öge vezin ve kafiye. Aruz vezninin ritmikliği ve kendi içindeki ahengi şairin bu vezni tercih etmesinde etkili olmuştur. Ona göre "Şiir, vezin ve kafiye ile yapılan bir sanattır. Şiir muhakkak vezinle ve kafiyeyle vücuda gelir. Şiir mûsikinin hemşiresidir, âletsiz tegannî edilemez." (Beyatlı, 1971: 135). Bu nedenle şiirlerinin musikisini vezin ve kafiye ile inşa eder. Yahya Kemal'in musikiye dair tüm bu görüşlerinden sonra, onun şiirlerindeki musikiyi iki başlıkta incelemek mümkündür:

1. Yahya Kemal'in Şiirlerinde Musiki

Yahya Kemal'in gerek musikiye dair görüşleri gerekse çeşitli durumları musikiyle bağdaştırması

Eski şiirin Rüzgarıyla ve Kendi Gök Kubbemiz adlı şiir kitaplarında ve Edebiyata Dair adlı nesir kitabında sıkça karşımıza çıkar. Türk musikisine dair doğrudan görüşlerini, bu müziğe olan sevgi ve özlemini en güzel biçimde anlattığı şiirler arasında ise "İtrî", "Eski Musiki", "Kar Musikileri" ve "Yol Düşüncesi" sayılabilir.

ESKİ MUSİKİ

Çok insan anlayamaz eski
musikimizden
Ve ondan anlamayan bir şey
anlamaz bizden.
Açar bir altın anahtarla ruh
ufuklarını,
Hemen yayılmaya başlar sada ve
nur akını
Ve seslenir büyük İtrî, semayı
örten ruh,
Peşinde dalgalanır bestesiyle
Seyyid Nuh,
O mutlu devrede İtrî'ye en yakın
dost
Işıklı danteller bestekârı Hafız
Post...
Bu neslin ortada dâhicedir
başardığı iş,
Vatan nasıl karışır musikiyle
göstermiş.
Bu yaz kemençeyi dinledinse
Kanlıca'da,
Baharda bir gece tanburu dinle
Çamlıca'da.
Bu sazların duyulur her telinde
sade vatan,
Sihirli rüzgâr eser daima bu
topraktan.
Evet bu eski nesil bir şerefli alem
açar,
Duyuşta ince zamanlardan
inkıraza kadar.
Yüz elli yıl, sıra dağlar birer birer
yücelir
Ve akıbet Dede'nin anlı şanlı devri
gelir.

Bu musikiyi, o, son kudretiyle
parlattı;
Ölünce ülkede bir muhteşem
güneş battı.

Şaire göre bir milleti anlamak,
onun ruhunu ifade eden musikiyi
anlamaktan geçer. Musikiyi din-
leyen bu milletin ruh ufuklarını
altın bir anahtarla açmış olur.
Böylelikle İtrî'yi, Seyyid Nuh'u,
Hafız Post'u duyar. Tüm bu bes-
tekârların eserlerinde şair vatani
görür. Onlar bu eserlerde vatani
vatana anlatmışlardır. Dede
Efendi'yi bu sanatçılar arasında
ayrı bir yere koyan şair onu musi-
kimizi parlatan bir güneşe benze-
tir. Onun ölümüyle bu muhteşem
güneş batmış olur.

İTRÎ

Büyük İtrî'ye eskiler derler,
Bizim öz mûsikîmizin pîri;
O kadar halkı sevkedip yer yer,
O şafak vaktinin cihangîri,
Nice bayramların sabâh erken,
Göğü, top sesleriyle gürlerken,
Söylemiş saltanatlı Tekbîr'i.
Tâ Budin'den Irâk'a, Mısır'a kadar,
Fethedilmiş uzak diyarlardan,
Vatan üstünde hür esen rüzgâr,
Ses götürmüş bütün baharlardan.
O dehâ öyle toplamış ki bizi,
Yedi yüz yıl süren hikâyemizi
Dinlemiş ihtiyar çınarlardan.
Mûsikîsinde bir taraftan dîn,
Bir taraftan bütün hayât akmış;
Her taraftan, Boğaz, o şehriyân,
Mâvi Tunca'yla gür Fırât akmış.
Nice seslerle, gök ve yerlerimiz,
Hüznümüz, şevkimiz, zaferlerimiz,
Bize benzer o kâinât akmış.
Çok zaman dinledim Nevâ-Kâr',
Bir terennüm ki hem geniş, hem
şûh:
Dağılırken "Nevâ"nın esrârı,
Başlıyor şark ufuklarında vuzûh;

Mest olup sözlerinde her heceden,
Yola düşmüş, birer birer, geceden
Yürüyor fecre elli milyon rûh.
Kıskanıp gizlemiş kazâ ve kader
Belki binden ziyâde bestesini,
Bize mîrâsı kaldı yirmi eser.
"Nât"ıdır en mehîbi, en derini.
Vâkîâ ney, kudüm gelince dile,
Hızlanan mevlevî semâiyle
Yedi kat arşa çıkmış "Âyîn"i.
O ki bir ihtişamlı dünyâya
Ses ve tel kudretiyle hâkimdi;
Âdetâ benziyor muammâya;
Ulemâmız da bilmiyor kimdi?
O eserler bugün defîne midir?
Ebediyette bir hazîne midir?
Bir bilen var mı? Nerdeler şimdi?
Öyle bir mûsikîyi örten ölüm,
Bir tesellî bırakmaz insanda.
Muhtemel görmüyor henüz
gönlüm;
Çok saatler geçince hicranda,
Düşülür bir hayâlde, zevk alınır:
Belki hâlâ o besteler çalınır,
Gemiler geçmiyen bir ummanda.

18. yüzyılda yaşayan İtrî, eskilere göre musikimizin piridir. Müslümanların tek bir ağızdan söylediği tekbirin bestecisidir. Yahya Kemal, İtrî'yi tekbirin bestecisi olması itibarıyla "O şafak vaktinin cihangiri" mısrasıyla yüceltir. Şair, Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları ile de bir ilgi kurar. Budin, Irak, Mısır kendi kültürleriyle elbette ki Osmanlı'yı etkilemiştir. Bu etki unsurlarının arasında musiki de vardır ve İtrî'nin eserlerinde de izini gösterir. Kaza ve kaderi kişileştirip bestekârların eserlerinin kaybolmasını güzel bir hüsnûtalil ile anlatır. Kaza ve kader bu eserleri kıskanıp gizlemiştir. Bu nedenle o eserler ebediyetin hazinesindedir.

"Bin yıldan uzun bir gecenin
bestesidir bu / bin yıl sürecek

zannedilen kar sesidir bu” mısralarıyla başlayan “Kar Musikileri” şiirinde şair, kar sesini uzun süre devam edeceği sanılan bir besteye benzetir. Kilise müziğini duyan şair buradaki müzikten hoşlanmaz. Çünkü onun zihni Varşova’dan ve bu müzikten çok uzaklarda; İstanbul’da, Tamburi Cemil Bey’dedir. Tamburi Cemil Bey’i dinlemek, şairi mutlu eder ve onu İstanbul’a götürür. Ona göre Tamburi Cemil Bey’in sesi İstanbul’un öz sesidir; şairin gönlü onunla dolmuştur. Bu müzik Yahya Kemal’i yağan kardan ve karanlıktan uzaklaştırır, uykusunda körfeze götürür.

“Mevsimler” şiirinde ise şair mevsimlerin kendisine hissettirdiklerini musikiyle ifade etmiş ve her mevsimi bir musikiye benzetmiştir. Biten yazın ardından sonbahar bir “keder musikisi” olarak başlar. Kışa gelindiğinde ise hazin günler başlamıştır ve bu “derbeder musiki” yaza hasret tüm sahillerde duyulur. Baharı özleyen şair bir “seher musikisi” duymak ister. Yaz geldiğinde ise ufuklarda süzülen bir “zafer musikisi” duyulmaktadır.

“Akşam Musikisi”nde Kandilli’ye çöken karanlık, تنها yolun ortasında yapraklarla oynayan rüzgâr ve karanlığın ayak sesleri şair için bir musikiye dönüşürken, “Sonbahar” şiirinde şair, ölümü bir musikiden başka bir musikiye geçişe benzetir. Yahya Kemal’e göre hayatla musiki âdeta tek bir vücut gibidir. “Rubai” başlıklı şiirinde ölümü ve hayatı anlatan şaire göre hayat büyük ve güzel bir bestedir. Ölüm ise bu bestenin aniden susuvermesidir. Kopan telle ahenkli müzik sonsuza dek kesilir, yaşam biter.

Tüm bu şiirlerin yanı sıra *Eski Şiirin Rüzgârıyla* kitabındaki “Pe-restiş”, “Mihrabad”, “Mahurdan Gazel”, “Çamlıca Gazeli”, “Tamburi Cemil Bey’in Ruhuna Gazel”, “Üsküdar Vafında Gazel”, “Derin Beste”, “İsmail Dede’nin Kâinatı”, “Şarkı” ve “Kıta” ve *Kendi Gök Kubbemiz* kitabında yer alan “Mohaç Türküsü”, “Yol Düşünce-si”, “Deniz Türküsü”, “Gece Bes-tesi”, “Güftesiz Beste” ile “İsmail Dede” ve “Vehbi’ye Rubailer”in ya adları ya da içerikleri musiki ile ilgilidir.

2. Yahya Kemal’in Bestelenmiş Şiirleri

Yahya Kemal’in şiirlerini en çok besteleyen sanatçı Münir Nurettin Selçuk’tur. Bu sanatçının yanı sıra Hayri Yenigün, Refik Fersan, Rakım Elkutlu, Radife Erten ve Fahri Kopuz gibi sanatçılar da onun eserlerini besteleyen sanatçılar arasında yer alır. Yahya Kemal’in şiirlerinin bestelenmesinde şu makamlar kullanılmıştır: 7 defa Rast, 6 defa Mahur, 6 defa Nihavend, 5 defa Kürdi’li Hicazkâr, 5 defa Uşşak, 3 defa Hicaz, 3 defa Muhayyer, 2 defa Acem Aşiran, 2 defa Hüzzam, 2 defa Segâh, 2 defa Suz-i dil, 1’er defa Bayati, Çargâh, Dikleş-Heveran, Evcara, Hisar-Buselik, Hümayun, İsfahan, Karcıyar, Neva, Nim Hisar’da Kürdi, Reng-i Dil, Saba, Sultani-Yegâh, Suznak, Şevk-Efza, Uzzal, Yegâh. Bazı bestekârlar şiirlerin ilk kıtalarını değil son kıtalarını bestelemişlerdir. Aynı şiirin birçok bestekâr tarafından bestelendiği de görülmüştür. En çok, şairin “Kalbim yine üz-gün seni andım da derinden” şarkısı (6 defa) bestelenmiştir. “Aheste çek kürekleri mehtâb

uyanmasın” mısraıyla başlayan gazeli ise 5 defa bestelenmiştir (Öztuna, 1972:5). Klasik Türk musikisine çok değer veren ve onu içselleştirerek hem konu hem de imge olarak şiir dünyasının önemli yapı taşlarından biri yapan şair, şiirlerinin bestelenmesiyle de ona katkı sağlamış ve edebiyat ve müziğin karşılıklı olarak birbirini nasıl beslenebileceğini en iyi şekilde göstermiştir.

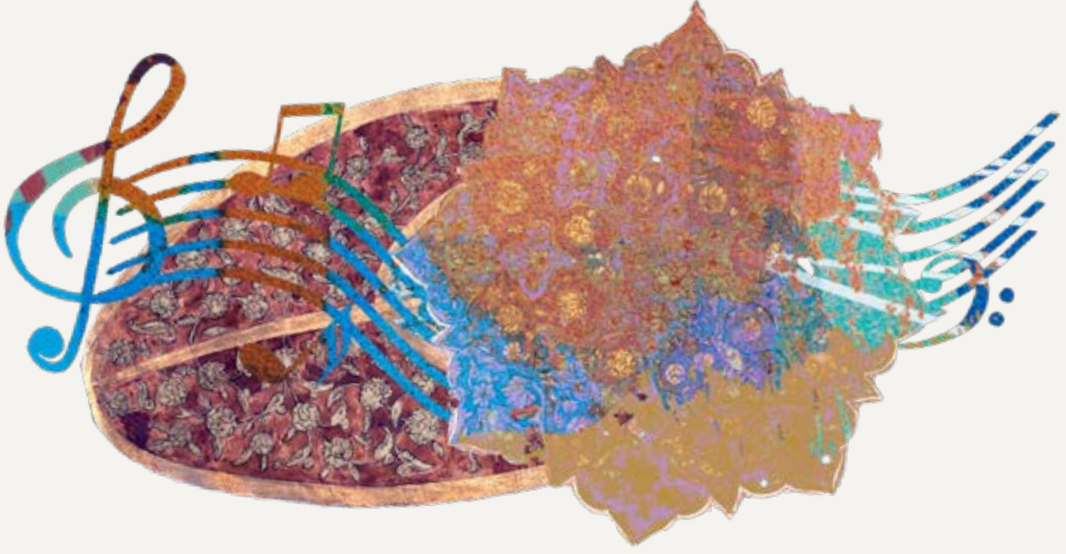
Kaynakça

- Abacı, Tahir (2000). *Yahya Kemal ve Ahmet Hamdi Tanpınar’da Müzik*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Beyatlı, Yahya Kemal (1971). *Edebiyata Dair*. İstanbul: Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları.
- Beyatlı, Yahya Kemal (2012). *Çocukluğum Gençliğim Siyasi ve Edebi Hâtıralarım*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Cunbur, Müjgan (1994). “Yahya Kemal’in Eserlerinde Tarih ve Sanat”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Yahya Kemal*. Ankara: AKM Yayınları.
- Çınarlı, Mehmet (1960). “Yahya Kemal’in Şiirlerinde Türk Musikisi”. *Türk Yurdu*, 50, 10: 47-48.
- Değirmenci, Hakan (2020). “Yahya Kemal: Kendi Gök Kubbemiz Altında Ölüm”. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*. 12/24, 119-158.
- Özbalcı, Mustafa (1996) *Yahya Kemal’in Duygu ve Düşünce Dünyası*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Öztuna, Yılmaz (1972). “Yahya Kemal ve Orhan Seyfi’nin Bestelenmiş Şiirleri”. *Tarih Mecmuası*. 2, 25:5.
- Uysal, Sermet Sami. (1959). *Yahya Kemal’le Sohbetler*. İstanbul: Kitap Yayınları.

PINAR KARATAŞ

İtalya - Floransa

BATI KLASİK MÜZİĞİNDE DOĞU ETKİSİ

ESRA HANIM AKDENİZ

1

7. yüzyıl Avrupa...

Krallar, kraliçeler,
soylular ve asilzâdeler;

Osmanlı kıyafetleri giyinmiş,
Türk usulü dekore ettirdikleri
özel odalarda portelerini çiz-
diriyorlar. Taçlar gitmiş; yerini
tüller, örtüler ve süslü kavuklar
almıştı. Yüzyıllardır var olan
Türk tehlikesi ve buna bağlı

olarak oluşan korku, Viyana
Kuşatması'nın ardından yerini
meraka, hayranlığa ve bilin-
meyeni keşfedip yorumlamaya
bırakmıştı. Belki de bu alaka-
nın temelleri sanat aracılığıyla
çok önceleri atılmıştı. Nitekim
1480'de Fatih Sultan Mehmet
Han'ın portresini çizmek üzere
İstanbul'da bulunan Venedikli
ressam Gentile Bellini o süre

zarfında farklı çalışmalara imza
atarak Avrupalıların Türk giyi-
miyle ilgili merakını gidermiştir.
Fransız coğrafyacı Nikolas de
Nikolay'ın da uzun süre Osman-
lı topraklarında bulunduktan
sonra 1567'de kaleme aldığı
Türk Topraklarında Geziler adlı
eseri Avrupalı okurlarda Türk
hayranlığının temellerini atmı-
şa benziyor.

Yaşadığımız çağ, sanatımızı daima etkiler. Peki, bu etkilerin içine doğan, bu hayranlığın arasında büyüyen ve yaşayan bir bestekârın bundan etkilenme-imkânı var mı? Ortaya çıkan ve hepimize miras kalan klasik müzik eserleri bunun mümkün olmadığını bize açıkça gösteriyor. Zira Türk modası döneminde ortaya çıkan iki yüze yakın eser bunun kanıtı. Eserlere en büyük müzikal tesiri bırakan hiç şüphesiz mehter bandosuydu. Müzik heyetini her gittiği kuşatmada yanında götüreren bir ordu hangi milletin dikkatini çekmez ki?

Osmanlı sadece savaşta değil barışta da müzik heyetini yanında götürür, elçi değişimleri sırasında muazzam bir törenle şehir merkezinden geçerek Avrupalıları kendine hayran bıraktırdı. Mehter tutkusu Batı’da öyle bir safhaya geldi ki krallar kendi askerinden mehter bandosu kuruyordu.

Kulağa yeni gelen bu ritimler ve daha önce Batı müziğinde kullanılmayan nakkare, koş, üçgen, zil ve çevgen zil gibi vurmali çalgılar devrin büyük bestekârlarına önemli ilham kaynağı olmuştur.

Mesela hepimizin bildiği Avusturyalı Wolfgang Amadeus Mozart’ın “Rondo Alla Turca” –namıdiğer “Türk Marşı”nda Batılı müzikler gibi 4/4’lük ölçüyle değil de mehter marşları gibi 6/8’lik ölçüyle bestelenmiştir. Eserde sol elin mehterdeki davulu, sağ elin ise zil sesini yansıttığı düşünülür.

Mozart’ın en ünlü operalarından *Die Entführung aus dem Serail* – “Saraydan Kız Kaçırma” ise gerek dekoruyla ve kostümleriyle gerek müzikal kurgusuyla tam bir Türk eseridir.

Ayrıca Michael Haydn’nin Marcia Turchese – “Türk Marşı” yoğun Türk motifleriyle dinlenmeye değer keyifli bir eserdir.

Tabii, tüm eserler Türk hayranlığından ortaya çıkmış değil. Diplomatik sorunlardan doğan ve Türklerden öğ alma arzusuyla vücuda gelen eserler de mevcut. Bunlardan biri kendini “Güneş Kral” olarak tanımlayan Fransız Kralı XIV. Luis’in Osmanlı elçisi Süleyman Ağa ile aralarında geçen görüşmeden sonra ortaya çıkan *Kibarlık Budalası* isimli oyundur.

Gösteriş ve şatafat takıntısıyla tanınan Kral XIV. Luis bir Osmanlı elçisinin Versailles Sarayı’na geleceğini duyduğunda görkemli hazırlıklar başlatır. Kralın tahtı yenilenir, sarayın perdeleri, kristal ve altın dekorları en ince ayrıntısına kadar yeniden dizayn edilir. Kral dâhil tüm saray halkı süslü Osmanlı kıyafetleri giyip elçi Süleyman Ağa’yı bekler. XIV. Luis mücevherlerle süslü elbisesiyle elçiyi ayakta karşılar fakat aynı ilgi ve alakayı çok sade bir kaftanla karşısına çıkan Süleyman Ağa’dan göremez. Bu şatafata anlam veremeyen elçi, padişahın cuma selamlığında bindiği atın eyerinin çok daha süslü olduğunu söyler.

Methiyeler ve iltifatlar bekleyen Kral Luis bu söz üzerine öfkelenerek görüşmeyi sona erdirir ve Fransız komedi yazarı Molière’ye bir oyun kurgulaması için talimat verir. Bir yıl sonra 1670’te ilk defa XIV. Luis’in karşısında sahnelenen *Kibarlık Budalası* müzikali, İtalyan asıllı besteci Jean Baptiste Lully’in oyun için bestelediği Marche pour la cérémonie des Turcs – “Türk Seremoni Marşı” ile taçlanır.

Klasik Batı müziği sadece Türk motiflerini değil, Doğu ve İslam medeniyetini de tematize etmiştir. Alman besteci Ludwig van Beethoven’ın *Die Ruinen von Athen* – “Atina Harabeleri” adlı oyun için bestelediği *Chor der Derwische* – “Dervişler Korusu” senfonisinin sözleri Hazreti Muhammed Aleyhisselam’ın ayı ikiye bölme mucizesinden bahsediyor. Çok severek dinlediğim senfoni, semazen törenlerinden alışılmış sakinliğin aksine Beethoven’ın kendi yorumunu kattığı yoğun zil sesi ve temposuyla, zihnimde hızla dönen tennurelerin kanat çırpmalarını canlandırıyor.

Ünlü Alman operacı Chritoph Willibald Gluck’un de yazdığı *Les pèlerins de la Mecque* – “Mekke Hacıları” adındaki eser, Batı müziğinde sık sık İslami terim ve temaların kullanıldığını gösteriyor.

Sanatkârlara bir başka ilham kaynağı da Osmanlı şahsiyetleri olur. Batılı müzisyenler senfonilerine verdikleri sultan ve padişah isimleriyle eserin ortaya

çıkmasında etkili olan kaynağı belirtmek isterler. Kanuni Sultan Süleyman'dan etkilenip ortaya çıkarılan pek çok *Solimano* operası gibi. Bu eserlerden en çok beğeni toplayan hiç şüphesiz Johann Adolph Hasse tarafından 1753'te Dresden'de sahnelenen eserdir.

Meşhur Alman besteci Joseph Haydn, *La Roxelane* adlı senfonisinin her notasına, zekâsı ve cesareti ile bilinen Hürrem Sultan'ın hareketli hayatını kusursuzca yansıtabilmiş.

Özellikle Sultan Beyazıt'ın acı sonunu düşünerek sanatını icra eden İtalyan besteci Antonio Vivaldi'nin *Bajazet* – “Beyazıt” adlı senfonisinin ikinci bölümü (andante molto), esir düşen Sultanın dramını armonik tınılarıyla mükemmel ifade etmiş.

Şark'ın ritimlerini, enstrümanlarını ve şahsiyetlerini bestelerinde kullanan klasik müzik dehaları, Şark edebiyatını görmezden gelemezdi elbette. Nitekim, Farsçanın en büyük şairlerinden Hafız Şirâzî ismiyle bilinen Şemseddin Muhammed'in şiirlerinin klasik Batı müziğinde kullanıldığını görüyoruz.

Batı toplumunun Hafız'a gösterdiği ilginin kökeni hiç şüphesiz Goethe'ye dayanmakta. Kendisinden dört asır önce yazılan şiirlerin oldukça etkisinde kalan Goethe, Hafız'a olan hayranlığını ona “ruh ikizim” diyerek ifade ediyor.

Hafız ve eserleriyle kurduğu bağ o kadar kuvvetlidir ki Goethe ruh ikizinin görkemli eserine layık olabilmek adına *Batı-Doğu Divanı*'nı kaleme almıştır. Avrupa'nın en büyük şairinin Doğu'ya hayranlıkla bakması, muhakkak Batılıları etkisi altına almıştır.

Nitekim Hafız Şirâzî'nin şiirleri Frédéric Louis Ritter, Emil Mattiese, Theodor Streicher, Richard Strauss gibi birçok Avrupalı opera bestekârına ilham kaynağı olup nice şarkılar besteletmiştir.

Polonya asıllı Max Kowalski'nin *8 Lieder auf Gedichte von Hafız*, Op. 27 adlı eserinde, Hafız'ın sekiz şiiri için bestelediği ezgilerin, şiirin sözleriyle uyumu dikkat çekiyor. Özellikle “Bülbül singt im Rosengarten” diye tercüme edilen şiirin notaları sizi alıp gül bahçesinde huzurla şakıyan bir bülbülün kanatlarına bırakıyor.

Müzik birçok kültürü içinde barındıran evrensel bir lisandır. Din, dil, ırk fark etmeksizin her insanın ruhunda ayrı bir zerreye dokunur, onu farklı âlemlere götürür. İster tekke müziği, ilahî, türkû gibi tek sesli müzik olsun ister Batı'ya özgü çok sesli müzik... İnsanoğlunun ezgileri ve kelimeleri birbirine hemhâl olur. Hafız Şirâzî'nin de ifade ettiği gibi “Âdemoğulları aynı vücudun uzuvlarıdır, zira aynı cevherden yaratılmışlardır...”

DİLDEN TELE

DEMET NEBİLİR

BÜŞRA KIZIL

şıklar, halkın içinden çıkan ve genellikle saz eşliğinde şiirlerini dilendiren kişilerdir. Ayrıca, âşıklık birçok farklı geleneğe dayanır. Anadolu coğrafyasında âşıklar genellikle usta-çırak ilişkisiyle yetişir. Usta- çırak ilişkisinde bir yetme, usta âşığın yanında yetişip ondan bir mahlas alarak âşık olur. Biz bu yazıda Âşık Veysel ve Neşet Ertaş'a değineceğiz. Onların hayatını ele alarak edebiyatla müziğin birbirini nasıl beslediğini kısaca inceleyeceğiz.

Âşık Veysel Şatıroğlu

Âşık Veysel, 1894 yılında Şarkış-la ilçesinin Sivrialan köyünde doğar. Daha doğrusu, annesi Gülizar ana, koyun sağmadan gelirken sancısı tutunca yol üzerinde doğurur Âşık Veysel'i. Doğumdan sonra göbek bağıni kendisi kesip bebeğini bir çaputa bağlayıp yürüyerek köyüne döner. Veysel'in babasıysa çiftçidir

aynı zamanda şiire ve ozanlığa meraklı bir insandır.

Fakat o zamanlar Sivas'ta çiçek hastalığı salgını vardır. Veysel de bu hastalığa yakalanır. Yedi yaşındaki Veysel'in bu hastalıktan dolayı iki gözü de kör olur. Küçük yaşta kör olan Veysel, gün geçtikçe daha çok içine kapanır ve babası, oğlunun bu hâllerine içlerlenip Veysel'in eline bir saz verir. İşte böyle başlar Âşık Veysel'in hikâyesi... Küçük yaşta boyundan büyük dertlerle boğuşup yıllar geçtikçe farklı acılardan geçerek kendi tabiriyle "meyvenin olgunlaştığı gibi" olgunlaşır. Yaşadığı onca acının tesiriyle derdini dünyaya anlatmak için elinde sazı, dilinde nağmeleriyle kendine bir yol çizer.

Hepimizin belki de en çok tanıdığı "Uzun ince bir yoldayım" şiirindeki "Uzun ince bir yoldayım/ Gidiyorum gündüz gece/ İki kapılı bir handa/ Gidiyorum gündüz gece" mısralarına bir göz atarsak

eğer Âşık Veysel'in, hayatı uzun ve ince bir yola benzettiğini görürüz. Kimi zaman dertlerden dolayı uzun kimi zaman da zorluklardan dolayı ince bir yoldur bu. Ayrıca bu yolun bir kaçıışı veya molası yoktur, yani gündüz gece devam eder. "İki kapılı bir han" mısrası aslında insanın bir kapıdan hayata gelip bir sonraki kapıdan hayata veda ederek başka bir âleme göç ettiği düşüncesini gizler. Anlayacağınız bu şiirde tasavvufi düşünce hâkimdir.

Yalnız Âşık Veysel sadece tasavvuf ağırlıklı şiirler yazmaz. İki gözünün de kör olmasına rağmen nice şiirinde tabiatı çok renkli ve canlı bir şekilde anlatmayı başarır. Hatta "Derdimi dökersem dereye" şiirindeki mısralar bunun çok güzel bir örneğidir:

*Derdimi dökersem dereye/
Doldurur dereyi düz olur gider/...
İlgıt ılgıt yeller eser seherde.*

“Havalanma telli turnam” şiirinde de aynı şekilde muhteşem bir betimleme mevcuttur:

*Uçup gitme yele karşı/niye
doğdun sarı yıldız mavi yıldız/
zülûflerin tel tel olmuş.*

Bunu nasıl yaptığını sorunca Âşık Veysel şöyle der: “Gözlerim açıkken gördüğüm renkleri hatırlıyorum.” Mesela Âşık Veysel için kırmızı renk babasının elinde gördüğü kâğıdın üzerindeki kırmızıdır. Böylece kendine çok güzel bir dünya kurar. Öyle güzel bir dünyadır ki bu, yıllar sonra gözlerini açmayı teklif ederler Âşık Veysel’e fakat o şöyle cevap verir: “Bir dünyam var içimde benim, bu dünyamı bozmayın benim yarattığım dünya çok daha güzel.”

Bu sözlerini de “Bir küçük dünyam var içimde benim” şiirine dönüştürüp bize şu başlangıç mısralarıyla sunar:

*Bir küçük dünyam var içimde
benim/ Mihnetim ziyetim bana
kâfidir/ Görenler dar görür
geniştir bana/ Sohbetim ülfetim
bana kâfidir.*

Âşık Veysel’in dertleri bununla da sınırlı kalmaz. Birinci Dünya Savaşı’nda seferberlik ilan edilince derin bir yalnızlığa mahkûm kalır. Bunun üzerine ailesi onu evlendirir ve bu evlilikten doğan oğlu

sadece on günlükken vefat eder. Kısa bir süre sonra da karısı onu bir başkası için terk eder. Karısı gidince Âşık Veysel altı aylık kızıyla baş başa kalır. İki yıl sonra kızını da kaybeden Veysel’in dünyada tutunacak dalı kalmaz. Rivayet odur ki bir başkasıyla kaçan karısının ayakkabısının içinden bir miktar para çıkar. Bu parayı oraya Âşık Veysel koymuştur. Acının da sevdanın da en yalın şeklini yaşıyordur Veysel. “Güzelliğin on para etmez” şiiri de işte bu şekilde ortaya çıkar. “Güzelliğin on par’ etmez/ Bu bendeki aşk olmasa.”

Üstelik Âşık Veysel vasiyetinde de şöyle der: “Mezarıma taş veya çimento koymayın. Eğer gözlerim olsaydı ben toprağın özelliklerini bilemeyecektim. Taş koymayın dememin sebebi şu; ben öldükten sonra üzerimde otlar bitsin, çiçekler açsın. Toprağı taş kapatır çimento kapatır, kimse istifade edemez. Benim toprağım da millete hizmet etsin. Koyun yesin et olsun, arı yesin bal olsun. Benim orada taşın altında yatmakla bir istifadem olmaz”. Bu şekilde vefatının bile bizlere ilham, bizlere iyilik, bizlere merhem olmasını dilemiştir.

Neşet Ertaş

Neşet Ertaş, 1938 yılında Kırşehir’de dünyaya gelir. Babası bağ-

lama ustasıdır. Yani, bir nevi bu geleneğin ortasına doğar. Fakat küçük yaşta annesini kaybeder. Babası başka bir kadınla evlendikten sonra ailesiyle Yozgat’a yerleşir. Neşet, ufakık yaşta hem keman çalmayı hem de bağlama çalmayı öğrenip babasıyla beraber düğünlerde saz çalar. Yıllarca “Bozkırın Tezenesi” diye bilinir ve “Garip” mahlasını kullanır.

Hayatı boyunca farklı illerde yaşayan Neşet, askerliğini yaptıktan sonra Ankara’da bir gazinoda çalışır ve burada Leyla isminde bir kadınla tanışır. Evlenmek isterler ama Neşet’in babası razı olmaz bu evliliğe. Babasının kelamı üzere Neşet babasına şu tanıdık sözleri sarf eder: “Sevimsiz gönülden, olmuşuz kulu. Analar insandır biz insanoğlu” ve son noktayı koyar. Leylası’yla evlenir ve bu sebeple uzun yıllar Neşet ve babası birbirleriyle konuşmaz.

Sonrasında Leyla’ya hiçbirimizin dilinden düşmeyen “Tatlı dile güler yüze” şiirini yazar ve seslendirir: “Hem bahara hem yaza/ Yârin ettikleri naza/ Yâr aşkına çalan saza” der. Türkünün bu kadar dile dolanmasına şaşırmamalı çünkü bu şiirde ağırlıkla kafiye-ler kullanılmıştır. Ayrıca şiir, 2-4 ritmiyle de âşıkken hızlanan kalp atışlarını andırır. Fakat bu aşk acı da verir Neşet’e. Bu acıyı da “Amanın Leyla” şiirinde dizelere

döker: “Yazımı kışa çevirdin/
Kar yağdırdın başa Leyla’m”/
...“Yardan ayrı kalmak ölüm/
Söyle ne olacak hâlîm” haliyle bu
türkünün ritmi de bir öncekine
nazaran çok daha yavaştır.

Yedi yıllık bir birliktelikten sonra
Neşet, Leyla’dan boşanır ve böy-
lelikle “Ahirim sensin” türküsünü
kaleme alır:

*Cahildim dünyanın rengine kan-
dım/ Hayale aldandım boşuna
yandım/ Seni ilelebet benimsin
sandım/ Ölüüm sevdiğim zehirim
sensin/ Evvelim sen oldun ahirim
sensin*

Bugüne kadar sürüp gelir bu aşk
acıyla beslenen türkü. “Dünya-
nın rengine kanmak”, yani ısrarla
yalana inanmak isteyişini ve son-
rasında gerçeklerle yüzleşmesini
anlatıyor bize Neşet.

Kısa bir süre sonra Neşet, par-
maklarından felç geçirir ve tedavi
olmak için Almanya’ya, karde-
şinin yanına gider. 1979-2003
yılları arasında Almanya’da kalır
ve orada tedavisinden sonra
Türklerin yoğun olduğu bölge-
lerde konserler verir, düğünlerde
türkü söyler. Neşet de tıpkı bizim
gibi gurbetçidir ve derdimize
ortaktır. Gurbetçiliği “Gurbet ele
düştü” şiirinde çok güzel ifade
eder Neşet:

*Gurbet ele düştü bizim yolumuz
Seyir ettim bizim eller görünmez
Gam elinden çok perişan hâlimiz
Bir çare gönlümü eyler bulunmaz*

Vatan özlemini bu şekilde aktarır
insanlara. Böylece Neşet sadece
Türkiye’de yaşayan Türklerin
değil, gurbette kalan Türklerin de
sesi olur.

Neşet Ertaş ve Âşık Veysel yaşa-
dıkları sevinçlerden ve hüzneler-
den esinlenerek bu şiirleri yazar
ve bu şiirleri içlerinde barınan
hislere göre besteleyip seslendi-
rirler. İkisi de hem şair ruhludur
hem de güzel sese sahiptir. On-
ları başkalarından ayırt eden şey
ise kendilerini ifade etmek için
bir yabancıнын kelamını veya no-
talarını kullanmamaları, hepsini
aslında büyük bir yalnızlık içinde
başarmalarıdır. Velhasılıkelam;
“Âşıklık” bir tür yalnızlığı da bera-
berinde getiriyor.

Size bu âşıkların hayatını anlata-
rak aslında nasıl bir ruh haliyle
bu şiirleri yazdıklarını göster-
mekti amacımız. Bu türkülerini bir
sonraki dinleyişinizde buna göre
değerlendirip içinde barındır-
dıkları duyguları hatırlayarak bu
değerli âşıkları daha iyi anlama-
nızı diliyoruz.

BÜŞRA KIZIL

Belçika - Anvers

DEMET NEBİLİR

Almanya - Frankfurt

Paolo Quilichini'yle Söyleşi

MÜZİK, EDEBİYAT VE İNSAN

ZÜMRA UFUK

1. Öncelikle söyleşi yapma isteğimizi kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederiz. Sizi biraz tanımak isteriz. Paolo Quilichini kimdir?

Paolo Quilichini aslında iletişim ve yaratıcılık gücünün pek çok özelliğini içinde barındırır diyebiliriz: Müziğin, öykünün ve resmin gücünü...

2. Peki, müzik yolculuğuna nasıl başladınız?

Evde bir piyano vardı (o piyano hâlâ duruyor). Çevremde duyduğum sesleri piyanoda kendi kendime tekrar çıkartmaya çalışıyordum. Ayrıca her yere götürdüğüm CD çalarım ve sürekli dinlediğim onlarca diskim vardı.

3. Günde kaç saat çalışıyorsunuz?

Bunun hesabını yapmak pek mümkün değil çünkü yaratıcı zihin asla durmuyor, uyku da bile çalışıyor. Uyanık olduğum tüm zamanımı yaratıcı çalışmalara adıyorum. Yemek yemek gibi başka gündelik şeyler yapmak için durduğum zamanlarda aslında zihnim düşünceleri, fikirleri ve sesleri işlemeye devam ediyor. Ardından sabırla kâğıda/klavyeye geçiriyorum.

4. Sanatçılar kendilerini başka sanat dallarıyla besleme yoluna sık sık başvururlar. Sizi besleyen sanat dalları hangileridir?

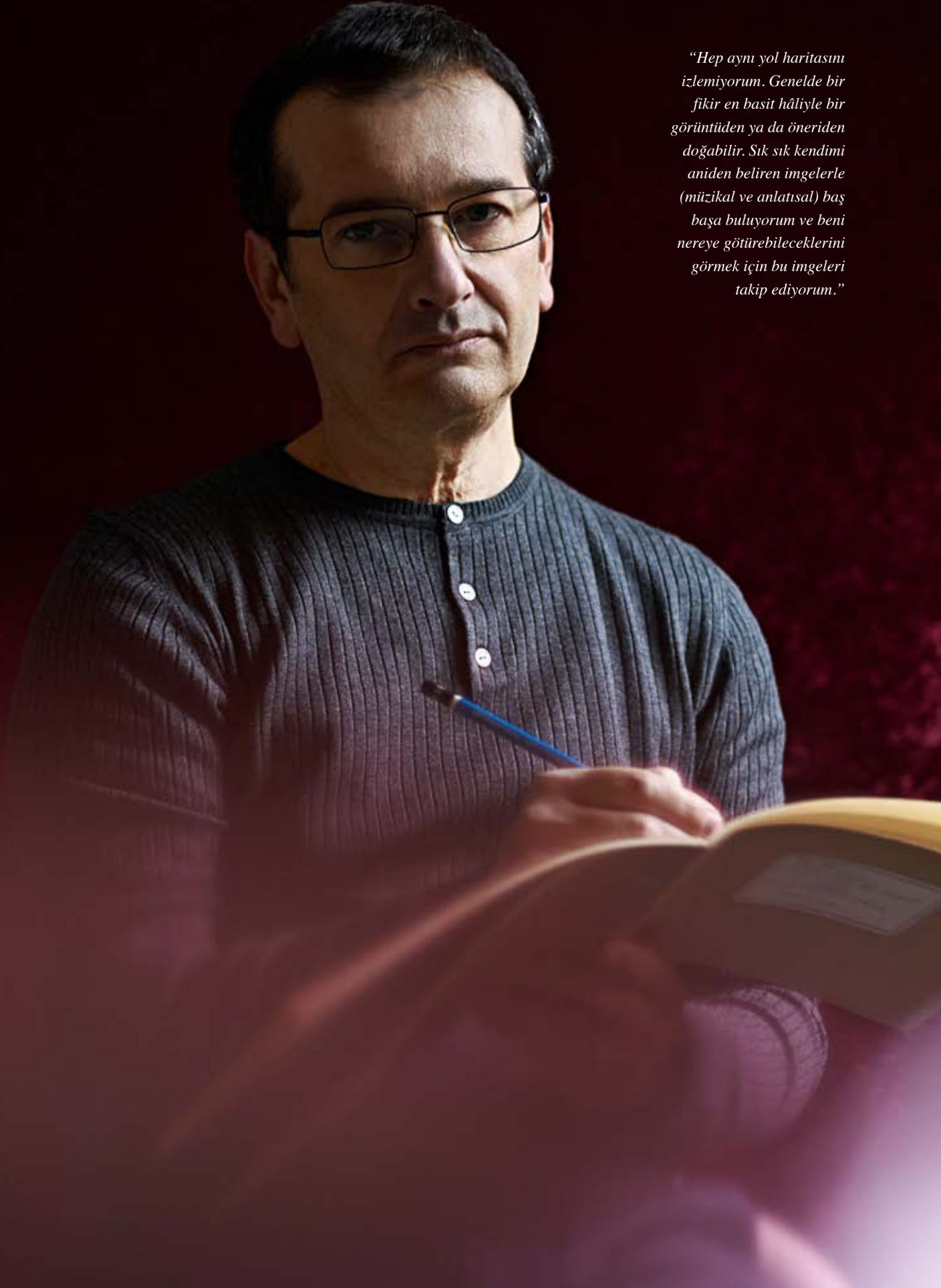
Edebiyat ve resim. Genelde ortada gerçek ve net bir ilham olmadan yazıyorum çünkü hem forma hem seslere bağlı bir proje üzerinde çalışıyorum. Bazı durumlarda, misal bir edebiyat eseri üzerinde çalıştığım zaman metinde aradığım müzik olgusunu kelimeler ve metnin bende sık sık çağrıştırdığı (veya önerdiği, son derece öznel bir formda tabi) imgeler arasında bulmaya çalışırım. Resim yaptığım zamanlarda ise genelde tam tersi oluyor: Müzik, imgelemeye öncü oluyor.

5. Şunu merak ediyorum: Bir besteci-müzisyen olarak duygularınızı ne zaman kâğıda/ sözcüklere dökme/ öyküleştirme ihtiyacı duyarsınız? Bunu bir ihtiyaçtan çok, tamamlama ya da tamamlanma arzusu olarak mı tanımlarsınız?

Yaratıcılık gücünün, yalnızca bireyde değil tüm kâinatta tezahür ettiğini düşünenlerdenim. Bu güç ihtiyaca göre farklı kanallarda ortaya çıkabilir: Güç hep aynı güçtür ancak meşe ağacı olarak da vuku bulabilir, bir senfoni ya da bir roman olarak da. Zihin, en azından benim için böyle, belli bir fikri geliştirmek için aşama aşama en uygun kaynak ve formla buluşuyor ancak bu buluşmaya şekil veren yaratım gücü hep aynı güçtür.

6. Edebiyatın müziği tamamlayıcı bir yanı olduğu fikrine katılıyor musunuz?

*“Hep aynı yol haritasını
izlemiyorum. Genelde bir
fikir en basit hâliyle bir
görüntüden ya da öneriden
doğabilir. Sık sık kendimi
aniden beliren imgelerle
(müzikal ve anlatsal) baş
başa buluyorum ve beni
nereye götürebileceklerini
görmek için bu imgeleri
takip ediyorum.”*

Daha önce de bahsettiğim gibi yaratıcı gücün aynı güç olduğuna inanıyorum. Kelimelerin tınısıyla senfoninin tınısı iyi harmanlanıyor ve her ikisini de kapsayan bir yaratımın ahengine ve güzelliğine katkı sağlıyorlar.

7. Bir besteye aklınızdaki bir hikâyeyle başladığınız oluyor mu yoksa hikâye müzik bestelenirken kendiliğinden mi geliyor?

Hep aynı yol haritasını izlemiyorum. Genelde bir fikir en basit haliyle bir görüntüden ya da öneriden doğabilir. Sık sık kendimi aniden beliren imgelerle (müzikal ve anlatısal) baş başa buluyorum ve beni nereye götürebileceklerini görmek için bu imgeleri takip ediyorum. Ardından teknik diye adlandırabileceğimiz, bir fikrin işlenme ve temel unsurlarını kâğıda sabitleyen (biraz da unutmamak için aslında) rasyonel kısım yerini alıyor. Sonra çalışıyorum, çalışıyorum, çalışıyorum. Zihnimdeki kâğıda cuk oturması için başlangıç malzemesi olan fikir ve bu fikrin mutlak kontrolü üzerine çokça çalışıyorum.

8. Müzik ile edebiyat ilişkisini anlatan bir eser besteleyecek olsanız nasıl bir yöntem izlersiniz?

Çağrışıma son derece açık, müzikal ve anlatısal imgelemin ön planda olduğu *suit* formunu kullanmayı tercih edebilirim. Bu müzik formunu bir romanın bölümleri olarak ya da bir filmin farklı sahneleri olarak düşünebilirsiniz. Her bölüm kendine has melodi ve ritimle bestelenmiş olsa da bir bütünü oluşturuyor. Tıpkı birbirinden çok farklı karakterlerin birleşerek bir romanı ortaya çıkarması ya da birbirinden farklı konularda kaleme alınmış öykülerin bir kitapta toplanması gibi.

9. Kimi yazarlar müzik olmadan yazamadıklarını veya yeterince odaklanamadıklarını dile getiriyorlar. Duyguları yazılı ifade etme sürecinde müziğin nasıl bir etkisi/katkısı olduğunu düşünüyorsunuz?

Çoğunlukla benim için müzik, (başkalarının müziği ve kendi müziklerim de dâhil) rahatsız edici bir dikkatkovar. Gerek bestelerken gerek öykü yazarken mutlak SESSİZLİKTE çalışmalıyım. Bu yalıtımı sağlayabilmek için yalnız kalmanın yanı sıra hiç ses geçirmeyen ve dış dünyayla arama bariyer kuran profesyonel kulaklıklardan takıyorum. SADECE kendi düşüncelerimi dinlemeliyim.

10. Her insanın bir hikâyesi vardır (derler/denir). Acaba her insanın bir müziği de var mıdır? Bu konudaki düşüncelerinizi öğrenmek isterim.

Doğumumuzdan hatta belki daha öncesinden her birimizin bir ezgisi olduğunu düşünüyorum. Bizim gayemiz bu ezgiyi su yüzüne çıkarmak ve insanlığa sunmak için en iyi şekilde çalışmaktır. Yeteneklerimize saygı duymalıyız. Yeteneklerimizi heba edemeyiz çünkü bu yetenekler bizi daha iyi olmaya, olgunlaşmaya götürür ve hem bireysel hem çevremizde bağlantılı olduğumuz kişilerin dönüşümlerine katkı sağlar.

11. Ünlü besteci John Cage, “Şiiri şiir yapan şey içeriği ya da belirsizliği değil, müzikal öğelerin (zaman, ses, mekân) kelimeler dünyasına girmesine izin vermesidir.” diyor. Herhâlde, müzikalitesiyle sizi derinden etkileyen bir edebiyat eseri olmuştur.

Evet oldu. Edgar Allan Poe’nin “Fairy Land” şiirinin mükemmel yapısından etkilenecek soprano ve orkestra için bir eser besteledim.

12. En sevdiğiniz üç besteciye de Telve okurlarıyla paylaşmak ister misiniz?

Elbette, diğer bestecilere haksızlık yapmak istemediğimi belirterek ilk üçe Wolfgang Amadeus Mozart, Maurice Ravel ve Johann Sebastian Bach’ı koyabilirim.

13. Müziğinizi edebiyatın bir türüyle tanımlamak isteseydiniz bu hangisi olurdu?

Zor bir soru! Aslında tam tersini yapıyorum; öykü yazarken müzik formlarını kullanıyorum. Ancak metin türleri arasından bir seçim yapmam gerekirse bu, ince ince işlenerek geliştirilebilen ve bir-biriyle iç içe geçen zengin imgelem sunan roman olurdu.

14. Vakit ayırdığınız ve düşüncelerinizi paylaştığınız için çok teşekkür ederiz. Dilerseniz yazarlarının ağırlıklı olarak diasporada yaşadığı Telve dergisine varsa iletmek istediğiniz bir mesajla söyleşiye sonlandıralım.

Tüm Telve ekibini öncelikle tebrik ediyorum. Türkçeyi korumak ve ilerletmek amacıyla çıktıkları bu yola tüm yaratıcılıklarını ve yeteneklerini katarak dört elle sarılmalarını tavsiye edebilirim.

Teşekkürler.

Paolo Quilichini: Besteci, yazar ve eğitimcidir. İtalya’da bir konservatuvarda müzik teorisi ve armoni dersleri vermektedir. İki yüzden fazla bestesi bulunmaktadır. Yazdığı öyküler çeşitli antolojilerde yayımlanmıştır.

ZÜMRA UFUK

Avusturya – Viyana

Ertuğrul Sabuncu

KENTİN İÇİNDEN

I.

kalemi yıkamazsın zalim
 ve yıksan da çenemi darlayan kaypak bir satırla
 kanla, başla, yılgın bir varakla
 kalemi yıkamazsın zalim
 düşersin sonra güçle söylevden bir gün
 düşersin eğer düşersen fersâh
 tarazlanacak çırtıkça ellerin bağrıma bastığı gümrah

sîneme sarkıntılık eden şu alçaklar kim
 kimdir eğilip bardaklara bir kıtayı dolduran
 mimarları dağlayan kızgın bu mızrak
 nedir dört nala yetmez fiyatı dünyanın
 ve bahtıma bağlanan tanımsız ins*iyet
 şimdi ne yapacağız diyor birisi
 vitrinde bir ölüye bakarak

II.

alnında doğurduğu karartıları kentin
 tükürüyor önce genç kızların ıslıkla düzdüğü evlere
 sıvazlıyor sonra yalanlarla kamburunu erkeklerin
 ve sonra
 büyüyor pullu topuz
 büyüyor kentin dudakları kavırıyor seni
 büyüyor gözleri büyülüyor bir kapı eşiğinde
 yaşattığı tanımsız marazlarla dünyanın
 silikon rahmine düşmeden dön,
 sırtını dönerek bakmadan ardına
 ben sırtımı döneceğim diyeceksin
 döneceğim ben sırtımı, sırtımı döneceğim ben
 bütün ateşlerle ıslandım
 ve yıkamazsın kalemi
 zalim

III.

şimdi bağır:
 aşk bir soydur ve biz ırkçıyız sevgilim!

ERTUĞRUL SABUNCU

Almanya – Berlin

Demet Nebilir**YARIM AY**

Vakitlerden yarım ayken
Okunur şairlerin yalanları
Çark döner durur savaşımlara doğru
Kepenler inmeye yakın tüter sigaralar
Çatılar alev alır ciğerler bombalanınca

Vakitlerden yarım ayken
Anlaşılr yanan toprağın bereketi
Son gücüyle dans eder adam
Bir flüt eşliğinde yalın ayaklarla
Çünkü nefes anlatmaya hiç yetmedi

Ve yine vakitlerden yarım ayken
Tatsız ama soğuk bir limonata içilir
Telefon hiç çalmaz bu zamanlarda
Sadece bilindik bir sessizlikte
Tan yeri ağarana dek susulur

Hep vakit yarım ayken
Merak edilir hiç duyulmayan ses
En büyük iç çekişler genişletir kafesi
Çakıl taşları tek tek dizildikten sonra
Seyir tepesinden bakılır dar sokaklara

Münire Eslem Bozkurt

KİMSENİZ SİZ

*kim dinler kara başlı isketeyi?
söyleyin, kim bilir bir taşlık görünmezliği?*

alacaklıyım borçlarımdan.
boğazıma kadar battım ve bıktım
yüzsüz güleç aldım verdimlerinizden
hesaba göre çarşı arayışınızdan
bu kaçınıcı yorgandır değişen
bıktım uzadıkça uzayan ayaklarınızdan
hepsi yalan sırayla olmuyor bu işler
alacaklıyım tüm borçlarımdan
ezbere sözlerinizden çalıntı derslerinizden
susma! telkiniyle susturan
bir eli havada meşaleli hem alenen hem zuladan ateşe veren
ve uzaktaki kan-sız-kardeşlerinden
görmekli ejderhalar tüyler rengârenk kıyafetler
karnavallarınız batsın
alacaklıyım hepinizden

kuru bir duvara çarpıp yere bile
düşmüyor yüzünüzde olanlar
kuru bir duvara çarpıp yere düşüyorum
yüzünüzde olanlar olmuyor

paranız su kaynatmış kan damlatıyor
arkanızı temizleyen satılık eller
her türlü işlem alım satım takas yapılır
her türlü nakit, menkul değer, hayal, nefes, sağlık, can...
her türlü
piyasanız batsın.
alacaklıyım hepinizden
susmak borç
göz gezdirmek, sağa kaydırmak, çift tıklamak, elden geleni tartmak borç
boğazımıza kadar battık ve bıkmaya yok hakkımız
bıkmaya olmasın yüzümüz
haddi hesabı olmasın
alacaklıyım borçlarımdan

bu şehrin elinin kiridir çocuk
kimsesiz içdeler dalında çürür ve yarınlar hep geç kalır
bir tepsi pirinç
etrafımdaki uğultuyu ayıklarım
lapa lapa yapışmış sözler diri diri dişe gelirler

dişe gelir hiçbir işiniz yoktur
ama diri diri gömülen
 çocuktur
bu şehrin elinin kiri.

saat sekize on vardır
kim dinler kara başlı isketeyi
söyleyin, kim bilir bir taşlık görünmezliği
saat hep sekize on vardır ve beklenen, sekizdir
yalın ayak
kirli güleç ve yara almayacak kadar umursuz
abla bir terlik parası

şurada oturan abi vermedi
abla bir terlik parası.
kara başlı iskete anlaşılmazken hâlâ kim demiş
ben yaşıyorum diye
oluyor bütün bunlar
 öledebilirim
zor mu zannediyorsunuz
 öledebilirim.
 belki de öldüm
 belki de öldün
 ölsen, bakardın.

gömleğime çarpıp yere düşer kargaşanız
gömleğime çarpıp yere düşerim
ve yalın adım yürüyerek turuncu beyaz
yeni kelimeler devşiririm korkusuzca
saygısız uğultuların çözüldüğü yerde beklerim
abla bir terlik parası.

sustun ya, öldüm
susmasan ölebilirdim.

Semiallahu limen hamideh
boşaltın boşaltın burayı boşaltın
Rabbena lekel hamd
doğrulan sırta bir sopa
Allahu ekber
olmadı dizi kıracak şiddette tüfeğin arka kısmıyla
Subhane rabbiyel-a'lâ
gaz bombası atılır, kurusıklar patlar
kimsenin kılı kıpırdar
kıpırdar tabii ne zannediyorsunuz
kimsenin kılı.
kimse
kimsesiz
kimseniz siz?

Yasemin Kelkit

NEFİS EMEK TARİFLERİ

Asra yemin olsun denilen
 Satırlara kazdım kuyumu
 Yine de bakma sen bana
 Bütün bu olmakta olan
 Bütün bu bitmekte olan
 Evvel zaman
 Ahir zaman
 Delilikten çok
 Kelimeler ve şeyhleri
 / sesini duyar gibiyim
 Ama artık bırak
 Bırak da önce
 Bir cümlemi bitireyim.

Kimsesizliğime sığındığın o gecenin sabahı
 Acıyla dövülmüş bir ceviz içi
 Bir tutam da gözyaşı
 Hiç çıkmıyor aklımdan
 Suda boğulan kadınların elleri
 Bir yanımda
 Dudak ucunda kıpırdayan
 Lakin anbean sönen
 Lakin anbean parlayan hayat felsefeleri
 Diğer yanımda
 Tanrı'dan başka tanrı bilmekte güçlük çeken
 İspanyol engizisyon mahkemeleri
 Bu muydu
 Son nefesi idame ettiren ölümün çeşitliliği
 Seç beğen al
 Seç beğen al abla
 Çemberimde gül oya
 Sevmedim doya doya o günlerden
 kalma bir ağıt namzedi
 Tabi ya
 İnanmazsan -
 Ziyaaa!

Kimseler bilmemiş (ikisi hariç)
 Aynı dili konuşamayanlar

Göz göze gelememiş
 Vakit tamam değil Abbas
 Yalnızca seziyorum
 Vakit çok geç artık
 Hiç kimsenin
 hiç kimsesi olabilmek için
 Bir deste ayrık otu
 Bir çimdik Hüsnü Yusuf
 Yediğin halıların naneleri.

Aslında her şey
 Goethe'nin dediği gibi
 Ach, Suleika soll ich es sagen?
 Kuyudan kuyuya yol yoktu hani
 Kutudan aldığım bütün bilmeceleri
 Sakladım Promet'ten
 Neden mi?
 Basit sorulara verecek cevabım yok
 Ama bu defalık kırmayacağım seni:
 Çözmek için ateşten çok tuz ruhu gerekli.

Hadi birlikte yuvarlayalım
 Plakalar
 Tabelalar
 Levhalarda
 Yamana meydan okuyamayacak
 O mucizevi sözcükleri:
 Sevgili, seninle yollarımız?
 İlelebet kesişmemeli.
 Arpa taneleri
 Küstüm çiçekleri
 Elma çekirdekleri.

YASEMİN KELKİT

Almanya – Bielefeld

Aslıhan İnce

SER

kimdir hain bize
 en yılmı düşer gölgemize
 tenimize sızmış ütopyalar peşine
 üşüşür hüznün öz kardeşi neşe

birbiri üstüne yamalanmış bütün dileklerin
 ve sorgusuz sualsiz bilenmiş niyetlerin
 ardında kalmış adı dahi anılmaz saatlerin
 bütün marazlardan pay eylediği haklar üzerine
 yeniden yazılmış sonsuz bir hece

tesadüf düş gördürmez
 göz açtırmaz mağlubiyet
 zannın karanlık gözleri ardına yazılmış
 eskimiş bir tabir acziyet

şimdi çok kez yenildiğimiz o yerde aidiyet
 her birimiz için ayrı biçilirken masumiyet
 razı gelmez
 boyun bükmez
 gün doğumuna yazılmış bir azatluk uğruna
 yeniden yüzünü çevirir
 ele gelir tek bir umut uğruna

ASLIHAN İNCE

Almanya – Hamburg

Merve Fatma Ören**SIĞINAK**

Elinde olan bir neşeyle
Basamaklar ikişer üçer ardında
Kulağında bir konser
Avucunda poşet izleri
Ve o ân / çınarın düşüşü kadar / sığınmak
Son çıtırtıları
Kalır mı yerde
Latte'den kalma beyazlığın peşinde
Yüzünde iki bin on dokuz model gülüşü
Toplar mı asaleti

Ve Ren Nehrine bırak gözleri
Rengi siyah, kırmızı, altın
Tercih uçuk saydam
Hedef on ikiden vuruldu
İlk dağlar çıkardı karşısında çelik yelekleri
Sırada bin sekiz yüz otuz ikinci ölür
Beklerken akıllı mezara gömülmeyi
Kapılma otobüsün homurdanmalarına

Ve dolandı Gesi bağlarında Kayser'in bağlarına vararak
Üzümden kaleler inşa ederse eğer
Kalırken bin iki yüz deste yaprak geride

Aykut Kaya

MUTLAK UMUT

Umutsa adı – ki ben umut demişim –
Yer etmiş çoktandır içime

Doğacaktır, ne bir milim önce
Ne bir gıdım sonra
Tam zamanında
Tam lazım olduğu üzere
Karanlığın karnından çıkıp
Gelecektir avucum içre
Damla damla ağlayacaktır, sızlayacaktır
Ve elbet tutacağımdır onu
Sarıp sarmalayacağımdır onu
Sormadan
Nerede oyalandın, beklettin diye böyle
Kesip kordonunu tam ortasından
Elbet saklayacak olanımdır ben yine
Kim bilir bu defa hangi ağacın dibine
Hangi toprağın eline

Umutsa adı – ki ben umut demişim –
Duyacaktır, hangi gün açıtsa kulağını
İsmi işitecektir unutmamak üzere
O günün hükmüdür kaderini de işleten
Bir çağrı peşine

Umutsa adı – ki ben umut demişim –
Büyüsündür durmasıdır gayrı
Hakikat beşiğinde
Sabır ile, sevda ile
Uyumasındır hiç
Uyunmamış uykuların yüzü suyu hürmetine

Umutsa adın – ki ben umut demişim –
Celâllenmeyesin
Tutasın aklında
Sen de esirsin vaktine
Sen de benimsin, benimlesin
Tohumsun demime

Umut benim
Ben umut.

AYKUT KAYA

Almanya – Giessen

Havva Yaman

METANET İZLERİ

makâmı segâh olan duygulardı
ölüm sessizliğini bozan
şimdi gece yazılan şiirlerin şerefine
uykundan uyan

bilirim her ayrılık bir tren garı kadar yakın
ki o tren garı soğuk ve mahşer yeri
yâd el ile ilk temâsın
vedâlara alıştırır
kavuşmaları inciten
o tren garı

(şimdi minarelerin gölgesinde yaşamak varken)
aklımdaki nevâdır beni ayakta tutan
ecdâdımın rûhunu içimde yaşatan
ve yüreğime gurbeti uğratmayan
yoksa yaşanır mı ezan sesi olmadan?

HAYVA YAMAN

Almanya – Minden

Nezahat Ceylan**SANMA**

Kahve kokusu konmuş titrek nefesine
Sanma notaların nârında yanan ben değilim
Ve hazal düşerken gün doğan sesine
Sanma yaprağın damarında akan ben değilim

Sahipsiz bir türküdür şarapları tüketen
Sanma eller susmak bilir şu dünyaya
Ve her gece bir hayali göz kapağıma çizen
Sırf sana varmak için göçtüm bir rüyaya

Yüreğinde mavi bulutlara ırmakları diledim
Trevi Çeşmesi bile kıskandı seni
Ve gözlerinden özlemini dinledim
Sırma teller alkışladı seni

NEZAHAT CEYLAN

Almanya – Münih

Else Lasker-Schüler

UZAKTAN

Uzun zamandır kaçtığım dünya,
Közden yoksun, çırılçıplak, karanlık ellerde;
Sevgiye boğduğum garip yurt,
Diri diri cennete doğru olgunlaştığım yer.

Yeri değiştirilen ağaçların ruhları da büyüyor
Hem de Tanrı'nın mevcut mavi odalarında,
Derin düşlere dalmak için O'nun ihtişamıyla.

Koca ay ve onun sevdiği yıldızlar,
Renkli midye köpükleriyle oynuyor
Ve denizlerin üzerinden Tanrı'nın ruhunu gözetiyor.

Sonsuzluğu hiç bu kadar uzak hayal etmemiştim...
Geceleri dünyamız uğruna melekler ağlıyor.
Kırları güzelleştirmek için gönlümü arındırıyor,
Ve benim mısralarımda size selam gönderiyor.

Çeviri: Fatma Türk

(Elisabeth "Else" Lasker-Schüler 1869-1945 tarihleri arasında yaşamış Alman şair. [Avangart](#) modernizm ve dışavurumculuğun edebiyatta seçkin bir temsilcisi olarak kabul edilmektedir.)

Sanatın İyileştirici Gücü

Sena Şeker

Ardı ardına dizilmiş notaların çıkardığı seslerle doğan mucizevi güç birçok alanda kendini göstermektedir. Sanat tarihi süresince insanlık müzikten her anlamda istifade etmiştir. Kimi zaman müzik boşlukları doldurmuş, kimi zamansa boşluk açmıştır. Mutluluğun, huzurun, cesaretin, eğlencenin, tefekkürün, ibadetin, hatıraların, dinginliğin ve başka pek çok olgunun ifade vasıtası ve kaynağı olmuştur. Yirmi dokuz harfli alfabenin yetmediği zamanlarda müzik yedi notasıyla insanlığın elinden tutmuştur. Kulağı doyuran nağmeler beyine ve ruha nüfuz ettikçe insanın üzerinde yarattığı etkiye olan ilgi artmış ve yaygın olarak kullanılan bir tedavi yöntemi hâline gelmiştir. Müzik terapisi sanat, kültür, edebiyat, tarih, din ve tıp gibi alanlarda disiplinlerarasılık kurarak geçmişten günümüze insanlığa hizmet etmektedir.

Bugüne kadar müziğin ne zaman başladığı tam olarak bilinmemektedir. Kültürlerin ve insanların gelişimiyle birlikte müzik zaman içinde evrilmiş olsa da insan ihtiyaçlarına yönelik işlevi aynı kalmıştır. İlkel insan duyduğu sesleri tabiatüstü kaynaklara bağlamış ve görünmez varlıkların sesi gibi algılamıştır. Büyücü ve sihirbaz doktorlar insan bedenindeki kötü ruhun sesini takip ederek şarkılar, müzik, ritim, danslar ve tütsülerle tedavi etmeyi amaçlamıştır.¹

Antik çağda ilahiler ve şarkılar tanrılarla iletişim kurmanın aracı olarak telakki edilirdi ve kâhinler vasıtasıyla Tanrı'ya ulaşıldı. Dinî törenlere şarkılar, ilahiler ve müzik aletleri eşlik etmiş ve ilerleyen zamanlarda törenlerin bütünleyici bir unsuru haline gelmiştir. Kilise düalist bir anlayışla müziği “şeytani” ve “Rahmani” olarak ikiye ayırmıştır. Müzik bir yandan Tanrı'nın armağanı olarak görülürken diğer yandan şeytan tarafından günaha teşvik aracı olarak kabul edilmiştir. Hatta Orta Çağ'da cadı avı kapsamında büyücüler şeytana hizmet etme iddiasıyla Engizisyon Mahkemelerinde yargılanıp yakılmışlardır. Bilahare kilise, müziği ruhani bir tedavi yöntemi olarak benimsemiş ve müziğin ruhsal şifaya yönelik kutsal bir mesaj içerdiğine inanmıştır.

Müziğin tarihçesiyle insanlığın geçmişi arasında ayrılmaz bir bütünlük vardır. Antik kültürlerin günümüze bıraktığı temsillerde dahi enstrüman kullanan insanlar görülmektedir. Pisagor, mutsuzluk ve öfkeyi melodilerle iyileştirmeye çalışmıştır. Homer, amelîyatları süresince müziği sakinleştirici etkisi için kullanmıştır.² Hz. Davud'un (a.s.) ibadetlerini müzik eşliğinde yaptığı bilinmektedir.³ Asklepios'un antik şifa mekânlarında müzik, bütünsel tedavi konseptinin bir parçası olarak kullanılmış ve olumlu sonuçların akabinde özellikle psikosomatik hastalıklara tatbik edilmiştir.⁴ Orta Asya halklarının kadim bilgilerinde

müziğin iyileştirici etkisi her zaman saygı görmüş ve yaşatılmıştır.

Günümüzde de kullanılan sağlıklı olumlu yönde etkileyen bazı şifa ayinleri ve danslarının kökeni Orta Asya'nın İslamiyet öncesi dönemlerine dayanmaktadır. Bu kapsamda şarkı ve davul ritimlerinin yanı sıra kıl kopuzunun da (yaylı çalgı) etkili bir şekilde şamanlar tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Takriben bin yıl önce Horasan ve Uygur bölgelerinde makam musikisi gelişmiş ve İslam'ın yayılmasıyla birlikte mevcut geleneksel tıp ve müzik terapisi birleştirilmiştir. Farabi, İbn-i Sina, Ebu Bekir Râzî, Hasan Şûrî, Hekimbaşı Gevrekzade Hafız Hasan Efendi ve Haşim Bey makamların duygular ve organlarla bağlantısını tanımlayarak birbirinden ayırmış ve dört yüzü aşkın makam belirlemiştir.⁵ Tecrübelerine binaen hangi makamların ne zaman etkili olduklarını da aktarmışlardır. Farabi, makamları ve ruha olan etkilerini şöyle tasnif etmiştir:

- **Rast makamı:** İnsana sefa (neşe, huzur) verir.
- **Rehavi makamı:** İnsana beka (sonsuzluk fikri) verir.
- **Küçük makamı:** İnsana hassasiyet (duyarlılık) verir.
- **Büzürk makamı:** İnsana havf (çekinme, sakınma duygusu) verir.

- **İsfahan makamı:** İnsana hareket kabiliyeti ve güven hissi verir.
- **Neva makamı:** İnsana lezzet ve ferahlık verir.
- **Uşşak makamı:** İnsana gülme 'dilhek' verir.
- **Zirgüle makamı:** İnsana uyku 'nevm' verir.
- **Saba makamı:** İnsana şecaat (cesaret, kuvvet) verir.
- **Buselik makamı:** İnsana kuvvet verir.
- **Hüseyni makamı:** İnsana sulh (sükûnet, rahatlık) verir.
- **Hicaz makamı:** İnsana tevazu (alçak gönüllülük) verir.⁶

İbn Sînâ, musikinin tıptaki yerini şu ifadelerle aktarmıştır:

...tedavinin en iyi yollarından, en etkililerinden biri, hastanın akli ve ruhi güçlerini arttırmak, ona hastalıkla daha iyi mücadele için cesaret vermek, ona en iyi mûsikîyi dinletmek, onu sevdiği insanlarla bir araya getirmektir...⁷

Müzik, insanın kendisi için oluşturduğu kültürel ortamın bir parçasıdır ve hayatın çeşitli alanlarıyla bağlantılıdır. Tören ve kült eylemlerine, şifa ritüellerine, çalışma hayatına, siyasete ve günlük yaşama sirayet etmiştir. Bilhassa, tekkelerde ve mevlevihanelerde ayin ve dinî merasimlerde (zikir, cem vs.)

musiki yer almıştır ve bu kurumlar Türk müziğine yeni bir soluk getirmiştir. Mevlânâ musikiyle ilgili olarak şöyle buyurmuştur: “Musiki, Allah âşıkları için ruhun gıdasıdır; zira onda sevgiliye yani Allah’a kavuşma ümidi mevcuttur.”

İnsan bedenindeki fizyolojik ve psikolojik etkileri sebebiyle rahatlama ve sakinleşme aracı olarak seslerden yararlanılmıştır. Makamlar; tedavi aracı olarak ilk defa 12. yüzyılda Şam’daki Nureddin Hastanesi’nde uygulanmıştır. Müziğin hastaların üzerinde hem zihinsel hem de ruhsal etkisi vurgulanmıştır. 13. yüzyıldan beri Amasya, Sivas, Kayseri, Manisa, Bursa, İstanbul ve Edirne’de bulunan şifahanelerde yüzyıl öncesine kadar musikiyle tedavi yöntemi kullanılmıştır.⁸ Yaklaşık 200 yıl önce Batı’nın şifa yöntemlerinin Doğu’ya yayılmasıyla kadim bilgiler giderek unutulmuştur.

1970’lerde psikolog ve müzisyen Dr. Rahmi Oruç Güvenç, İstanbul Üniversitesi’ndeki arşivlerde saklanan bilgileri incelemeye başladı ve akabinde enstrümanlarla müzik terapisini uygulamaya koydu. Kaynaklardan öğrendiği bilgilere sadık kalarak seanslar süresince rahatlatıcı ritim ve su sesiyle birlikte birbirinden farklı enstrümanlar (ör; ney, rebap, çenk, ut, dombra, rübab) çalarak hastaların tedavisini amaçladı. Günümüzde Güvenç’in ekibi bu bilgileri Avrupa çapında öğretmektedir. Viyana’nın Meidling bölgesinde bulunan Rehabilitasyon Merkezi’nde komadaki pek çok hastanın Türk musikisi makamlarıyla terapi uygulanarak uyandığı kaydedilmiştir.⁹ Günümüzde müzik terapisinin kullanım alanları geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Farklı gelişen bireylerde, inme, amnezi, kalp hastalıkları, epilepsi, alzheimer ve psikolojik rahatsızlıklar gibi birçok alanda müzikle tedavinin başarılı sonuçları gözlemlenmiştir.¹⁰

Ses ve ritim, bilinçaltı ve ruhta saklanan anılara bağlantı kurulmasında yardımcı vasıtalar. İnsan, anne karnında başlar duymaya. Önce annesinin kalp atışlarını ve ritmini duyar, ardından çevredeki sesleri algılar ve hafızasına kaydeder. Dünyaya geldiğinde bu sesleri tanır ve bir nebze rahatlar. İşitilen tüm sesler insan beyni üzerinde farklı bir etkiye sahiptir ve insanın duygu dünyasını harekete geçirecek güçtedir. Öyle ki bazen yabancı bir şarkıyı dinlerken sözlerini anlamaya gerek kalmadan hissetmek mümkündür. Goethe’nin de dediği gibi “Müzik doğruca ruha seslenir, ruh da kendisini ancak müzik yardımıyla en iyi şekilde anlatabilir.”

Makamları anlamak ve dinlemek isteyenlere tavsiye etmek istediğim birkaç eser:

Rahmi Oruç Güvenç’in farklı makamlarda hazırlanmış olduğu dinletiler çevrim içi mecralarda erişime açıktır. Savaş Barkçin’in hazırlanmış olduğu *40 Makam 40 Anlam* adlı çalışma müzik platformlarında yayınlanmaktadır. Muhsin Kara’nın açıklamaları eşliğinde “Farklı Makamlarda 5 Vakit Ezan!” adlı video YouTube’da görüntülenmektedir. Son olarak; Osman Bostancı’nın sesinden “7 Farklı Makam’da 7 Farklı Sure” YouTube’da ilgililere sunulmaktadır.

Kaynakça

Birkan I (2014). Müzikle Tedavi, Tarihi Gelişimi ve Uygulamaları. Ankara Akupunktur ve Tamamlayıcı Tıp Dergisi, s. 37-49

Düzenli, P. (2014). İslâm Kültür Tarihinde Müsiki. Kayihan Yayınları. 2. Baskı. İstanbul.

Güvenç, R. O. (1985). Türklerde ve Dünyada Müzikle Ruhi Tedavinin Tarihçesi ve Günümüzdeki Durumu. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi. İstanbul.

Tümata. Reseptif Müzik Terapi. <https://tumata.com/muzik-terapi/reseptif-muzik-terapi/>

Tuschl, Susanne S. Musik als Therapie. <http://www.musikalstherapie.at/home.html> (2022-09-09)

dipnotlar

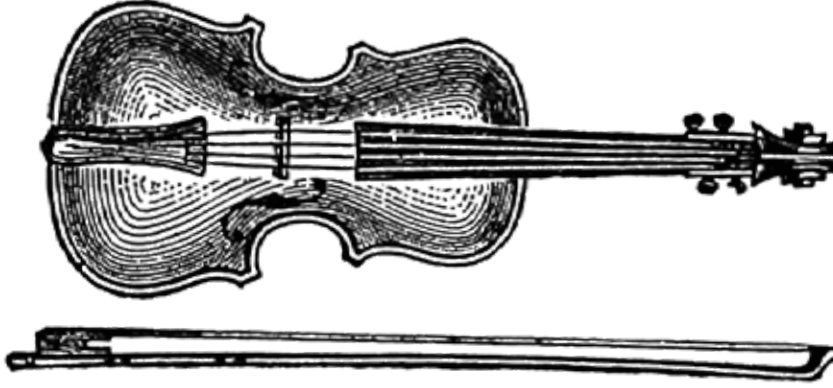
- 1 Güvenç, 1985, 3-4
- 2 Birkan, 2014, S. 38
- 3 Düzenli, 2014, 60
- 4 Tuschl
- 5 Tümata
- 6 Güvenç, 1985, 27
- 7 a.g.e.
- 8 Tümata
- 9 a.g.e.
- 10 Birkan, 2014, 44-47

SENA ŞEKER

Avusturya – Bregenz

Şarkılardaki Şiirler

Z ü m r a U f u k

“İir, bir hikâye değil, sessiz bir şarkıdır.”

Ahmet Haşim.

Edebiyat ve müziği birbirine sımsıkı bağlayan en önemli unsur ritimdir. Bazen bir melodi kelimelerin dünyasına süzülerek bir şarkıya dönüşür, bazen de edebî bir eser ritmiyle kendi ezgisini oluşturur. Kısacası ritim; sadece müziğin değil, edebiyatın da bir parçasıdır. Bu ortak özellik sayesinde müzik ve edebiyat birbirlerinden asla kopamayan iki sanat dalıdır. Nasıl ki bir beste, güftesiyle kendini tamamlar, edebî bir eser de harf ve sözcüklerin ritimsel dizilişleriyle kendi melodisini oluşturarak doruğa ulaşır.

Harfler sözcüklerin notaları, noktalama işaretleri ise duraklama yerleridir. Bu yüzden ıssız bir köşeye çekilip bir şiiri ya da bir romanı sessizce okumak, içimizden şarkı mırıldanmak gibidir. Bir nefesle var olan her harfin tınısı, diğer harf ve kelimelerle buluştuğunda ses grubu oluşturur.

Bu açıdan bakıldığında her edebî eserin kendine özgü bir ritmi olduğunu söyleyebiliriz. Fakat bu ritimlerin müzikal bir anlatıma sahip olabilmesi, yazarın kelimeleri ve noktalama işaretlerini nasıl kullandığıyla yakından ilişkilidir. Yazarın bilinçli olarak bir ses uyumuna dikkat etmesi, eserinin ezgisel bir anlatıma sahip olmasına katkı sunar. Böylece yazar, okuruna hem eserin içeriğiyle hem de melodisiyle seslenmiş olur.

Böylesi müzikal bir anlatımı yazınsal eserlerde yakalayabilmek, farklı teknikler gerektirir. Örneğin; edebiyatın diğer türlerine karşın, şiirde bu ahengi tutturabilmek daha kolaydır. Çünkü ses uyumları, redif ve kafiyeler şiirin en önemli unsurlarıdır. Melodik anlatım edebiyatın şiir türünün başlıca özelliğidir. Bunlar şiirin ezgisel olmasına katkı sunmaktadır. Bunlara ek olarak aruz ve hece ölçüsü kullanılarak şiire ahenk ve ritim katılabilmektedir. Böylelikle hem şiirin müzikal değeri ön plana çıkarılmış olur hem de şiir ahenkli bir şarkının sözleri gibi kulaklara hitap eder. Bu yüzden müzik dışında, ritmi en fazla hissedebileceğimiz yazınsal eser şiirdir. Şiirin kısa ve öz olması, onun melodik bir anlatımı kompakt ve yoğun bir biçimde sunabilmesine katkı sağlar.

Düzyazıda ise bu durum tamamen farklıdır. Yazının uzunluğu ve içeriği göz önüne alındığında böyle bir ahengi baştan sona yakalayabilmek pek de kolay değildir. Ritim oluşturabilmek için şiirde redif ve kafiye gibi özelliklerden faydalanılırken, düzyazıda cümlelerin uzunluğuna, kelimelerin birbiriyle uyumuna, noktalama işaretlerinin oluşturduğu tempoya, tekrarlamalara ya da yinelemelere başvurulur. Böylece bir yandan okuyucuda estetik haz uyandırılırken bir taraftan da onu metnin içine çekerek okumada süreklilik sağlanır. Sevilen şarkıları tekrar tekrar dinlediğimiz gibi bu tür eserleri de tekrar tekrar okumaktan zevk alırız.

Her ne kadar bu iki sanat dalı arasında güçlü ortak noktalar bulunsun da, ikisi de kendine özgü olan dil ve ses özelliklerini korur. Mesela şiirdeki imgelemi kelimeler oluşturur ve daha somuttur. Enstrümantal bir eserde ise imgeler notalar üzerinde oluşturulur ve daha soyuttur. Bu yüzden bir şarkı yapmak için bir araya getirilen güfte ve bestelerin birbirleriyle olan uyumu çok önemlidir. Çünkü sözsiz imgelem ile enstrümantal imgelemin birbiriyle örtüşmesi, ortaya konulacak olan sanat eserinin başarısıyla doğru orantılıdır.

Şiirlerin şarkıya dönüştürülürken besteciye yön veren şeyin, kelimelerin ritminden çok şiirin içeriğinden doğan duygusal ezgi olduğunu düşünüyorum. Evet, bir şiire ritmi veren kelimelerin dizilişidir fakat ilginçtir ki bir şiir bir müzikle buluşturulurken bestekârlar şiirin ritminden çok, içsel duygusuna kulak vermişlerdir. Bu nedenle şarkının melodisi genelde şiirin hissettirdiği duygu üzerinden kurgulanmaktadır.

Bu bağlamda geçmişten günümüze kadar şarkıları yapılmış önemli şiirlerden birkaç örnek verebiliriz. Bu örnekleri verirken; bestelerin şiirin içeriğine mi yoksa yazının ritmine göre mi yapıldığını deneysel ve subjektif bir analiz ile değerlendirmeye çalışacağım.

Sabahattin Ali'nin "Aldırma Gönül" şiirini bestekâr ve sanatçı Kerem Günay, 1976 yılında Hicaz makamında bestelemiş ve şarkı haline getirmiştir. Şiirin içeriğine hâkim olan haykırı ve yakarış duygusu, şarkının bestesine yön vermiştir. Kelimelerin ritminden çok şiirin duygusal yoğunluğu şarkıyı bestelemeye etkili olmuştur.

Aynı şekilde bestekâr Münir Nurettin Selçuk'un da Ümit Yaşar Oğuzcan'ın "Beni Kır Kuyularda Merdivensiz Bıraktın" şiirini duygusal melodisine kapılıp bestelediği inancındayım.

Nazım Hikmet'in ünlü şiiri "Mavi Liman", Cem Karaca tarafından mükemmel bir şekilde bestelenmiş ve ortaya "Çok Yorgunum" isimli eşsiz bir eser çıkmıştır. Cem Karaca'yı bu şiirle buluşturan hiç şüphesiz ki zamanında Nazım Hikmet'i de yanıp tutuşturan vatan hasretidir. Cem Karaca da sürgünde olduğu yıllarda Nazım Hikmet'in şiirindeki duyguyu iliklerine kadar hissetmiş ve şiiri, kelimelerin ritminden çok bu duyguyla bestelemiştir.

Buna karşın Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun "Karadut" şiirinin bestesinde kelimelerin ritminin önemli bir rol oynadığı görüşündeyim. Şiir, Cemil Altınbilek tarafından 1959 yılında bestelenmiştir. Şarkının melodisi, kelimelerin şiirdeki akışı ve duraklama yerleri göz önünde bulundurularak yazılmış hissi vermektedir.

Örneklerde de görüldüğü gibi bir şiir ister ritmine isterse de duygusuna göre bestelenebilir. Burada aslında önemli olan sevilen şiirlerin doğru bir şekilde bestelenmesiyle defalarca dinlenebilir bir forma sokulmasıdır. Çünkü bir şarkıya ve besteye nazaran, bir edebiyat eserinin genellikle sadece bir kez okunup sonra rafa kaldırıldığını düşünürsek şiirlerin bestelenmesiyle edebiyatın sürekliliği artırılmış oluyor.

Ek örnekler:

- Yeni Türkü- Olmasa Mektubun – Murathan Mungan
- Cem Karaca- Ceviz Ağacı - Nazım Hikmet

Eşsiz Bir Eser; Mevlid-i Şerif'ten Yansımalar

Mehmet Akif Çelik

Memleketimizde bir gelenek hâline gelen ve dinî törenlerde özellikle Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) doğum yıldönümü vesilesiyle güzel sesli mevlithanlar tarafından okunan *Mevlid-i Şerif*, Süleyman Çelebi'nin eseridir. Halk arasında Süleyman Dede olarak bilinen Süleyman Çelebi, küçük yaşlardan itibaren güçlü bir dinî terbiye ve tahsil görmüş, büyük sevgi ve hayranlık duyduğu Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) hakkında yazılan tüm eserleri okumuştur. Gençliğinde Bursa'nın en tanınmış âlimlerinden Emîr Sultan'a intisap etmiş ve onun vefatı ile o zamanlar inşası tamamlanan Ulu Cami'ye imam olarak atanmıştır. Pek bilinmeyen asıl adı *Vesîletü'n-necât* yani "Kurtuluş Sebebi" olan *Mevlid-i Şerif* edebiyatımızın en önemli dinî eserlerinden biridir.

Mevlit kelimesi, "doğum, doğum yeri ve doğum vakti" gibi anlamlara gelir. Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.) doğumunu anlatan "Mevlid-i Nebî" bugün "Mevlit Kandili" olarak bilinmekte. Osmanlı döneminde Mevrit törenine ayrı bir önem verildiği bilinmektedir. Öyle ki Osmanlı'nın son dönemlerinde "Mevrit Alayı" adı altında ihtişamlı törenler düzenlenirken devlet erkânı, şeyhülislam, vezirler ve müderrisler Rebiyülevvel ayının on ikinci gecesinde Sultan Ahmet Camisi'nde yerlerini alırdı. Bu görkemli gecede padişahın teşrifıyla birlikte vaaz

verilir, mevlithanlar tarafından Süleyman Çelebi'nin yazdığı *Mevlid-i Şerif* okunurdu.

Esasen Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) doğum yıldönümü vesilesiyle başlayan *Mevlid-i Şerif* okuma geleneği günümüzde Kadir, Miraç, Regaip ve Berat gecelerinde veya sünnet, düğün, cenaze gibi önemli olaylarda yapılmaya devam ederken kültürümüzde önemli bir dinî-kültürel unsura dönüşmüştür. Dünyadaki bütün Müslümanlar, Arapça okunan Mevrit ve methiyelerin daha iyi anlaşılabilmesi için kendi lisanslarına tercüme etmişlerdir. Osmanlı coğrafyasında ise Süleyman Çelebi tarafından Türkçe kaleme alınan *Mevlid-i Şerif* genişletilerek düzenlenmiştir. Böylece kendisinin kaleme aldığı *Mevlid-i Şerif* okunmaya başlanmıştır.

Sehl-i mümteni, yani kolay görüldüğü hâlde benzeri söylenmeye kalkınca zor olduğu anlaşılan *Vesîletü'n-necât* sade bir Türkçe ile Türk edebiyatında en sık kullanılan hece ölçüsü "fâilâtün fâilâtün fâilün" kalıbıyla yazılmıştır.

Duygu ve düşüncelerini samimi bir şekilde dile getiren Süleyman Çelebi bu eseriyle hem milletimizin gönlünü kazanmış hem de kültürümüze paha biçilmez bir mücevher bırakmıştır. Aradan asırlar geçmesine rağmen tarihçilerimizin araştırmasını yaptığı mevritlerin hiçbirisi Süleyman Çelebi'nin eseri gibi kalıcı ve meşhur olmamıştır. Yazarın ifadeleri dinî

heyecanına bağlı olarak gelişip zenginleşmiş ve ona özel bir üslup kazandırmıştır. Bu sebeple *Vesiletü'n-necât*'ta motiflerin ve edebî sanatların kullanılışı yazarına mahsus olup tamamen orijinaldir.

Süleyman Çelebi'nin Peygamber sevgisini mısralara dizdiği bu eseri sadece Türkiye'de değil, dünyanın hemen hemen her yerinde farklı vesilelerle okunuyor. ABD'den Rusya'ya, Almanya'dan Balkanlar'a, Tunus'tan Mısır'a ve Japonya'dan Endonezya'ya uzanan geniş bir coğrafyada, Müslüman nüfusuna sahip her ülkenin birbirinden farklı ve zengin usulde idrak ederek, Hz. Peygamber'i (s.a.v.) kendi kültürlerine has bir şekilde yâd ettiklerini görmekteyiz.

Vesiletü'n-necât, kaleme alındığı zamandan itibaren o kadar çok sevilmiştir ki, tarihe Türk edebiyatının en fazla çoğaltılan eseri olarak geçmiştir. Özel koleksiyonlarda muhafaza edilen bu nüshaların sayısı, başka hiçbir eserle karşılaştırılamayacak kadar fazladır. Geçtiğimiz aylarda en eski nüshasının ABD'nin Michigan eyaletinde bulunmasının yanı sıra Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkede misyonerlik faaliyetlerinde bulunan Kanadalı F. Lyman MacCallum tarafından İngilizceye çevrilmiş olması, Batı dünyasının bu konuya olan merakını gösteriyor. Geçtiğimiz yıllarda ise ABD ve İngiltere'de okullar ve üniversiteler başta olmak üzere, çocuklara ve yetişkinlere bu güzide eser okunarak edebiyatımız ve aynı zamanda dinî

kültürümüz tanıtılmaktadır. Nitekim o taklit edilemez bir üslupla kaleme alınmış eser, yazıldığı günden bugüne dek kıymetini arttırarak korumaktadır.

Yazımı bitirirken Süleyman Çelebi'nin şu iki beytini paylaşmak isterim:

Hakk Teâlâ rahmet eyleye ona,
Kim beni ol bir duâ ile ana

Her kim diler bu duâda buluna
Fâtıha ihsân ede Süleyman kuluna

Kaynakça:

<https://www.yenisafak.com/hayat/mevlidin-en-eski-nushasi-amerikadan-cikti-iste-mevlidin-en-eski-yazmasi-3840017>

<https://www.gzt.com/nihayet/the-mevlidi-sherif-bir-misyone-rin-aziz-hatirasi-3562220>

MEHMET AKİF ÇELİK

Almanya - Berlin

Kelimeler Sussun, Notalar Konuşsun!

T u a n a Y ü k s e l

A henkli bir düzen içerisinde, belirli bir şekilde ayarlanmış olan sesler, insan ruhu üzerinde çok derin tesirler yapar. Sesin etkisi insan sanatı ile zenginleştirilir.”

(İbn-i Sina)

Müzik; evrenin varoluşunda ve insan yaşamının her döneminde yer almış, insan ruhunu besleyen önemli bir kaynak olmuştur. Kısacası; bireye doğumdan ölüme kadar eşlik eden bu sanat dalı, ruhun gıdası olarak da adlandırılır. Her zaman fark etmesek de hayatımızın her alanında melodi ve ritimler kulaklarımızı doldurur ve içimizde farklı duygular uyandırır: Yokuş aşağı bisiklet sürerken kulaklarımızın etrafında uğuldayan rüzgâr, ağır botlarla yürürken tabanlarımızın altında ezilen kar, kalp atışımız ve hatta nefes alıp verişimiz... Ses her an varlığını kanıtlar, kulak verdiniz mi? Fakat müziğin gücü bizleri ne denli etkiler? Ses ve insan ruhu arasında nasıl bir bağ vardır?

Müzik, kuvvetli duygusal tepkiler uyandırma özelliği sayesinde her asırda insanların hayatında göz ardı edilemeyecek nitelikte bir etki yaratmıştır. Tarihte de farklı dinlere mensup toplumlar kendi yöntemleriyle müziğin iyileştirici bir güç barındırdığı kanaatine varmıştır: Antik Yunan’da müziğin epilepsi, depres-

yon, veba ve kızamık gibi hastalıkların tedavilerinde kullanıldığına dair veriler vardır. Tıp alanında en önde gelen şahsiyetlerden biri olan Hipokrat da artık tıbbi tedavinin faydasının olamayacağını düşündüğü bazı hastalarını tapınaklarda müzik ile tedavi etmiştir.

Öte yandan İslam medeniyetinin bir parçası olan Farabi ve İbn-i Sina gibi değerli isimler yaptıkları çalışmaların neticesinde müziğin insan ruhuna olan etkisini gözlemlemiş; sonraki çalışmalarında müzik tedavisini hastaları üzerinde uygulamışlardır. Aynı şekilde Selçuklu ve Osmanlı döneminde de bazı ruhsal ve fiziksel rahatsızlıkların tedavisi için müzik ve su sesiyle güven hissi veren alanlar tertip edilip hastalar için bir nevi rehabilitasyon merkezleri inşa edilmiştir.

Müzik ve su sesinin kullanıldığı tedavi merkezlerinin en önemli örneklerinden birisi Sultan II. Beyazıt tarafından 1484’te Edirne’de yaptırılan külliye'deki darüşşifadır. Evliya Çelebi, ünlü *Seyahatnamesi*’nde “Orada bir darüşşifa vardır ki dil ile tarif edilmez, kalemler ile yazılmaz.” ifadeleriyle görkemli şifa yurduna dair değerli bilgiler verir.

Asırlar öncesinden Anadolu’nun bir köşesinde insanlığa hizmet etmiş bu yapı, içinde günümüze kadar

emsali görülmemiş bir şifa hazinesi barındırmıştır. Tarihte tıbbi ihtiyaçlar gözetilerek kurulmuş ilk şifahane olması dolayısıyla önemli bir yer tutar. Maalesef hak ettiği değeri henüz görmemiştir, bir istiridye'nin içerisinde duran inci tanesi misali... Belki de hak ettiği muameleyi görmediğini düşündüğümünden içimdeki bir his beni bu şifahane hakkında yazmaya yönlendirdi. Zira yazmakla anlatılamasa da böyle zengin ve benzersiz bir mirasın kıymetinin daha fazla insan tarafından öğrenilmesi gerektiğini düşündüm.

Ruh bedende, insan kâinatta, hasta darüşşifada misafirdir. Lakin özellikle insan, sağlığı yerinde olmadığında huzursuzluğa meyillidir. Bundan dolayı bu zaman dilimi içerisinde daha fazla ilgi ve şefkat bekler. Darüşşifayı yakından tanıdıkça anladım ki, burada asıl amaç insanı yalnız hastalıktan kurtarmak değil daha ziyade insanı hem bedensel hem de ruhsal anlamda sağlığına erdirmektir. Böylelikle pek çok akıl hastası da burada başarılı bir şekilde tedavi edilmiştir. Her hastaya, hekimlerin tavsiyeleri üzerine farklı şifalı aşların piştiği, ücretsiz tedavilerin yapıldığı, haftanın belirli günlerinde kentin yoksullarına ücretsiz ilaçların dağıtıldığı samimi bir şifa yurdundan bahsediyorum. Belki de modern hastaneler, varlıklarıyla insanın yüreğine merhametli bir elin

sıcaklığı gibi dokunan böyle şifahanelerden ilham almalı. Günümüzde kişiye özgü tedavi gün geçtikçe yaygınlaşan metotlardan biri fakat atalarımız bundan asırlar önce Anadolu'nun bir köşesinde her hastaya özel, ona şifa olacak yemekler, ilaçlar ve tedaviler planlamış; o dönemin şartlarında emsali görülmemiş bir şifahane ortaya çıkarmışlar.

Özellikle şifahanenin mimarisinde ince detaylar gizlidir: Hasta odaları bir merkezin etrafında toplanır ve bu sayede az sayıda şifacı birçok hastaya göz kulak olabilirdi. Odalar ise iç avluya bakar ve avluya vuran gün ışığı ortamın ferahlamasını sağlardı. Diğer taraftan o dönemde şadırvanlardan fışkıran sular göğe doğru yükselir ve bu hareketten doğan su damlacıklarının berrak serpilişi etrafa huzur nağmeleri yayardı. Hastalar burada gezinirken doğal koku ve manzarada istirahat edebilsinler diye avluya şifalı bitki ve ağaçlar dikilmişti. Baharla birlikte açan gül, yasemin ve karanfil gibi kokulu çiçekler de tedaviye yardımcı olurdu. İnsan burada âdeta doğanın canlılığı ile iç içe olmanın tadına varıyordu.

Hoş kokuların yanında mermer taşla kaplı avlunun ortasında bulunan fiskiyeli havuzdan serpilen su, berrak tınlayışıyla duvarlardan yankılanıp kulaklara misafir olur ve gönüllere huzur verip akardı. Su ve

müziğin uyumlu akışından şifalı nağmeler doğmuş ve çoğu akıl hastasının ruhuna da tohum halinde yerleşmiştir. Bunun yanında haftada belirli günler özellikle ruhsal hastalıkları olan insanlara musikiyle terapi yapılırdı. Keman, ney ve saz gibi enstrümanlar eşliğinde eserler okunur hatta makamların hangi hastalıklara iyi geldiği tespit edilirdi. Rivayete göre; pek çok akıl hastası birkaç ay içerisinde bu şifahane-de sağlığına kavuşmuştur.

Böylelikle insan ve müziğin bulunduğu, ruhun kendini önce ritimlerin sonra melodilerin dalgaları arasında kaybettiği, ardından kendini tekrar keşfettiği bir yapı ortaya çıkmıştı. Ayrıca Kur'an tilaveti ve dualar ile hastaları ruhunun özüne götüren manevi bir terapi de uygulanmış, şifanın kendisi ilk olarak Allah'tan istenmiştir.

Bu dönemlerde dahi hasta bir kişinin zihinsel ve ruhsal iç uyumunun müzik yardımıyla sağlanabileceği biliniyordu. Müziğin sadece bir eğlence aracı olmadığı, insanın düşünce dünyasını yansıtan, bu dünyayı etkileyen bir yönü olduğu görülmüştü.

Yıllar sonra bu önemli miras, Trakya Üniversitesi tarafından restore edilerek Tıp Tarihi Müzesi haline getirilmiştir. Edirne'ye uğradığınızda mutlaka avlularında kaybolmanızı, su sesinin büyüleyici berraklığını hissetmenizi tavsiye ederim.

Günümüzde duygusal yükler ve artan beklentiler nedeniyle zihinsel yorgunluk yaşayan bireylerin sayısı maalesef artmaktadır. Reklamlardan yükselen şarkılar, otoyollarda sabırsızca başvurduğumuz araba kornaları âdeta kulaklarımızı patlatacak boyuta ulaştı. Bu karmaşa adım adım ruhumuzun derinliklerine sızmakta ve insan psikolojisini darmadağın etmektedir. İnsan ruhuna ve bedenine olumlu etkisiyle müzik; karmaşık iç dünyamızı tekrardan dengelemek ve huzura erişebilmek için insanlara sunulmuş kıymetli bir sanat dalıdır. Özellikle, 1960 yılından itibaren yüksekokullardaki müzik terapistlerinin sayısı çoğalmış ve böylelikle bu alandaki çalışmalara daha fazla önem verilmiştir.

Öte yandan sadece müzik dinlemek değil, aynı zamanda müzik üretmek de insana sükûnet verir ve insan sağlığını olumlu yönde etkiler. Yaylı bir çal-

gının telinden yayılan yumuşak tonlar insan ruhuna işler, ferahlık ve huzur yayar.

Bu sebeple günümüz terapistleri tedavilerde yalnız hastalarına farklı melodi ve ritimler dinleterek değil, kişileri kendi tedavilerinde aktifleştirerek onlara kendilerini müzikle ifade etme şansı verir. Çünkü insan içinde bastırıldığı karmaşık his ve düşüncelerini dışa vurup onları biçimlendirirse, iç dünyasını daha iyi anlamaya başlar. Duygular ve düşünceler, sesler aracılığıyla daha net hale gelir, sesler kişinin iç dünyasına şekil vermesine yardımcı olur. Müzik bir tür iletişim aracı olmasının yanında insanın öz farkındalığını da artırır.

Diğer taraftan kelimelere ihtiyaç duyulmamasından dolayı terapist ve tedavi gören arasında sözsüz bir diyalog ortaya çıkar. İnsan sözcüklere sığdıramadığı his ve düşünceleri bir nota ile karşındakine ve hatta kendisine anlatır. Bu sayede özellikle demans hastaları, zihinsel engelli insanlar, çocuklar kendilerini kolayca ifade edebilirler. Ayrıca önceden müzik bilgisine sahip olmak gerekmediğinden her insana uygulanabilir bir terapi metodudur. Kısaca; kelimeler susar, müzik konuşur, gönül dinler ve dinlenir.

Görüldüğü üzere müzik terapisi bilim ve sanatı birleştirerek insanları hem zihinsel hem de fiziksel anlamda sağlığa kavuşturmada yardımcı olur. İnsan önce kaybeder kendini tonların sonsuz heybetinde, sonra tekrar keşfeder. Belki de huzuru farklı köşelerde ararken kendi benliğinde bulur.

TUANA YÜKSEL

Almanya - Stuttgart

Körlük ÇıkmaZı

Büşra Akyüz Tunç

Kovid-19 salgını yüzünden son yıllarda hayatımızın seyri değişmiş durumda. Yeni koşullara alışmaya çalışarak hatta bu koşulları benimseyerek günlük yaşantımızı idame ettirmeye çalışıyoruz. Maskelerin ardına gizlenmiş yüzlerimizle sadece gözlerimizden tanınır hâle geldik – ki çoğumuz tanınmadı veya tanıyamadı bile –. Her gün televizyondan yahut sosyal medyadan vaka ve ölüm sayılarını takip ettik. Dışarı çıkma yasaklarının henüz resmîleşmediği, bir söylenti olarak dolandığı andan itibaren dolup taşan mağazaları, erzak stoku yapanları, boş reyonları, upuzun kasa kuyruklarını, birbirine girenleri, telaşlı gözlerle etrafına bakanları, yetersiz hastane koşullarını, sağlık çalışanlarının perişanlığını, diğer hastalıkların rafa kaldırılışını, ölümleri ve yapayalnız definleri, evlere hapsi, bomboş sokakları, dışarıyı pencere ardından seyre dalanları ve daha nicelerini gördük.

Bitmek tükenmek bilmeyen testlerden geçtiğimiz bu süreçte burunlarımız da çok çekti... Dahası; her şeyin sanallaştığını, mevcut mesafelerin, en az bir metre

usulüyle daha da açıldığını, insanın insandan uzaklaştığını gördük. Teknoloji, bu mesafeleri bir nebze olsun aşılır kılsa da kendine daha bir bağımlı hâle getirdi; en özel anlarımız bile sosyal medya mecralarına taşındı. Bu görüp geçirmişliklerimizin şahidi olarak en büyük rolü gözlerimiz üstlenmişken böyle bir salgının bir de gözümüzle ilgili olduğunu düşünün... Ya bulaşıcı olan körlük olsaydı neler olurdu?

Bu soruyu, Jose Saramago da kendine sormuş olacak ki *Körlük* isimli romanı kaleme almış. Yazar, kitapta sıradan olan her bir unsuru çok vurucu ve düşündürücü eğretilmelerle sunmuş. İnsanın kör olduktan sonra nasıl zavallıya dönüştüğünü, körleşenin sadece gözler değil insanlık olduğunu vurgulamış.

Yazar, eseri sonlandırırken “Biz kör olmadık, biz zaten gören kördük. Gören körler mi, gördüğü hâlde görmeyen körler.” sözüyle aslında insanoğlunun süregelen körlüğünü dile getirmiştir. Bakabilen ama göremeyen, görse de algılayamayan ya da görmezlikten gelen, bakmanın ötesine geçemeyen insa-

noğlunun körlüğünü gözüne sokarcasına işlemiştir hikâyeyi.

“Beyaz körlük” olarak adlandırılan hastalığa yakalananları devlet, ölümle baş başa bırakmıştır. Bir yandan hastalananların karantinaya alındığı akıl hastanesindeki açlık, cinsel istismar ve gruplaşma gibi sorunlar ele alınırken bir yandan da toplumun psikolojik çöküşü gözler önüne serilmiştir. “Beyaz körlük” denilmesinin sebebi ise gözümüzü kapattığımızda kendimizi içinde bulduğumuz karanlık gibi olmaması, aksine göz alıcı bir beyazlık içermesidir. Sebebi bilinmeyen fakat çok hızlı yayılarak tüm toplumu etkisi altına alan bu körlüğün sadece gözleri değil hoşgörüyü, adaleti, saygıyı, yaşama hakkını, yardımlaşmayı hatta vicdanı kör ettiğine tanıklık ederiz.

Toplum körleşirken insanların, tabiri caizse hayvanlaşıp yemek, içmek ve üremek gibi temel güdülerle hareket ettiğini görürüz. Yaşama arzusu öylesine ağır basan bir dürtüdür ki ortalık yangın yeri olsa bile tek dert karın doyurmak olur. Haftalarca yıkanılmamış olunmasına rağmen cinsel ihtiyacın giderilmesi için kadınlardan fedakârlık beklenir. Eşlerin birbirlerine sadakati diye bir şey kalmaz.

Kitapta; olduk olmadık her yere dışkılamak, yemek dağıtımını adaletsizce yapmak ve bencilce davranarak tüm yiyeceği kendine saklamak, kadınların maruz kaldığı kötü muameleler, hor görmeler ve aşağılanmalar geniş bir yer bulur. İnsanın içindeki canavarın uyanmasına sebep olan, mantığı ve iş birliğini yok sayan kriz anı sorunsalı tam olarak budur.

İnsanın en temel içgüdüğü beslenme ihtiyacı, insanı katillikten öte yamyamlığa bile sürükleyebiliyor. Bu çıkmaza en iyi örnek *Platform* isimli İspanyol yapımı film olur sanırım. Kısaca özetleyecek olursak filmde; özenle hazırlanan her türlü yiyecek ve içeceğin dikey mimariye sahip pek çok kattan oluşan karanlık bir hapishanenin ortasındaki boşluğa yerleştirilen bir platformla en üst kattan en alt kata doğru belirli süreyle katlarda bulunanlara sunulduğu sırada açlığın, doyumsuzluğun insanlara neler yaptırabileceğini tüm çıplaklığıyla görüyoruz. Aslında, hapishanedeki temel açmazın “yemek ve hayatta kalmak” olduğu bilgisi bile akla doğrudan vahşeti ve barbarlığı getiriyor.

Kimseyi düşünmeyen, yiyecekleri paylaşmayan, açgözlü davranıp gönderilen yemeklere pervasızca saldıran üst katlardaki mahkûmların alt kattakileri açlığa mahkûm etmesine, alt kattakilerin açlıktan ölmesine, intiharlarına hatta kat arkadaşlarını diri diri kesip parça parça yemesine kadar varan bir vahşete tanık oluyoruz filmde. Oysa gönderilen yiyecekler aslında o hapishanede bulunan herkese yetecek miktarda.

İnsanların güç savaşlarıyla birbirlerini tükettiği, yanındakileri umursamadan sürdürdüğü şu hayatta; gezegenin çapından büyük kibirleriyle baş etmesi oldukça zor. Toplumda bencilce atılan her adım karışmaya davetiye çıkarıyor.

Dünyanın pek çok yerinde açlık buz gibi bir gerçekken biz sadece kitaplarda okumuşuz, filmlerde izlemişiz ya da pandemi döneminde sınanmışız çok mu? Kaldı ki aç kalmadık ama aç kalma korkusu bile bizi öyle bir afallattı ki ilk kapanma sürecinde apar topar marketlere akın ettik, stoklar yaptık en kötüsü bir kere bile bir başkasını düşünerek hareket etmedik, ağzına kadar doldurduk market arabalarını.

“Başka bir gezegene, oradaki kayaların yapısını incelemek için araç gönderebilecek olan insanlık, milyonlarca insanın açlıktan ölmesini umursamayabiliyor. Mars’a gitmek, yanı başındaki komşuya gitmekten daha kolay görünüyor.” diyen Jose Saramago insanın insana ıraklığını ne kadar da güzel anlatıyor. Karnı tok sırtı pek olan, başkasını gözetmiyor. Oysa ne diyordu hadiste: “Komşusu aç yatarken tok yatan bizden değildir.”

Körlük’teki bir pasajda; “Yuttuğumuz her lokma bir bakıma başkasının ağzından çalınmış oluyor, bu hırsızlığı aşırıya vardırarak başkalarının ölümüne neden oluyoruz, aslında hepimiz az çok katil sayılırız.” ifadesi yer alır. İçinde bulunduğumuz düzen, bizlere tam olarak bunu yaptırıyor hatta buna teşvik ediyor. Kesintisiz tüketim furyası insanları içine çekiyor.

Knut Hamsun’un *Açlık* romanında açlık ve yoksulluk içinde yaşayan buna rağmen onurunu kaybetmeyen, vicdanlı ve merhametli; dilenmekten ve muhtaç gözükmekten kaçınan çok güçlü bir karakter yer alır. Romanda; açlık hissinin nasıl insana insanlığını unutturabileceği, istemese de bu hissin, nasıl kişiyi

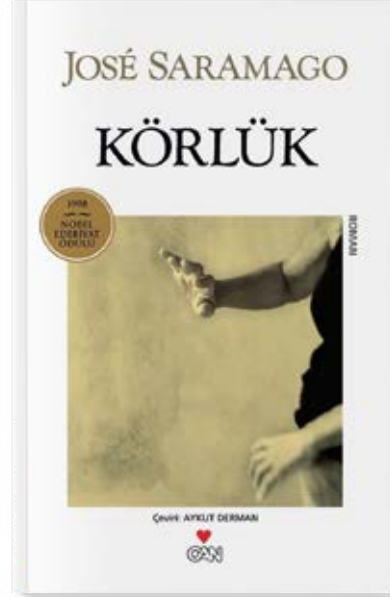
kötü davranışlara sürükleyebileceği anlatılır. Birçok kez açlığını dile getirebilecek, yemek yeme fırsatı bulabilecekken gururundan taviz vermeyip aç kalmayı yeğleyen karakterden etkilenmemek güçtür. O açlık öyle bir açlıktır ki artık yemek yediğinde bile midesi almaz, kusar. Bu açlık; onu bastırmak için insana talaş yedirtecek, kemik kemirttirecek ya da parmağını emdirtecek kadar had safhada bir açlıktır hatta zaman zaman insanı tokluğundan utandıracak bir açlıktır. İnsanın açken bile ne kadar erdemli kalabileceğini gösteren cömertlik, iyimserlik ve dürüstlük temsili bu eser; her şeye rağmen umudun ve ahlakın korunması açısından güzel bir örnektir. “Utanma duyguları eksik olduğu için kursaklarını dolduranlar hep olmuştur,” der Jose Saramago *Kör-lük*’te. Oysa “Utanmak da bir erdemdir !”

Her yeni doğan gün için bir umut vardır. Karanlıktan aydınlığa, zorluktan kolaylığa, sıkıntıdan rahatlığa da umutla erişilir. Yarın için umudumuz olmasaydı bugün yaşamayı lüzumlu bulmazdık.

Sonuç itibarıyla; her ne kadar iki senedir olağanüstü bu duruma göğüs germeye, adapte olmaya çalışmış, ara ara bocalamış olsak da umudumuzu yitirmedik. Maskelerden yavaş yavaş kurtulmaya başladığımız, eski hayat ritmimizi neredeyse tamamen kazandığımız bu günlere ulaştık. Evde kalmamız gerektiğinde iş birliği yapmayı başardık, tıbbi imkânları yeterli ülkeler yetersiz olanlara yardım etti. Olağanüstü bir durumla nasıl baş edeceğimizi bu süreçte nelerden kaçınmamız gerektiğini tecrübe ettik. En önemlisi ise kıymetini bilmediğiniz, basit ya da rutin gelen şeylerin ne kadar değerli ve gerekli olduğunu idrak ettik.

“Biz zaten kördük. Gören körler mi, gördüğü hâlde görmeyen körler.” Asıl körlük görmemek değil de görüyor olduğumuz hâlde kafa çeviriyor olmak. Etrafımızda olup bitenler karşındaki vurdumduymazlığımız korkulur ki bize daha büyük zararlar açacak. Tasavvufta gafletten uyanmak olarak da yorumlanan görmek eylemi bakmanın ötesinde olmalı. Zira bakmak ve görmek aynı şeyler değildir. Bakmak üstün-körü bir eylemken görmek daha derinlemesine bir farkındalık gerektirir. Bakmak, göz kapakları arasına indirgenmişken görmek, kalbe ve akla dayanır.

Bakanlardan değil görenlerden olmak umuduyla...

BÜŞRA AKYÜZ TUNÇ

Fransa - Paris

Sevginin Gücü

Yasın Durat

Saat 08:30'daki toplantı ile başlamıştı günümüz. Sabahçılar her gün saat 8'de işbaşı yapar ve görevi gece vardiyasından devralırdı. Eğer gece vukuat yoksa yeni de bir haber gelmediyse hemen biterdi toplantı. Asker olarak görev yaptığım bu kurumda bu her zaman böyleydi. Avusturya hükûmeti, askerlik yapma vakti gelen vatandaşlarına iki seçenek sunuyor: Ya 6 ay normal askerlik ya da 9 ay kamu hizmeti. Benim seçimim 9 aylık kamu hizmetinden yana oldu. Kamu hizmetinin nerede olacağı ve ne yapacağınız ise şansınıza kalmış.

Benim şansına mülteci sığınma kampı düştü. 2017 senesinin haziran ayında Viyana'nın 14. Bölgesi'ndeki Otto-Wagner Hastanesi'nde başladım görevime. Çok büyük bir alana kurulu, 26 ayrı binası olan tarihi değeri yüksek bir hastaneydi burası. Biz 17. bölümdeydik. Seksenli yıllardan beri hiç restore edilmemiş nostaljik binanın yaklaşık 150 sakini vardı. Bu 150 kişinin yarısından fazlası Afganistan ve İran'dan gelen insanlardı, yaklaşık 35 kişi Iraklıydı ve çok azı Suriyeliydi.

Suriye'deki iç savaş sonrası patlayan göç dalgası, bu insanları Avrupa'ya sürüklemişti. Oraya ilk gittiğimde kampın sakinleri arasında bu kadar az Suriyeli göreceğimi hiç tahmin etmemiştim. Kampta

genelde iki aile oluyordu ve sadece bir veya iki hafta kalıyorlardı. Bunun sebebi; Avusturya hükûmetinin, Suriye'de yaşamının çok tehlikeli olmasından dolayı oturma iznini hemen vermesiydi.

Kampta yaşayanların en büyük hayali "oturma izni" almaktı. Bu memlekette "oturma izinsiz" yaşam çok kısıtlı imkânlar sunuyor. Oturma izni olmadan iş bulmak, ev tutmak ve özgür bir yaşam sürmek neredeyse imkânsız. Hükûmet, mültecilere iki yol sunuyor. İlki; çağrıldıkları mülakatta neden bu ülkede kalmak istediklerine dair geçerli bir sebep sunmak, olumlu karar çıkarsa oturma izni almaya hak kazanıyorlar. Eğer ki olumsuz bir karar çıkarsa maalesef ülkelerine geri gönderiliyorlar.

Medyada dolaşan mültecilerle alakalı olumsuz haberlerden dolayı görevime çok kötümser bir düşünce ile başlamıştım. Ama yanıldığımı anlamak sadece bir haftamı aldı. Kamp ahalisi genel olarak Türk kültürüne yakın bir kültüre sahipti. Göreve başladığımda Ramazan ayıydı ve orada yaptığım ilk iftarda, kamp sakinleri bize iftar yapmamız için yemek ikram etmişti. Bu vesileyle çok güzel vakit geçireceğimi aslında anlamıştım.

Temel sıkıntılardan biri anlaşmaktı. Çoğu Avusturya'da yeni olduğundan Almanca bilmiyordu. Kampta

yaşayan farklı uyruklardan insanların sayısı ile doğru orantılı olarak kendi milletlerinden çalışanlar vardı. Böylelikle çeviride zorluk yaşanmıyordu. Toplamda; üç Farsça, bir de Arapça bilen çalışmamız vardı ve ben dâhil 4 “asker” arkadaşım.

Farsça, önceden beri merak ettiğim bir dildi ve ben de bu durumu avantaja çevirmek için yavaşta Farsça öğrenmeye başladım. Oraya çalışmaya gittiğim her gün kendimi Kabil’de veya Tahran’da gibi hissediyordum. Viyana’nın ortasında, Avrupa’nın göbeğinde böyle bir fırsat her zaman ele geçmezdi. Her gün bir kamp sakininden bir kelime öğreniyordum.

Yavaş yavaş öğrendiğim bu dilin Türkçeyle ne kadar çok ortak kelimesi olduğunu fark ettim. Yaklaşık üç ay sonra basit şeyleri anlayıp insanlara yardım edecek hâle gelmiştim. Basit görevlerim vardı örneğin; akşam saat 6’da yemek dağıtmak, sınıf kapılarını açmak, temizlik arabalarına temizlik ürünlerini doldurmak gibi.

2015’te başlayan göç dalgası benim göreve başladığım 2017 senesinde bitmişti. Çoğu mülteci, mülakattan geçip yeni yaşamlar kurmaya başladığından bizim kurum küçülmeye gitti ve Viyana’nın 14. Bölgesindeki bölüm kasım ayında kapatıldı ve beni aynı kurumun 13. Bölgesindeki şubeye gönderdiler.

Yeni başladığım yer fiziksel ve zihinsel engelli mültecilere özel bir yerdi. Bir önceki çalıştığım yere nazaran çok daha kalabalıktı. 250’den fazla insan yaşıyordu ve yine büyük bir hastane kompleksinde bir bina mülteci kampı olarak tahsis edilmişti.

Bu yeni yerde yalnız değildim. Eski kampta müdür yardımcısı olarak görev yapan yarı Makedon yarı Sırp Danijela ve asker arkadaşım Florian ile gelmiştim. Danijela ile abla-kardeş gibi olmuştuk geçen 6 ayda. Bu nedenle çok yabancılık çekmedim ve yeni yere çabucak uyum sağladım. Danijela bu yeni yerde müdür olmuştu. Bu yüzden, başlarda ajanlık yapacağımdan çekinenler olmuştu.

Sabah toplantıya katılanların sayısına bakılırsa bugün önemli haberler var diye geçirdim içimden. Bu gibi toplantılarda toplam altı farklı bölüm bir araya gelirdi. 250 kişinin yaşadığı yerde çok daha fazla çalışan ve eski yere nazaran iki kat daha fazla “asker” vardı. Selam sabah faslının ardından ilk sözü müdürümüz Danijela aldı. Yarından itibaren yeni iki kişi ekleneceğinin haberini verdi. Çeçenistan’dan bir çiftin geleceğini söyledi. Âdem ile eşi Fatma. Fiziksel ve zihinsel engelli mültecilerin öncelikli olduğu bu kampta, yeni gelen çift için de aynı durum söz konusuydu anlaşılan.

Fatma'ya tüberküloz tanısı konmuştu, neyse ki kontrol altındaydı. Genç ve güçlü bir bağışıklık sistemi olduğundan atlatmış gibiydi bu hastalığı. Ama hastalıkla geçen bu sürecin onu bir hayli yorduğu belliydi. Eşi Âdem'in durumu daha vahimdi, Çeçenistan'dayken kendisine çok yakın bir mesafede bomba patlamıştı. Yüzünde ve ellerinde bu facianın izlerini fazlasıyla taşıyordu. Bu patlamada iki gözünü birden kaybetmişti, birçok parmağı da kopmuştu. Bu nedenle müdürümüzün bizlerden ricası kendisiyle karşılaştığımız durumlarda rahatsız edici bakışlardan kaçınmamızdı.

Bu genç çift, 30'lu yaşların ortasındaydı. Onları hep kol kola görüyorduk. Âdem'in bir elinde hep bastonu ve gözünde hep taktığı güneş gözlüğü vardı, ikisi de çok güler yüzlü insanlardı. Her fırsatta bir şeye ihtiyacı olup olmadığını soruyordum, her seferinde beni sesimden tanıır teşekkür edip hâlimi hatırlımı sorardı. Avusturya'ya yeni geldiklerinden doğal olarak Almanca bilmiyorlardı. Maalesef İngilizce de bilmemeleri muhabbetlerimizin uzamasına mâni oluyordu. Onların konuşabildikleri dili, Rusçayı bilen sadece bir çalışanımız ve bir stajyerimiz vardı.

Fatma ile Âdem kampa geleli 5 hafta olmuştu. Çat pat öğrendikleri Almanca sayesinde artık daha iyi anlaşabiliyorduk. Rusça bilen personel az olduğundan dil bilen diğer kamp sakinleri çeviride bize yardımcı oluyordu.

Sabahçılar, saat 15'te yapılan toplantıda görevi teslim ediyordu. O gün çalışan sayısı az olduğundan biz askerler o toplantıdan muaf tutulduk. Merkez ofiste her zamanki işlerimizi yapıyorduk. Ta ki bir çocuk kafasını kapıdan içeri uzatıp "237 numaralı odadaki Fatma Abla'nın karnı çok ağrıyormuş, gelip bakmanızı rica ediyor" diyene kadar. İlk duyduğumuzda panik hâlinde ne yapacağımızı düşündük, herkes toplantıda olduğu için sorumluluk bizdeydi. Toplantıyı bölüp durumu anlatma fikrinin ortaya atılması çok uzun sürmedi. Danijela'ya nazım geçtiği için bu görevi ben üstlendim.

Cam kapıyı tıklatıp büyük toplantı odasından içeri girdiğimde bütün gözler bana çevrildi. Daha ilk cümleyi söylerken çeviriyi yapacak olan stajyerimiz Alisa ve eskiden ambulanslarda ilk yardım elemanı olarak çalışan Rabia ayağa kalkıp Fatma'nın yanına

gitmek için davrandı. Odasına gittiğimizde Fatma acılar içinde yatıyordu. Çok geçmeden Rabia, hastaneye gitmesinin Fatma için iyi olacağını söyledi. Alisa, Fatma ve ben acile gitmek için yola koyulduk.

Bir sıkıntımız vardı: Hastanede çeviri yapacak stajyerimizin iş çıkış saati çoktan gelmişti. Bizi yaklaşık 400 metre uzakta bulunan acil bölümüne arabası ile götüren de Alisa'yı iş çıkışı almaya gelen kocasıydı. Alisa, Fatma için 10 dakikasını ayırıp durumu hemşireye anlattıktan sonra gitmişti. Hemşire hemen müracaat bölümünün yanındaki banklara oturup beklememizi söyledi, zira ilk muayene odası hemşirenin karşısındaki odaydı. 20 dakika geçmeden doktor, Fatma'nın ismini söyleyip onu odaya çağırdı.

Doktor Bey orta yaşını geçmiş, seyrek saç-sakalı olan, gözlüklü, hafif şişman ve sevecen biriydi. Durumu anlatıp hastaları karşılayan hemşireden daha fazla bir şey bilmediğimi söylememe rağmen bana çevirmemişim gibi davranıp sorular sormaya devam etti. Tam olarak neresi ağrıyordu dediğinde Fatma'ya dönüp kendi karnımı tutup yüzümü ekşittiğimde soruyu anladı ve kendi karnında neresinin ağrdığını doktora gösterdi. Ne zamandır ağrısı olduğunu sorduğunda ise, tercümeye ihtiyaç duymadan bugün öğleden sonra olduğunu söyledim. Sonra doktor bana dönüp:

"Hamile olma ihtimali var mı?" dediğinde ne diyeceğimi şaşırdım. Bunu herhangi bir şekilde çevirip Fatma'ya sorma ihtimalim yoktu. Doktora, ancak bunu bilemem demekle yetindim. Sonra doktor iyice düşün deyip tekrar sorduğunda, ne diyeceğimi şaşırp sadece omuzlarımı silktilim. Doktor bu sözsüz cevap karşısında gözlerini kısıp başını yana yatırdı ve hafif tebessüm etti. Biraz da dalga geçerek Almanca sorduğu soruya Türkçe "abi" ibaresini ekleyip tekrar sordu. Üçüncü defa aynı soruyu sorduğunda sıkıldım. "Nerden bileyim! Ama evli, eşi var!" dediğimde bu cevap doktoru bir hayli sevindirdi ve "işte bu kadar" dedi.

Ultrason cihazı ile Fatma'nın karnına baktıktan sonra "tamam" deyip bizi büyük bir bekleme odasına yolladı. Büyük bekleme odasına geldiğimizde yaklaşık 45-50 kişi sıra bekliyordu. Bu da önceki tecrübelerimi göz önünde bulundurduğumda bize sıranın tekrar gelmesinin 2-3 saati bulacağı anlamına geliyordu.

Danijela ile anlaşmamıza göre doktorların söylediğini not edip ertesi gün Fatma'ya çevrilmesi için Rusça bilen birine vermem ve kamp sakinlerinin hastane raporlarını topladığımız klasör için bir kopyasını almam gerekiyordu.

Fatma ile ortak kelimelerimiz bu süreçte yeteri kadar anlaşmamıza kâfi gelmediği için aramızda bir mesafe oluştu. Ben de Fatma'ya; "Sen benim ablam sayılırsın, herhangi bir şey istersen sakın çekinme" dedim. Yüzüne yansıyan acıyla karışık bir tebessümle teşekkür etti. Ve çağırılacağımız ikinci muayene için beklemeye başladık. Tam bir saat sonra röntgen için çağırıldı, sadece 5 dakika sonra tekrar bekleme odasındaydık. Bekleme maratonunun ikinci turu başlamış oldu.

İkinci muayeneyi beklerken güzel bir şey oldu. Âdem'in içi içine sığmamış, komşusunun oğlunu tuttuğu gibi koluna girip beni Fatma'nın yanına götür demiş. 14 yaşındaki Muhammed komşuları gibi Çeçen olduğu ve okula Avusturya'da devam ettiği için her iki dile de hâkimdi. Bu durumdan en çok ben yararlandım. Çeviri işini kendisine devrettim ama ne olup bittiğini not etmek için ben de doktorların yanına girdim.

Sonuç kötü değildi. Fatma'ya bir şişe serum takıldı ve bekleme odasına geri gönderildi. Saat geçtikçe bekleme odası kalabalıklaşıyordu. Orada boş boş oturup bir hastanın yerini gasp etmemek ve biraz temiz hava almak için dışarı çıktım.

Geri döndüğümde oturacak hiç boş yer kalmamıştı. Ben de koridorda bizim çifti gören bir yerde sırtımı duvara dayayıp onları seyretmeye başladım. Âdem geldiğinde ilk içimden geçen "ne yapabilir ki, ne için geldi acaba" dedim. Dili bilmiyor, çeviri yapamaz herhangi bir şekilde bize yardım edemez diye biraz ön yargılı davrandım. Âdem bacak arasına bastonunu almış elindeki cep telefonu ile uğraşıyordu. Görme engellilere uygun bir telefonu vardı elinde. Yapmak istediği şeyi sesli şekilde söylüyor, parmağını ekranın üzerinde gezdirdiğinde parmağının olduğu yerde ne yazıyorsa sesli bir şekilde okunuyordu. Bu şekilde her işini görüyordu.

Ondan sonra uzun bir süre Fatma'ya baktım. Hastaneye geldiğimizde takındığı o yüzündeki acılı ifade

yerini çoktan yorgun ama huzurlu o mutlu ifadeye bırakmıştı. Zira başını kocasının omzuna dayamış, gözlerini yummuştu. Çok sakin görünüyordu. O zaman kendime sorduğum sorunun cevabını almıştım. Bunu yapmak için gelmişti Âdem. Fatma'ya sunabileceği en değerli şeyini sunmuştu; desteğini. O omuz, değil Fatma'nın başını, dünyaları bile kaldırılabildi. O omuzda kas gücü yoktu, o omuzda sevginin karşı konulamaz gücü vardı.

YASIN DURAT

Avusturya - Viyana

Fatma Türk

Yabancılar Dairesi

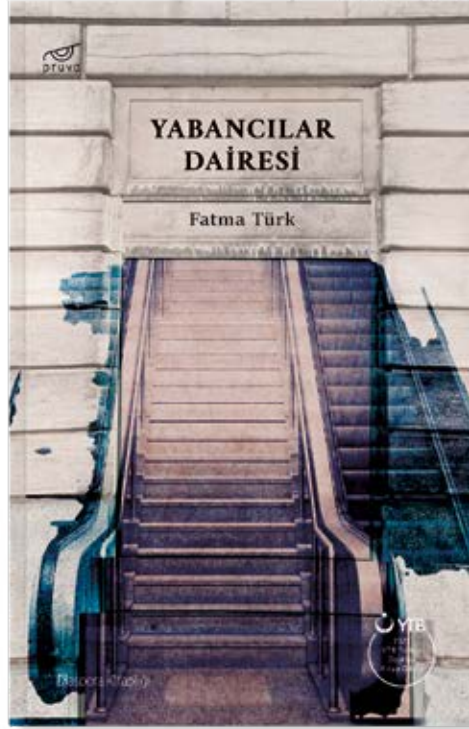
Elif Neslihan Güney

“Yabancılar Dairesi” dediğimizde göçmen kökenli insanların zihninde çoğunlukla olumsuz anılar canlanır. Sıranın gelmesini beklerken yaşanan tedirginlik, gelecek sorulara uygun cevaplar tasarlama kaygısı... Liste uzayıp gider. Yabancılar dairesinde özellikle ülkenin dilini bilmeyenler zorlayıcı, maalesef bazen de aşağılayıcı tavırlara maruz kalabiliyor. Fatma Türk’ün, ismiyle merak uyandırmayı başaran ilk kitabındaki öyküleri okuduğumuzda, bizi derin duygulara gark edecek bir yolculuğa çıkacağımızı hissediyoruz.

Kitap toplam 26 öyküden oluşuyor. Kitaba ismini veren ilk öykü sürükleyici bir giriş sağlıyor. Fatma Türk, iki ülke ve dil arasında kalan çocukların

hâllerini, Yabancılar Dairesindeki sevimsiz memurların ve kanunların acımasızlığını etkileyici bir üslupla okuyucuya aktarıyor. “Şans, büyük kanatlı bir kuştur, ne zaman nereye konacağını kimse bilemezdi” diyerek Yabancılar Dairesinde iyi bir memura denk gelmenin ne kadar önemli ve zor olduğunu vurguluyor. Yazar, bir ülkede yabancı olmanın hissettirdiği duyguları gerek kurgusuyla gerek diliyle başarılı bir şekilde anlatıyor.

Fatma Türk, öykülerinde sadece Türk karakterlere değil, aynı zamanda Alman karakterlere de yer veriyor. İyi bir gözlem yeteneğine sahip olduğunu; kurguladığı karakterlerin derinlikleri ve bu karakterlerin arasında geçen gerçekçi diyaloglarla okuyucuya kanıtlıyor.

Kitabı okuduğunuzda aynı pencereden bakıp aynı şeyi görmeme hâline, çocukların ve yaşlıların iç dünyalarına tanık olacaksınız. Kedilerin, gölgele- rin, Batı ve Anadolu efsanelerinin arasında gezin- tiye çıkacaksınız.

Öykülerde defaatle yinelenen öksürük, karga, kuzgun ve ölüm gibi temalar yazara özgünlük kazandırırken okuyucuyu da hem mistik hem de gerilimli bir ortama çekiyor. “Mandalın Arasında” sıkıştırılmış çocuklar, “Volkana Düşen Damla” gibi imgelerle öyküler zen- ginleştiriliyor.

Özellikle Bayan Kocher sayesinde hiçbir şeyin kay- bolmayacağını, ipeksi güneş gibi parlayan saçlarının da unutulmayacağını anlıyoruz. “Sakın durma!

Henüz hikâyem bitmedi,” diyerek zamana yalvaran karakterlere, “Sen git, anneler üç ay geçmeden yanında,” diye avuttukları yerde bekleyenlerin hikâ- yelerine şahit oluyoruz. Başka bir öyküde de bütün dillerde susmayı öğreniyoruz. “Kadirşinaslık” söz- cüğünü bilmeyen modern aynalarla karşılaşıyoruz. Kısacası 26 farklı dünyaya dalıp bazen şaşırarak bazen üzülerken bazen de tebessüm ederek kendimize geliyoruz.

Birçok dergide öyküsü yayımlanan Fatma Türk’ün ilk kitabı *Yabancılar Dairesi*, Türk Diaspora Ede- biyatı’na önemli katkı sunan başarılı bir eser.

Emine Doğrul

SOFYA

Bir Zaman Yolculuğu

Hasibe Büşra Yüksel

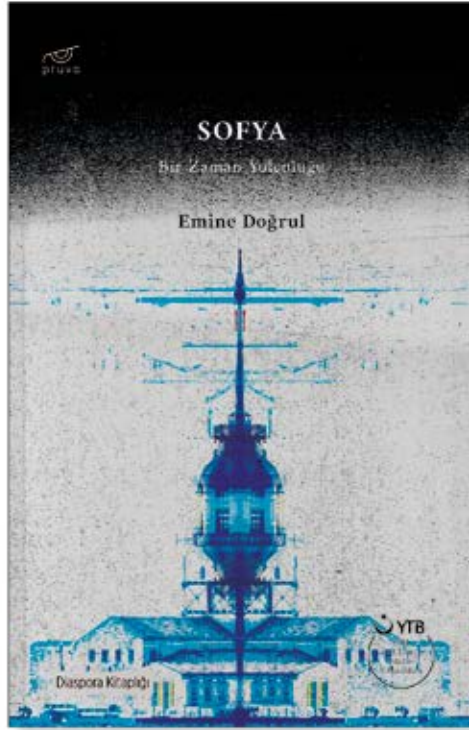
Her insan hayatının bir döneminde zamanda bir yolculuğa çıkmak istemiştir. Belki geçmişe dönüp yapılan hataları düzeltmeyi, belki de geleceğe gidip aldığımız kararların sonuçlarını görmeyi içimizden geçirmişizdir. Özellikle geçtiğimiz pandemi sürecinde “bu zaman dilimini bir tuşta atlatılabilecek keşke” demişizdir.

Emine Doğrul işte tam olarak bazen anlamaya bazen de atlatmaya çalıştığımız “zaman” kavramını *Sofya – Bir Zaman Yolculuğu* adlı bilim kurgu romanında ele almaktadır. İlk defa Ocak 2022 yılında yayımlanan kitap 2021 yılında “YTB Türkçe Ödülleri Kitap Des-teği” ödülünü almıştır. Yazar, zaman kavramına bilimsel ve dinî bakış açılarından bahsederken aslında bizi algılarımızı sorgulamaya teşvik ediyor. Zaman ve mekân nedir? Kime göre ve neye göre ölçülebilir? gibi sorularla bizi baş başa bırakıyor.

Romandan kısaca bahsedecek olursak; kahramanımız *Sofya* sıradan bir üniversite öğrencisidir. İstanbul’da çekirdek ailesi ile sıradan bir hayat sürer. Küçük ama onun için güvenli bir dünyası vardır. Bir gün kapısına gelen Yunus dede sayesinde şimdiye kadar sadece

hayal dünyasında canlandırdığı bir maceranın içinde bulur kendini. Yunus dede ile “zaman ve mekân” hakkındaki konuşmalarından sonra *Sofya* şimdiye kadar bildiklerini yeniden sorgulamaya başlar. Yunus dede yıllarca *Sofya*’yı beklemişçesine ona geçmişten geldiğini ve yanından ayırmadığı zaman makinesini kötü insanlardan korumakla görevli olduğunu şevkle anlatır. *Sofya*’yı ikna etmek ve ufkunu daha da genişletmek için zaman makinesiyle hem geçmişe hem de geleceğe götürür. Gördükleri üzerine *Sofya*’nın dünya algısı birden altüst olur; bilinmeyenlerin bilinlenlerden daha fazla olduğu kanaatine varır.

Kitapta “zaman” kavramının yanı sıra günümüzün toplumsal sorunlarından biri olan “ön yargı” kavramı da ele alınmaktadır. *Sofya*, başörtüsü hakkında yapılan kötü yorumları duyunca bir banka uzanarak okuduğu kitabın derinliklerinden kopup gerçekliğe döner. Ön yargının, “bir insanın yaşama sevincini” nasıl kırdığını ilk elden deneyimleyen *Sofya*, aynı hatayı istemsizce de olsa başka bir bölümde Yunus dedenin giydiklerine şaşırarak sergilemiştir. Buradan anlaşılıyor ki: Ön yargı aslında her bireyin içinde saklıdır

çünkü insanın beyni klişeler üzerinden öğrenmektedir. Ama her duygu gibi ön yargının da kontrol altına alınması gerekir. Yunus dede; “*Gönlünün kirlı camlarından bakan, sadece kendi karanlığını görecek*” diyerek konuyu çok güzel özetliyor.

Hikâye ilerledikçe okuyucu, kitabın içinde farklı zaman dilimlerine atlandığını fark eder. Ayrıca kitapta yer alan her karakter kendi gerçeği içinde yaşadıklarını anlatır. Bu şekilde zamanın öznel algılandığı, zaman ve mekân kavramlarının “göreceli olduğu” ve “herkes tarafından farklı hissedildiği” vurgulanır.

Neticede, okuyucu metnin yapısında ve içeriğinde zaman algısının gerçekte ne kadar karmaşık olduğunu öğrenir. Emine Doğrul, bir yandan romanında zamanla ilgili çok önemli tespitleri sıralarken diğer yandan okuyucuya zaman hakkında düşünmeye yönelik, yanıtlarını kendisinin bulması gereken yeni yaklaşımlar sunar. İnsanoğlu çocukken her şeyin mümkün olduğuna inanırken, neden yetişkinlikte imkânsızlığa inanmaya başlar veya geçmişe dair pişmanlık duygusu barındırır içinde? İnsanın “ufkunu tecrübe denilen hazine kapatıyor” mu gerçekten?

Şimdi daha mutlu olmak için geleceği görmeye veya geçmişe dönmeye değer mi sizce?

Günlük yaşamda zaman zaman bizi meşgul eden bu soruların bir kısmını aydınlatabilmek için *Sofya* ile küçük bir zaman yolculuğuna çıkmanızı tavsiye ederim. Zaten “bütün keşifler tecrübe duvarlarını yıkma cesaretine sahip olan korkusuz insanlar tarafından yapılmamış mıydı?”

HASİBE BÜŞRA YÜKSEL

Almanya – Recklinghausen

Münire Eslem Bozkurt

Bul Beni Doktor

Zeynep Yaman

Diaspora kitaplığımız, iki sene önce çıktığı “Diaspora’da Türk Edebiyatı” yolculuğunda, bu sene ikinci durağına uğrayıp heybesine yeni yolcular katarak yoluna devam ediyor. Yeni yolcularımızdan bir tanesi de genç yazar Münire Eslem Bozkurt’un kaleme aldığı, 14 farklı öyküden oluşan *Bul Beni Doktor* isimli öykü kitabı.

1996 yılında Almanya’nın Sindelfingen şehrinde dünyaya gelen Bozkurt, öykülerini sahip olduğu iki farklı dünya arasında kurulmuş bir köprünün üzerinde hareket eder gibi yazıyor. Hem Doğu’yu hem Batı’yı, kısacası iki dünya arasında sıkışıp kalan bir neslin hayata bakışını, hayal dünyasını ve bu yarım kalmışlıklar arasında herkesin kendine göre tamamlanmış olan bir dünya kurma çabasını görebiliyoruz öykülerinde.

Günlük hayatın hızı ve yoğunluğunda insanın gözünden kaçan bazı detaylar ince ve dikkatli bir şekilde hikâyelere işleniyor. İnsan, okudukça gözden kaçırdıklarını veya görmezden gelmeye çalıştıklarını hatırlıyor. Buna ek olarak hayatın olağan akışında

yaşadığımız veya şahit olduğumuz durumlar yine çok farklı bir pencereden bakarak yorumlanıp okura sunuluyor. İnsan, kendisini sadece bir yazarın öykü ve hayal dünyasında değil, aynı zamanda paralelinde gelişen bir düşünce akışında buluyor. Her yazarın öyküsünü gözümde canlandıramam ama bu kitapta yer alan öykülerin her birinde karşımıza çıkan karakterler, mekânlar ve eşyalar gözümde canlandı. Yazar bizi tutup kendi mana dünyasına çekiyor ve oranın ne kadar geniş olduğunu gösteriyor.

Bul Beni Doktor’u okumadan önce Münire Eslem’in üslubunu ve öykülerini beğeniyordum. Kitabının çıkması beni çok heyecanlandırdı. Severek takip ettiğimiz yazarlar ne zaman bir kitap çıkarsa hem heyecanlanırsınız hem de küçük tereddütler kaplar içimizi, acaba gerçekten bir önceki kitap kadar veya bir öncekinden daha iyi olmuş mudur diye. Bugün elimde, önceden farklı dergilerde yazıları yayımlanan bir yazarın, okuruyla buluşan ilk kitabını tutuyorum. Okumadan önce az da olsa tereddütlerim vardı ancak okudukça hepsi yok oldu.

Tüm öyküleri, ne kadar birbirinden farklı içeriklere ve kurgulara sahip olsa da bir noktada birleşiyor ve bir demet hâlinde okura sunuluyor. Her öykü kendi içinde güzel ve anlamlı ama bir bütün olarak çok daha tesirli.

“Ayna” öyküsünü kitabın fragmanı olarak değerlendiriyorum. Birçok noktada direkt kalbime işlenen ve bir yerde bana anlaşıldığını düşündüren cümleler karşıladı beni. Hepsini bir kenara not aldım ki hayatın bu acımasız ve hızlı akışında yitip gitmesinler ve hiçbirini unutmayayım. Bu öykü bende tanıdık duygular uyandırdı eminim birçoğunuzda da aynı hisleri uyandıracak. İki dünya arasında gelip gitmiş, bir aidiyet arayışının tam ortasından bildiriyormuş gibi ve hepimizin içinde bir yerde var olan eksiklikleri veya yarım kalmışlıkları görüyormuşçasına yazılmış sanki. Beni düşündüren ve çokça etkileyen birkaç cümleyi paylaşmak istiyorum sizinle:

“Nereye gitsem aklım olmadığım yerde kalıyor diyecektim. Nereye gitsem oralı değilim. Aklımın kaldığı

yerlerden dökülüyorum. Kırık dökük yolculuklara çıkıyorum diyecek ve bundan farklı bir şeymiş gibi bahsedecektim. Kırık dökük bir yolculuktayız zaten.”

Bu cümleler bize ne kadar da bizi anlatıyor değil mi? Bedenen bulunduğumuzda kalben veya manen bulunmadığımız yerlerin; yani nereye gitsek olmadığımız yerin eksikliğini hissediyoruz. Yazar; iki ülke, iki dünya ve iki kültür arasında gidip gelişlerimizi hatırlatıyor. Aslında, hepimizin dönem dönem kendi içinde uçuşan düşüncelerini cümlelere döküyor.

Kitabı bir oturuşta okuyup bitirdim. Okuması fazla vaktimi almamış olsa da bitirdikten sonra uzun bir süre her şeyi bir kenara bırakıp düşündüm. Münire Eslem’in bize yazarak gösterdiklerini, bazı noktalar da yazmadan gösterdiklerini düşündüm. Bizim gibi yarım kalan parçaları birleştirmeye çalışan bir yazarın, bu yarım kalan iki parça arasına kurduğu köprü ve bu köprü üzerinde hayat bulan, samimi bir kalemle yazılmış ve duygu yüklü hikâyelerle donatılmış bir kitap... Kesinlikle okumaya değer!

M a s a b a ş ı
Telve Konuşmaları

M o d e r a t ö r : B ü ş r a A k y ü z T u n ç

*Uluslararası
Genç Yazarlar
Akademisi*

DEĞERLENDİRMESİ

18-25 Ağustos 2022

Katılımcılar

*Altay Mısırlı, Zeynep Yaman, Selma Hacı Emin
Furkan Şaban, Behiye Arıkan, Yavuz Coşkun
Mustafa Reyhan Ferad, Fatma Memet, Berru Emin*

ALTAY MISIRLI-KOSOVA

1. Akademi öncesi ve sonrasını değerlendirecek olursanız, birkaç cümleyle neler söylemek istersiniz?

Türk Edebiyatı'ndan eserleri çok erken yaşlarda okumaya başladım. Farklı bir coğrafyada yaşıyor olsam da okuduğum hikâyelerin, romanların içinde çok kolay yer buluyordum. Okumayı hep sürdürdüm. Çok sonraları hikâyeler yazmayı denedim. Bir süre sonra yazdığım hikâyeleri okuyunca onları beğenmediğimi fark ettim. Yazdım beğenmedim, yazdım çöpe attım. Kimse görmedi, okumadı yazdıklarımı. Kosova, Prizren'de gerçekleştirilen Balkan Edebiyat ve Yazarlık Akademisi'ne kadar. Çok mutlu, aşırı heyecanlı, sıkılmadan, yorulmadan, hayranlıkla dinlediğimiz bir haftayla başladık. Hatalarımızı,

eksiklerimizi gördük. Bunları telafi edebileceğimizi öğrendik. Aklımızda var olan bütün sorulara cevaplar aldık. Farklı olduğumuzu, yazarken tarzımızın farklı olabileceğini anladık. Yazılarını çok sevdiğimiz, hayranlıkla okuduğumuz yazarlar gibi yazmak zorunda değildik.

Akademi sürerken “ben yazmak istiyorum” demeye başladım. İlk defa yazdığımı yüksek sesle okudum. Sesim titriyordu, çok utanmıştım. Fikirlerimi, düşüncemi, duygumu herkes biliyordu artık. Bütün mahremim ortaya serilmiş gibiydi. Yıllardır kendi kendime konuştuklarımı tartışmaya açılmıştı. Sonra kurguladığım karakterler birilerine çok tanıdık geldi, paylaşılan benzer düşünceleri, anları gördüm. O karakterler aramızda dolaşmaya başladı, çoğumuzun söyleyemediğini, anlatmaya utandığını onlar söylemeye başladı. Yazdıklarımı okurken hâlâ sesim titriyor ama utanmıyorum artık. Bağıra bağıra söylemek, haykırmak istiyorum yazdıklarımı.

Bu projeye katkısı olan herkesin yolculuğumuzda payı büyüktür. Yazmak yalnızlık ister ama yazmaya başlarken birilerinin yanımızda olduğunu hissetmek, yalnız olmadığımızı hissetmek bize büyük cesaret verdi. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın Balkanlar'da başlattığı Edebiyat ve Yazarlık Akademisi ilk ürününü verdi. *Bağlar* adlı dergimizin ilk sayısı basıldı ve bizler edebiyat dünyasına adım atmış olduk.

2. Bu tarz akademilere ne sıklıkla ihtiyaç duyuyorsunuz? Sizce bu ihtiyacı hissetmenizin sebebi nedir?

İşin ilginç yanı bu tarz akademilere ihtiyacımızın olduğunu bilmiyorduk, farkında değildik. Türkiye'den uzak olmak, gelişen teknolojinin bizi yalnızlaştırması, edebiyatın daha çok bireye hitap etmesi birçok becerimizi sessize almamıza neden olmuştu. Prizren'de akademinin ortalarına doğru arkadaşım, "hâlâ bir fotoğrafını göremedim, hiç fotoğraf paylaşmadın" deyince fark ettim. Hiç fotoğraf çekmek aklıma gelmemişti. Hatta sonrasında katılımcı arkadaşlarımızı gözlemledim ve bir saatlik dersin içinde kimsenin akıllı telefonuna el sürdüğünü görmedim. Hiç kimse sıkılmadı, yorulmadı ve derslerin süresinden şikâyet etmedi. O kadar mutluyduk ki, o bir hafta hiç bitmesin istedik.

Küçük şehirlerde gündelik konuşmalar daha küçüktür. Günler geçer, aylar geçer, mevsimler değişir ama aynı konular konuşulur. Hayatımız durağandır ve değişikliklerden hoşlanmayız. **Bu uzun süren durağanlıktan sonra kendimizi edebiyatın içinde bulmak bize yaşadığımızı hissettirdi. O koca dünyanın içinde bize de yer vardı. Bizim de cümlelerimiz yolculuğa çıkabilirdi.** Yazarlık akademisi bize başlama, üretme, paylaşma noktasında çok yardımcı oldu. Bu akademilere oldukça sık ihtiyaç duyuyoruz.

Bizler Balkanlar olarak çok dağıldık, çok yorulduk. Ne yazık ki maddi imkânsızlıklar da bizim ortak bir paydada buluşmamızı, beraber hareket etme fikrini geliştirmemizi engelledi. Bireysellik çağı sadece bizi değil bütün dünyayı ele geçirdi. Eskiden elimize geçen kitapları paylaşırdık. Önce arkadaşım okurdu, sonra okumam için bana verirdi. Ben de okuyunca mutlaka tartışardık, uzun uzun konuşurduk. Kitabı almak, geri vermek mecburen bizi bir araya getirirdi. Günümüzde ise kitaplara ulaşmak için kişilere ihti-

yaç yok, konuşmaya, bir arada olmaya ihtiyaç yok.

Akademiler bu noktada büyük önem arz ediyor.

Ortak bir noktada beraber hareket etmemizi sağlayıp bu beraberliği sürdürülebilir hâle getiriyor.

3. Bu tür akademilerin devamı için ne gibi önerileriniz olur?

Sadece yazarlık değil, kültür ve sanat dallarında da farklı akademilere ihtiyacımız var. Prizren'de, Türkçe tiyatrolar hep oynandı, hâlâ da devam ediyor. Türkçe oynanmaları nedeniyle izleyici sayısı az oluyor. Ben izlerken her seferinde keşke bu arkadaşlarımız daha büyük sahnelerde oynayabilse, daha büyük bir kalabalığın karşısında olup daha çok alkışlansalar diye düşünüyorum. Diğer yandan sahnede hiç olmamış, tiyatroyu seven, oyunculukla ilgilenen, biraz cesarete biraz da eğitime ihtiyacı olan kim bilir kaç kişi vardır. Türkçe, radyo ve televizyon alanında da varlığını sürdürüyor. Günümüzde eskisi kadar rağbet görmese de bu alanları canlandırmak adına akademi programları yapılabilir. Radyo, televizyon programı sunuculuğu yapabilecek birçok arkadaşımız bir yerlerde keşfedilmeyi bekliyor olabilir. Sinemanın en zengin döneminde Balkan sinema akademisi adına kısa veya uzun metraj film çekebilecek birçok arkadaşımız vardır. **Yapılacak akademiler unutulmadığımızı, büyük bir topluluğa ait olduğumuzu, komşu ülkede, komşu kıtada bizimle aynı dili konuşan kardeşlerimizin olduğunu hatırlatacaktır.** Eğitim seviyesinin yüksek olduğu Balkanlar'da, eğitim hayatımızın bir bölümünü Türkiye'de tamamlamış bireyler olarak Türkiye ile Türkçe ile bağlarımızı her alanda güçlendirmeliyiz.

4. Son olarak Bağlar ve Telve dergisiyle ilgili duygu ve düşüncelerinizi paylaşır mısınız?

Telve dergisiyle Prizren'de, Balkan Edebiyat ve Yazarlık Akademisi'nde tanıştık. Derginin ilk beş sayısı masada duruyordu. Bir hafta boyunca elimizden, kucağımızdan, masadan eksik olmadı. İhtişamını hep sürdürdü. Derginin ismi, kapağı, deseni çok estetikti. Bir hafta boyunca herkes övgüyle bahsetti. Ben gündüz ders aralarında, akşamları evde okuyordum içindeki yazıları ve endişeleniyordum. Yazıların güzelliği, dilin ahengi, metnin uyumu, duygusu etkileyici-

di. Umudum, inancım eksik değildi, sadece çok uzun bir zamana ihtiyacım vardı. Kısa sürede güzel yazılar yazabileceğimi düşünmüyordum. Zaman zaman *Tel-ve* dergisinden örnekler verildi, dergiye katkısı olan arkadaşlarımızın yolculuğunu dinledik, zorluklarıyla empati kurmaya çalıştık. Akademinin sonlarına doğru şu cümleleri daha sık duymaya başladık: “Burada geçirdiğimiz zaman boyunca sizleri az çok tanıdık. Biz size inanıyoruz.” Bu cümleleri duydukça umudumuz arttı, biz de inanmaya başladık. Hep beraber yolculuğumuza devam etmeye, Balkanlar’ın sesi olacak bir dergi çıkarmaya karar verdik.

İnişli çıkışlı zamanlardan sonra İstanbul’da Uluslararası Genç Yazarlar Akademisi’nde *Bağlar*’ın ilk sayısına kavuştuk. Yazarlık maceramız boyunca hep çok heyecanlıydım, o heyecan hiç eksik olmadı. Anlatırken de hep heyecanımdan bahsettim. **Oysa dergiyi ilk gördüğüm an hissettiğim heyecan değildi. Çok duygulanmıştım. Biz de var olabilmiş-tik, yazdığım yazıyı çöpe atmamıştım, maceramız bitmemişti, önümüzde duran uzun bir yolu görebiliyordum.** Hepimiz farklı ülkelerde doğduk, farklı sokaklarda dolaştık, aramızdaki mesafeler büyük ama aynı dili konuşuyoruz, aynı duyguları paylaşıyoruz. Bizler yazarak aramızdaki bağları canlı tutmaya karar verdik. *Bağlar* ve *Tel-ve* dergisinin bağların kopmaya yüz tuttuğu yerlerde herkese umut olması dileğiyle.

ZEYNEP YAMAN-ALMANYA

1. Akademi öncesi ve sonrasını değerlendirecek olursanız, birkaç cümleyle neler söylemek istersiniz?

Akademi öncesinde düzenli bir şekilde okumalar yapıp öykülerimin üzerinde çalışıyor veya yeni öyküler yazıyordum ama vakit geçtikçe motivasyonumun azalmaya başladığını fark ettim. **Akademiyle birlikte yeniden şarj olmuş, içimdeki heyecanı tazelemiş ve belli bir noktada içimde eksik kalan yerler tamamlanmış gibi hissediyorum.** Benimle benzer hayallere sahip, benzer hedeflere doğru ilerlemeye çalışan arkadaşlarla vakit geçirmek, onlarla edebiyat

hakkında konuşmak, biz gençlerin yürüdüğü yollara benzer yollarda yürüyüp büyük başarılar elde eden yazarlarla tanışmak çok güzel bir duygu. Öncesinde kitabını, yazısını okuduğunuz bir yazarla öyküleri, şiirleri hakkında konuşmanın, onların tavsiyelerinden faydalanmanın bizim edebiyat yolculuğumuzu şekillendirdiğini düşünüyorum.

2. Bu tarz akademilere ne sıklıkla ihtiyaç duyuyorsunuz? Sizce bu ihtiyacı hissetmenizin sebebi nedir?

Avrupa’nın her yerinde okuyan yazan insanlar vardır. Ama bulunduğumuz muhitlerde yaşayan Türklerin sayısı azaldıkça günlük yaşamımızda yüz yüze geldiğimiz, edebiyatla ilgilenen, Türkçeye önem veren insanların sayısı da azalıyor. Genel anlamda yapılan kültür-sanat faaliyetlerinin, buluşmaların veya konferansların çoğunluğu büyük şehirlerde gerçekleşiyor. Küçük şehirlerde yaşayıp bu imkânlardan faydalanmak, ulaşım ve zamanlama gibi farklı etkenlerin dâhil olmasıyla zorlaşıyor. Bu tarz akademilerin her sene düzenli yapılması güzel olur. **Dünyanın dört bir yanından gelip bir çatı altında toplanan, ortak ama bir o kadar da farklı ilgi alanlarına sahip insanların birbirleriyle kurdukları iletişim, paylaştıkları an ve anılar çok kıymetli.**

3. Bu tür akademilerin devamı için ne gibi önerileriniz olur?

Akademilerin, daha önce de belirttiğim gibi düzenli bir şekilde yapılması, katılımcıların edebiyat yolculuğuna bir plan-program getirir diye düşünüyorum. Bu tarz organizasyonların en büyük faydalarından birisi motivasyondur. Bu motivasyonu diri tutmak için aktif olmak gerekir. Akademilerin şimdiye kadar yapıldığı gibi farklı atölyeler, söyleşiler ve buna ek olarak kültür-sanat alanında yapılan etkinlikler veya gezilerle renklendirilmesi katılımcılar için birçok açıdan verimli olabilir. Ayrıca edebiyat ve yazıyla ilgili derslerin yanı sıra katılımcıların birbirlerini daha iyi tanıyabilecekleri, ilgi alanlarını ve edebiyat yolculuklarını birbirleriyle paylaşabilecekleri, hep birlikte verimli vakit geçirebilecekleri zamanlar ayrılabilir.

4. Son olarak Bağlar ve Telve dergisiyle ilgili duygu ve düşüncelerinizi paylaşır mısınız?

Nasıl ki *Telve* dergisi Avrupa’da yaşayan genç yazarları birleştirdiyse *Bağ-lar* dergisi de aynı görevi Balkanlar’da üstlendi. Bundan önce kendi muhitlerinde, yaşadıkları ülkelerin sınırları içerisinde yayımlanan dergilere nazaran *Telve* ve *Bağ-lar*’ın birleştirici bir rol oynadığı söylenebilir. Daha en baştan şunu söylemeliyiz ki her birimiz farklı dillerin konuşulduğu ülkelerde yaşıyorken Türkçenin etrafında birleşiyoruz, bu gerçekten anlatılması zor ama çok güzel bir duygu. ***Telve* bizi, biz tohumken filizlendirdi. Bu ekibe dâhil olan herkesin ayrı bir hikâyesi vardır. Ama tüm bu farklı hikâyeler ortak bir noktada birleşiyor. *Telve*, en çok ihtiyacımızın olduğu vakitte hayatımıza girdi.**

Yurt dışında yaşadıkları için dikkate alınmayan yazarlara bir mecra olup yazı yolculuğumuzun güçlenmesini ve ciddileşmesini sağladı. Bu anlamda *Telve* bizim için aslında bir okul gibi. Adım adım, hata yaparak öğrendiğimiz, aynı derdi aynı gayeyi paylaşan insanlarla gönülden bağlandığımız, yıllar boyu kurduğumuz hayalleri gerçekleştirmemize vesile olan bir okul. Umuyorum ki *Bağ-lar* dergisi de Balkanlardaki arkadaşlarımız için birleştirici, hayallerini gerçeğe dönüştürdükleri ve edebiyat yolculuklarına sağlam temeller attıkları bir okul olur, hatta daha fazlası olur. *Bağ-lar*’ı, *Telve*’nin kardeşi olarak görüyorum. İkisi de kendi coğrafyalarında birer ilk ve her iki dergi de hepimizi ayrı ayrı heyecanlandırıyor. Edebiyat yolculukları uzun ve bereketli olsun.

SELMA HACI EMİN-YUNANİSTAN

1. Akademi öncesi ve sonrasını değerlendirecek olursanız, birkaç cümleyle neler söylemek istersiniz?

Öncelikle; akademiye düzenleyen, bizleri böyle bir ortamda bir aile sıcaklığı ile karşılayan, yeni arkadaşlıklar kurmamıza vesile olan, emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunuyorum. Akademi öncesinde eserlerini okuduğum, uzaktan aşına olduğum pek çok

kıymetli yazarı, akademi vesilesiyle bir araya gelerek tanımak nasip oldu. Birbirinden değerli yazarlardan istifade ettiğimiz bereketli bir hafta geçirdik hamdolsun. Her birinin hayat boyu edindiği tecrübelerden, kazanımlarından ve bilgilerinden pek çok şey öğrendik.

Akademinin “Türkçe düşün, düşle, yaz” mottosunun hakkını verdiğini, Türk Edebiyatı bakımından oldukça zengin bir program olduğunu, biz genç yazar adaylarının bilgilerinin tazelendiğini, fikir ve düşünce bakımından ufukumuzun ve bakış açımızın genişlediğini, tabiri caizse ham iken pişmiş olduğumuzu ve eksiklerimizi fark ettiğimizi düşünüyorum, bilhassa kendi adıma.

Akademi sonrasında; memleketim Batı Trakya’ya geri döndüğümde ilk işim kitaplarıma sımsıkı sarılmak oldu. Dünya telaşesinden vakit dahi ayıramadığım, edebî eser alanında araştırmalar yapamadığım pek çok eseri incelemeye ve okuyup öğrenmeye daha fazla özen göstermeye başladım. Uluslararası Genç Yazarlar Akademisi’nin bana edebiyatla ilgili ciddi anlamda değer kattığını düşünüyorum.

2. Bu tarz akademilere ne sıklıkla ihtiyaç duyuyorsunuz? Sizce bu ihtiyacı hissetmenizın sebebi nedir?

Açıkçası böyle bir akademiye katılınca dek, ihtiyaç duyduğumu hissetmiyordum. Akademi sonrasında, zaman zaman bilgilerimizin tazelenmesi ve kültürel değerlerimizin daha çok zenginleşmesi gerektiğini fark ettim. Böyle akademilerin biz genç yazar adayları için edebî yönde bir ihtiyaç, duygu ve düşünce bakımından ise faydalı olduğunu düşünüyorum.

3. Bu tür akademilerin devamı için ne gibi önerileriniz olur?

Yılda en az iki kez yapılmasını öneriyorum. Akademiler, katılımcıların ilgi duyduğu kategorilere göre odaklı ve geri dönüşümlü olmalı. Örneğin; birinci günü yalnızca denemeye, ikinci günü öyküye ve üçüncü günü ise şiire ayrılarak tanıtım – atölye şeklinde yapılabilir. Böylelikle katılımcıların o günki odak noktaları ortak olur ve kafa karışıklığı yaşanmaz.

4. Son olarak Bağlar ve Telve dergisiyle ilgili duygu ve düşüncelerinizi paylaşır mısınız?

Bağlar, biz Balkanlıların tan yeli. İlk göz ağrımız. Türk Edebiyatı'nın Balkanlar'daki sesi. **Birçok komşu ülkeyi, biz genç yazarları tek bir dergide buluşturan, dostluklar kurmamıza vesile olan, duygu ve düşüncelerimizi, kaleme aldığımız eserlerimizi paylaşabildiğimiz, kısacası kendimizi ifade edebildiğimiz, hür hissettiğimiz, bizi birbirimize kenetleyen bir dergi *Bağ-lar*.**

Telve Dergisi ise Avrupa'nın sesi, birbirinden değerli genç yazarların melodisi, mısraların fısıltısı. İçerik bakımından oldukça renkli, kültürel bakımından ise zengin bir dergi.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı bünyesinde düzenlenen Uluslararası Genç Yazarlar Akademisi'nde hem *Bağ-lar*, hem de *Telve* ekibi ile bir araya gelerek sınırsız bir aile ortamı tecrübe ettiğimi, ilk kez tanışmış gibi değil de sanki yıllardır her birini tanıyordum gibi hissettiğimi söyleyebilirim.

Her iki derginin de okuru bol, yolu uzun ve başarılarla dolu olsun inşallah.

FURKAN ŞABAN – KUZEY MAKEDONYA

1. Akademi öncesi ve sonrasını değerlendirecek olursanız, birkaç cümleyle neler söylemek istersiniz?

Açıkçası akademide, edebiyatı geniş yelpazede anlama; şiir, öykü ve deneme gibi türler hakkında derin bilgi kazanma imkânı elde ettiğimizi söyleyebilirim. **Konuların duayenler tarafından anlatılmasının da her birimiz için bir dönüm noktası olduğunu düşünüyorum. Çünkü birbirinden değerli hocaları bizzat tanıma ve tavsiye ettikleri hususları not alma fırsatı yakaladık.** Böylece ilerleyen zamanlarda herhangi bir edebî türde bir şeyler yazmak istediğimizde örnek alacağımız şahsiyetleri ve kitapları tanımış olduk. Buna ilaveten kazandığımız en önemli şey; edebiyatı canıgönülden seven güzel bir “muhit”

ile yakından tanışmaktı. Bu vesileyle Uluslararası Genç Yazarlar Akademisi'nin, “akademi”nin etimolojik anlamının hakkını verdiğini ifade edebilirim.

2. Bu tarz akademilere ne sıklıkla ihtiyaç duyuyorsunuz? Sizce bu ihtiyacı hissetmenizin sebebi nedir?

İnsan, aynı derdi paylaşabileceği ortama hasret duyar. İşte tam bu yüzden edebiyatı sevenleri buluşturacak bu tür programların imkân dâhilinde daha sık olmasının güzel olacağını düşünüyorum.

3. Bu tür akademilerin devamı için ne gibi önerileriniz olur?

Bu tür akademilerin devamının; genç yazar adaylarının okuma ve yazma heveslerinin gün geçtikçe çoğalmasına ve yazılarını geliştirme arzusu ile yazmaya devam etmelerine bağlı olduğunu ifade edebilirim. Nitekim çok okuyan ve yazılarını ilerletmek isteyen her yazar, kendi eksikliklerini görüp onları gidermeye çalışır. Bu bakış açısına sahip olan genç yazar adaylarının “Uluslararası Genç Yazarlar Akademisi” gibi birbirinden değerli hocaların yer aldığı akademileri kaçırmamalarını tavsiye ederim.

4. Son olarak Bağlar ve Telve dergisiyle ilgili duygu ve düşüncelerinizi paylaşır mısınız?

Telve ve *Bağlar*, aynı yolun yolcusu olan “dost” dergilerdir. Bu güzel yolculukta *Telve* dergisi, genç ve dinamik kadrosu ve çıkarttığı sayılar ile yayın hayatına ilk adımını atmış olan *Bağlar* dergisi için yol gösterici ve ufuk açıcı bir örnektir. Son olarak; *Telve* dergisi vasıtası ile kendilerini geliştirmiş ve kitap yazma seviyesine ulaşmış yazar arkadaşlarımızın “Diaspora Kitaplığı” serisi kapsamında basılmış kitapları var. Bu kitapların Balkan kökenli genç yazarlar için bir motivasyon kaynağı olduğunu belirtmek istiyorum. Bu vesileyle ortaya çıkacak eserlerin Balkan Edebiyatı'na ciddi katkılar sunacağına gönülden inanıyorum.

BEHİYE ARIKAN – BOSNA HERSEK

1. Akademi öncesi ve sonrasını değerlendirecek olursanız, birkaç cümleyle neler söylemek istersiniz?

Akademinin bana tecrübe, birikim ve teknik gibi pek çok yönden katkısı oldu fakat doğrusu en büyük katkısı beni yazmaya teşvik etmesi oldu. Gerçekten, “yazarlık” vasfı kazanmamız için bize çok değerli bilgiler sundu. Aslında ben hep yazardım. Yazardım yazmasına ama sadece kendisi için yazanlardandım. Yazmak benim için duygularımı kâğıda dökmekten ibaretti. Günlük yazmak yerine şiir yazardım, deneme yazardım. Yazar yazmaz da kapatıp bir rafa kaldırırdım; başka birini bırak, muhtemelen kendim dahi bir daha okumamak üze-

re. Yazdıklarımı yayınlama fikri o kadar aklımda yoktu ki akademideki arkadaşlar bana “Yazıların hiç dergilerde yayınlanmış mıydı?” diye sorduklarında durup “Aa öyle bir seçenek de mi vardı?” diye karşılık verdim. **Akademi bu bağlamda bana hem bir motivasyon kaynağı hem de bir vesile oldu. Akademiden sonra şu karara vardım; evet artık benim de yazdıklarımı dünyayla paylaşma zamanım geldi. Edebiyat, raflarda çürütülmek için fazla değerli.**

2.Bu tarz akademilere ne sıklıkla ihtiyaç duyuyorsunuz? Sizce bu ihtiyacı hissetmenizin sebebi nedir?

Açıkçası üzerimde, katıldığım ilk akademideki kadar büyük bir değişikliğe yol açacaksa kesinlik-

le çok daha sık olmalı! Bu ihtiyacı hissetmememin sebebi ne midir? Bu ihtiyacı hissettiğim dahi farkında olmamam ve akademinin bunu bana fark ettirmesi!

3. Bu tür akademilerin devamı için ne gibi önerileriniz olur?

Kaliteli hocalar, kaliteli eğitim ve kaliteli kadro! Katıldığım akademide beni hayrete düşüren iki şey olmuştu. Bunlardan birincisi; hocalarımızın ne kadar birikimli ve donanımlı insanlar olduğunu görmektir. Doğrusu böyle kaliteli bir eğitimci kadrosuna en son ne zaman denk geldim bilmiyorum. İkincisi de katılan yazar ve yazar adayı arkadaşların ne kadar yetenekli olduklarını görmektir. Biliyorsunuz, edebiyatla ilgilenen insan bulmak başlı başına zor ve nadir bir şeydir. **Edebiyatla sadece ilgilenmekle de kalmayıp üstüne bir de edebî metin üreten bu kadar çok insanın bir araya gelmesi beni hem çok sevindirdi hem de çok şaşırttı.** Bu gençlerin özenle seçildiği çok belliydi. Akademinin devamı için temennim, bu gibi gençlerin her zaman itina ile aranıp bulunmasına devam edilmesidir.

4. Son olarak Bağlar ve Telve dergisiyle ilgili duygu ve düşüncelerinizi paylaşır mısınız?

Bağlar ve *Telve*, farklı coğrafyalarda aynı amaca hizmet eden iki dergidir. *Telve*, Avrupa'daki Türk edebiyatını ileriye taşıyacağına, hatta ayakta tutacağına inandığımız bir grup genç edebiyatçı tarafından kurulmuş, her geçen sayıda daha çok gelişen bir dergi.

Bağlar ise *Telve*'ye nazaran daha yeni, fakat aynı şekilde yetenekli ve motive genç edebiyatçıların kurduğu ve idame ettirdiği bir dergi. Bu gençlerin amacı da benzer şekilde Balkanlar'daki Türk edebiyatını canlandırmak. İki dergide de o kadar çok yetenekli, düşünce dünyası geniş, kendini ifade etme biçimi özgün genç var ki... **Avrupa ve Balkan'larda kimi ülkede üzeri toz tutmuş, kimi ülkede ise hiç var olmamış Türk edebiyatı, bu genç kalemler sayesinde hayat bulacak. Bulmaya başladı bile!**

YAVUZ ÇOŞKUN-FRANSA

1. Akademi öncesi ve sonrasını değerlendirecek olursanız, birkaç cümleyle neler söylemek istersiniz?

Bu akademi, şahsi olarak katıldığım ilk yazarlık akademisi oldu. Her ne kadar daha önce *Telve* dergisinde ve farklı platformlarda yazılar yazmış olsam da akademi sayesinde yazarlık hakkında çok daha incelikli bilgiler edinme imkânı buldum. Yazmanın, düşünceleri cümlelere aktarmanın ve Türkçeyi düzgün kullanmanın önemini bir kez daha idrak ettim. Akademide çok değerli hocalarımız son derece kıymetli derslerle yazarlığın inceliklerini aktardılar. Bu vesileyle de aslında bireysel olarak hangi yazı türüne daha yatkın olduğumu ve bunu geliştirmek için nelere odaklanmam gerektiğini öğrenmiş oldum. Döndüğümde okuyacağım kitapların ve yazabileceğim konuların daha da netleşmiş olduğunu fark ettim. Ayrıca akademinin sadece Avrupa'dan değil Balkanlar'dan da genç yazarlara ev sahipliği yapması benim açımdan büyük bir tecrübe oldu. **Farklı coğrafyalarda, farklı düşleri ve düşünceleri aynı dilde ifade etmeye çalışan kişilerle tanışabilmek, büyük bir kazanımdı.**

2. Bu tarz akademilere ne sıklıkla ihtiyaç duyuyorsunuz? Sizce bu ihtiyacı hissetmenizin sebebi nedir?

Her ne kadar yazmanın ve yazabilmenin yolunun derslerden veya kurslardan değil de bol bol okumaktan ve fikir üretmekten geçtiğini düşünüyor olsak da bu tür akademiler bizlere yazarlık anlamında oldukça motivasyon kaynağı oluyor. Gündelik hayatın ve gittikçe artan sorumlulukların arasında bir kenara çekilip düşünmek -özellikle de Türkçe düşünmek- bir konuyu içselleştirerek yazıya dökülebilmek bir hayli zor. Günlük aktiviteler arasına yazı yazmayı ekleyebilmek de bazen aynı farkındalığı olan insanların duygu ve düşüncelerini, ortak amaçlarını istişare edebilmesinden geçiyor. Bu minvalde akademiler, bizlere günlük hayattan firar edebilecek özveri aşıyor. **Dolayısıyla yaşantılarımızın yazılarımızın önüne geçtiği, fikirlerimizin sorumluluklarımızın altında ezildiği ve Türkçemizin havsalamızdan**

eksik olduğu zamanlarda bu tür akademilere ihtiyaç duyuyoruz. Geleneksel bir hâle dönüştürülerek kapsamlı şekilde her yıl düzenlenecek bir program olması gerektiğini düşünüyorum.

3. Bu tür akademilerin devamı için ne gibi önerileriniz olur?

Gelecek akademiler için bu akademide olduğu gibi özellikle katılımcıların farklı coğrafyalardan gelmelerinin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bilhassa, karşılıklı fikir alışverişi yaparak ortak çalışmaların yapılması da yeni bir hedef olabilir.

Özellikle Avrupa'da genç yazarların yetişebilmesi adına daha genç yaşta katılımcılara hitap eden farklı bir program düşünülebilir; yazarlık akademisi mezunlarının eğitimliğini üstlendiği bir tecrübe paylaşımı projesi olarak kabul edebiliriz bu fikri. Henüz kalemli filizlenen, Türkçeyi yazım dili olarak benimsemiş liseli gençlere rol model olmak adına akademi mezunları olarak bir adım atmak diaspora edebiyatı için sürdürülebilirlik sağlayacaktır.

4. Son olarak Bağlar ve Telve dergisiyle ilgili duygu ve düşüncelerinizi paylaşır mısınız?

Telve dergisinin; Türklerin göç ettikleri ülkelerde ki entegrasyon sürecinde Türk edebiyatına sahip çıkma gayesinin bayraktarlığını yaptığını söyleyebiliriz. Diasporadaki Türk edebiyatına ve Türkçenin varoluş mücadelesine katkıda bulunacak *Telve* dergisi, gelecek nesillerin yetiştirilmesine öncülük edecektir. İçerikleri ve çeşitli anlayışlardan yazarlarıyla Avrupalı Türklerin çift kültürünü ve zengin fikir dünyalarını yansıttığını düşünüyorum. Büyük denizler oluşturacak akarsuların dağdan çıkan ilk gözesi gibi bana göre *Telve*.

Bağlar dergisi de akademide, hayranlık ve mutlulukla karşıladığım bir sürpriz oldu. Balkan coğrafyasına olan ilgim hasebiyle orada yaşayan ve Türkçe konuşan insanlarla tanışmıştım. **Türkçe yazan ve ortak tarihimizi, gönül bağımızı bu kadar güzel ifade eden ve eserler çıkaran bir dergi olması beni derinden etkiledi.** Kendilerine başarılar diliyorum.

MUSTAFA REYHAN FERAD-BULGARİSTAN

1. Akademi öncesi ve sonrasını değerlendirecek olursanız, birkaç cümleyle neler söylemek istersiniz?

Muhakkak ki akademi kapsamında, tecrübeli yazarları, öğretmenleri ve edebiyat alanındaki uzmanları dinlemek, kişinin yazıya bakış açısını değiştiriyor. Bugüne kadar metni okurken kendimizce, yorumsuz okuyorduk. Sadece bir okur gözü ile bakıyorduk ve bu tek taraflı oluyordu her zaman. Okunan metne yazarın gözünden bakabilmek, onun zamanına gidebilmek, olayın içinde olabilmek, hislerini anlayabilmek, yazıların ayrıntılarına inebilmek akademinin sonrasındır artık.

2. Bu tarz akademilere ne sıklıkla ihtiyaç duyuyorsunuz? Sizce bu ihtiyacı hissetmenizin sebebi nedir?

Yılda bir, ya da iki yılda bir olması, güzel olur. Bu esnada belirli bir yol kat edildiği ya da edilmediği görülür. Edebiyat alanında her yenilik ve gelişme diğer akademide ele alınır. Geçmiş akademiyi birkaç ay içerisinde hazmedip sonuç almamız mümkün değil. Yazı, zaman ister dinlenmek, ister o süreç de yazıyı olgunlaştırır.

3. Bu tür akademilerin devamı için ne gibi önerileriniz olur?

Amaç; mümkün oldukça akademilerde zamanı dolu dolu değerlendirmek ve üstatlardan faydalanmak, bunu önceki akademilerde de gördük bir eksik veya sıkıntı yoktu. Buna ilaveten sadece Balkan coğrafyasında ya da Batı-Avrupa ülkelerinde, Türkçe yazan ve oralarda yaşayan bir veya iki edebiyat erbabının tecrübelerini dinleyebiliriz.

4. Son olarak Bağlar ve Telve dergisiyle ilgili duygu ve düşüncelerinizi paylaşır mısınız?

Telve dergisinin göstermiş olduğu başarı, atmış olduğu adımlar ve devamlılığı bu süreçte güven verici. *Bağlar* dergisinin de ilk sayısının başarı ile çıkmasıyla birlikte, bundan sonra yan yana birbirlerine destek olarak, yol katedeceklerine inanıyorum.

FATMA MEMET-YUNANİSTAN

1. Akademi öncesi ve sonrasını değerlendirecek olursanız, birkaç cümleyle neler söylemek istersiniz?

Akademi öncesi; yazmayla ilgili yüksek bir motivasyonum yoktu akademiden sonra yazmaya karşı daha istekli olduğumu hissettim. Akademi öncesi çeviri yapmak aklımda yoktu akademiyle birlikte çeviriyi düşünmeye başladım. *Tel'Ve* dergisi ile tanıştıktan sonra yazı yazma konusunda daha umutlu ve istekli hissettim.

2. Bu tarz akademilere ne sıklıkla ihtiyaç duyuyorsunuz? Sizce bu ihtiyacı hissetmenizin sebebi nedir?

Tekrara düşmemek ve bunaltmamak için yılda iki kez düzenlenebilir. Konu ve kapsam düşünüldüğünde tarihler değişebilir.

3. Bu tür akademilerin devamı için ne gibi önerileriniz olur?

Katılımcıların hazırbulunuşluğu göz önünde bulundurulmalı. Katılımcılar daha öncesinde hangi akademilere katılmış, hangi konu ile ilgili eğitimler almış ve hâlihazırda nasıl bir eğitime ihtiyaç duyuyorlar bu araştırılmalı. Akademi içeriği Google'dan erişilebilecek bilgiler ve deneyim paylaşımı ile sınırlı kalmamalı. Eğitimci katılımcılar hakkında bilgi sahibi olmalı böylelikle eğitimin düzeyi ve kalitesi de artacaktır. Katılımcı sayısı arttıkça anlatıcı ve

dinleyici arasındaki temas azalıyor. Bunun önüne geçmek adına daha az katılımcının yer aldığı akademiler düzenlenebilir.

4. Son olarak Bağlar ve Telve dergisiyle ilgili duygu ve düşüncelerinizi paylaşır mısınız?

Telve dergisi ve yazarlarıyla tanıştığım için mutluyum. Kişisel deneyimlerini dinlemek, yakından tanışmak gerçekten güzel bir fırsattı. *Bağlar* dergisi beni heyecanlandırdı. İlk defa bir derginin mensubu olmak benim için çok farklı bir deneyim. Her iki dergi içinde umutluyum ve devamının geleceğine inanıyorum.

BERRU EMİN – KUZHEY MAKEDONYA

1. Akademi öncesi ve sonrasını değerlendirecek olursanız, birkaç cümleyle neler söylemek istersiniz?

Akademiyle birlikte her birimizin hayatında yeni bir yolculuk başladı. Edebiyatla dolu, güzel insanlarla dolu uzun bir yol. Hem kendimizin hem de bu yolu paylaştığımız yol arkadaşlarımızın gelişimine şahit oluyoruz. En güzeli de bunları hep birlikte yaşıyoruz. Akademi sonrasını ise kendimizi bulduğumuz ve ne istediğimizi hatırladığımız bir dönem olarak tasvir edebilirim.

2. Bu tarz akademilere ne sıklıkla ihtiyaç duyuyorsunuz? Sizce bu ihtiyacı hissetmenizin sebebi nedir?

Tam bir zaman aralığı vermem pek mümkün değil. Aslında ihtiyacınız olduğunu da akademiye katılın-

ca anlıyorsunuz. Zira hayatın getirdiği sürekli telaş ve ilerleme duygusu insanı bazen yazmaktan hatta bazen düşünmekten bile alıkoyabiliyor. **İşte hayat dediğimiz bu hızlı yolculukta belki de bir duraklama noktası oluyor akademiler. İnsana tekrar kim olduğunu, ne yapmak istediğini en önemlisi de “durmanın” ne kadar güzel olduğunu hatırlatıyor.**

Ayrıca akademilerde genelde aynı hissi paylaşan insanların bir araya gelmesi, insanın kendisi gibi birilerini görmesi, onlarla sohbet etmesi, fark etmeden duyduğu o manevi açlığı da gideriyor.

3. Bu tür akademilerin devamı için ne gibi önerileriniz olur?

Akademiler genelde belli aralıklarla yapılıyor. Sonrasında da çevrim içi eğitimlerimiz oluyor ve aslında bir taraftan bir şeyler üretirken bir taraftan da eğitim almaya devam ediyoruz. Bizler için de en önemlisi bu zaten; sürekli kendimizi geliştirmek. Açıkçası her şey olması gerektiği gibi ilerliyor zaten.

4. Son olarak Bağlar ve Telve dergisiyle ilgili duygu ve düşüncelerinizi paylaşır mısınız?

Bağlar ve Telve. Dergi demektense bir “kavuşma alanı” demeyi daha doğru buluyorum. Çünkü bir yazarın arkabahçesi daima çocukluğudur. Hep oradan alır temelini. İşte *Bağlar* ve *Telve* farklı topraklarda oynayan ama arkabahçeleri aynı olan yazarların kavuşma alanı. Neredeyse aynı sıkıntıları çekmiş, aidiyet sorunu olan, hasret çeken ve kendinden birilerini görünce gözleri parlayan insanlar topluluğu bizimkisi. Hayata gözlerimizi açtığımız ilk andan itibaren üzerimize yüklenmiş bir sorumluluk duygusu getirdi belki de bizi bir araya. Var olduğumuzun ve var olacağımızın kanıtı bu iki dergi. Belki bir yazısı Üsküp’ten bir yazısı Münih’ten ama aynı çocukların hikâyesi...

GÖNLÜNDEN GEÇENLERİ YAZ, GÖNDER! SOSYAL MEDYADA PAYLAŞALIM.

Sosyal medya paylaşımlarınız için **#telvedergi**
Yazı göndermek için: **dergitelvel@gmail.com**

KÖŞE

*Sen geldin ve benim deli köşemde durdun
Bulutlar geldi ve üstünde durdu
Merhametin ta kendisiydi gözlerin
Merhamet saçlarımı ıslatan sessiz bir yağmurdu
Bulutlar geldi altında durduk*

*Konuştun güneşi hatırlıyordum
Gariptin yepyeni bir sesin vardı
Bu ses öyle benim öyle yabancı
Bu ses saçlarımı ıslatan sessiz bir kardı*

*Dişlerin öpülen çocuk yüzleri
Güneşe açılan küçük aynalar
Sert içkiler keskin kokular dişlerin
İçinden geçilen küçük aynalar*

*Ve güldün rengârenk yağmurlar yağdı
İnsanı ağlatan yağmurlar yağdı
Yaralı bir ceylan gözleri kadar sıcak
Yaralı bir ceylan kalbi gibi içli bir sesin vardı*

*Sen geldin benim deli köşemde durdun
Bulutlar geldi üstünde durdu
Merhametin ta kendisiydi gözlerin*

SEZ A İ K A R A K O Ç